

**TC KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSADİ GELİŞME VE ULUSLARARASI İKTİSAT BİLİM
DALI**

**ULUSLARARASI İŞGÜCÜ GÖÇÜ, İŞSİZLİK VE EKONOMİK
BÜYÜME: OECD ÜLKELERİ ÜZERİNE PANEL VERİ
ÇALIŞMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Blessing OGUNLEYE

Danışman: Doç. Dr. Gülten DURSUN

KOCAELİ, 2016

**TC KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSADİ GELİŞME VE ULUSLARARASI İKTİSAT BİLİM DALI**

**ULUSLARARASI İŞGÜCÜ GÖÇÜ, İŞSİZLİK VE EKONOMİK
BÜYÜME: OECD ÜLKELERİ ÜZERİNE PANEL VERİ ÇALIŞMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Blessing OGUNLEYE

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 30.06.2016 tarih ve 2016/ 13 sayılı karar.

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Gülten DURSUN

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Özlem DURGUN

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Selçuk KOÇ

KOCAELİ 2016

ÖNSÖZ

Genel bir kavram olarak göç sadece bir mekansal hareket değişikliği değildir aynı zamanda bu hareketler insanların hayatına ciddi bir değişim sebep olmaktadır. Her ülkenin ekonomik, sosyal ve politika alanında uluslararası göçün etkileri görülebilmektedir. Göçmenlerin hareketi hem ülke hem de yerel halkları büyük bir ölçüde etkilenmektedir. Göç insanların bir ülkeden farklı bir ülkeye hareket edip ve orada kalması anlamına gelmektedir. Her ülkede ekonomik imkânları, sosyal fırsatları ve uygun hükümet politikalarından dolayı gelir farklılıkları mevcuttur. Bu fırsatlardan ve imkânlardan yararlanmak için insanların kaldığı ülkeden ayrılıp daha yüksek gelire ve refah düzeyine sahip olan ülkeye göç etmektedir. Göçmenlerin sürekli hareket akımları neticesinde ev sahibi ülkeler önemli ölçüde istihdam sorunları ile karşı karşıya kalabilmektedir.

Uluslararası göç hem göç veren hem de göç alan ülkenin ekonomik dengelerinde önemli etkilere sahiptir. Dünyanın her yerinde var olan işgücü göçünün ülkeler üzerinde olumlu ve olumsuz sonuçları vardır. Uluslararası işgücü göçü değişikliklerinden, işgücü piyasaları pozitif ya da negatif bir şekilde etkilenerek hem insanların hem de ülkenin davranışlarını etkileyebilmektedir. Dolayısıyla uluslararası işgücü göçü her zaman ekonomik ve akademik tartışmaların merkezinde yer almaktadır.

OECD ülkelerinde, işsizlik, ekonomik büyüme ve işgücü göçü arasındaki dinamik ilişkileri analiz etmeyi amaçlayan bu çalışmanın ortaya çıkmasında büyük katkıları olan değerli danışman hocam Doç. Dr. Gülten DURSUN'a ve katkılarından dolayı değerli jüri üyeleri Doç. Dr. Özlem DURGUN ve Doç. Dr. Selçuk KOÇ hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi bir borç biliyorum.

Blessing OGUNLEYE

KOCAELİ, Haziran 2016

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI İŞGÜCÜ GÖÇÜ KAVRAMI VE GÖÇ OLGUSUNUN TEORİK ÇERÇEVESİ

1.1. ULUSLARARASI İŞGÜCÜ GÖÇÜ	5
1.1.1. Göç, Uluslararası İşgücü Göçü ve Göçmen İşçi Kavramları.....	5
1.1.2. Uluslararası İşgücü Göçünün Nedenleri	10
1.1.3. Uluslararası İşgücü Göçünün Sonuçları	14
1.2. TARİHSEL SÜREÇTE GÖÇ	16
1.3. GÖÇÜN EKONOMİK, SOSYAL VE POLİTİK ETKİLERİ	18
1.3.1. Göç Veren Ülkedeki Etkileri	18
1.3.2. Göç Alan Ülkedeki Etkileri	19
1.3.3. Transit Ülkedeki Etkileri	20
1.3.4. Küresel Kriz Sonrası Göçmenler ve İşgücü Piyasaları.....	21
1.4. ULUSLARARASI İŞGÜCÜ GÖÇÜ OLGUSUNUN TEORİK ÇERÇEVESİ..	22
1.4.1. Başlıca İşgücü Göç Teorileri	22
1.4.1.1. Neo-Klasik Teorinin Makro Göç Kuramı.....	22
1.4.1.2. Neo-Klasik Teorinin Mikro Göç Kuramı	24
1.4.1.3. İkili İşgücü Piyasaları Teorisi	25
1.4.1.4. Yeni Ekonomi Kuramı.....	27
1.4.1.5. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı	28
1.4.1.6. Dünya Sistemi (Merkez-Çevre) Göç Kuramı	30
1.4.1.7. Göçmen İlişkiler Ağı (Network) Kuramı.....	31

1.4.1.8. Göç Sistemleri Kuramı	32
1.4.1.9. Kurumsalcı Teori	33

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI İŞGÜCÜ GÖÇÜ, İŞGÜCÜ PİYASALARI VE EKONOMİK BÜYÜME

2.1. ULUSLARARASI İŞGÜCÜ GÖÇÜ VE İŞGÜCÜ PİYASALARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	34
2.1.1. Ücret Üzerindeki Etkileri	36
2.1.2. İşsizlik ve Göç Dinamikleri.....	39
2.1.3. Göç, Ücret ve İşsizlik İlişkisi: Christopher A. Pissarides ve Ian MacMaster Modeli (1990).....	41
2.2. ULUSLARARASI İŞGÜCÜ GÖÇÜNÜN GELİŞME ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	44
2.2.2. Uluslararası İşgücü Göçüne Kötümser Yaklaşım	46
2.3. GELİŞMENİN İŞSİZLİK VE ULUSLARARASI GÖÇ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	47
2.3.1. Uluslararası İşgücü Göçünün Refah Etkisi	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI İŞGÜCÜ GÖÇÜ, İŞSİZLİK VE EKONOMİK BÜYÜME:

OECD ÜLKELERİ ÜZERİNE PANEL VERİ ÇALIŞMASI

3.1. DÜNYADA VE OECD ÜLKELERİNDE ULUSLARARASI İŞGÜCÜ GÖÇÜNÜN GENEL GÖRÜNÜMÜ	49
3.2. LİTERATÜR TARAMASI.....	55
3.3. PANEL VERİ ANALİZİ	59
3.3.1. Statik Panel Veri Analizi	60
3.3.2. Dinamik Panel Veri Analizi	60
3.4. ARAŞTIRMANIN TEMEL AMACI VE ÖNEMİ.....	61
3.5. VERİ SETİ VE MODEL	62
3.6. PANEL BİRİM KÖK TESTLERİ	63
3.6.1. Yatay Kesit Bağımsızlığını Varsayan Birim Kök Testleri.....	64
3.6.2. Eşbütünleşme Katsayılarının Homojenliğinin Test Edilmesi	65

3.6.3. Yapısal Kırılmalı Panel Eşbütünleşme Testleri.....	66
3.6.3.1. Westerlund ve Edgerton (2008) Yapısal Kırılmalı Panel Eşbütünleşme Testi	67
3.6.3.2. Basher ve Westerlund (2009) Çoklu Yapısal Kırılmalı Panel Eşbütünleşme Testi	68
3.6.4. Uzun Dönem Panel Eşbütünleşme Katsayılarının Tahmini	69
3.6.4.1. Panel AMG Modeli.....	70
3.7. ANALİZ SONUÇLARI.....	70
3.7.1. Panel Birim Kök Testi Sonuçları.....	71
3.7.2. Eşbütünleşme Test Sonuçları	72
3.7.3. Yapısal Kırılmalı Panel Eşbütünleşme Tahmini	74
3.7.4. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi Sonuçları	74
3.7.5. İkinci Nesil Birim Kök Testi Sonuçları.....	75
3.7.6. Homojenlik Testi	78
3.7.7. Çoklu Yapısal Kırılmalı Panel Eşbütünleşme Testi	79
3.7.9. Kısa Dönem Analizi: Hata Düzeltme Modeli	84
GENEL DEĞERLENDİRME	85
SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME	88
KAYNAKÇA	92

ÖZET

Göç ve sayısız etkileri hem geleneksel hem de çağdaş küresel ekonomik alanda en önemli konuların başında gelmektedir. 1929 borsa krizi sonrası büyük depresyonun ortaya çıkması ve 1945 yılındaki İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda, fakir ülkelerden hem vasıflı ve vasıfsız işgücünün göçü hızla artmıştır.

Göçün işsizliği arttırdığı ve ekonomik büyümeyi yavaşlattığı popüler bir tartışma konusudur. Bu nedenle, bu araştırmanın temel konusu uluslararası işgücü göçünün nedenlerini, sonuçlarını, tarihsel trendlerini ve OECD ülkelerinde işgücü göçü, işsizlik ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkilerini ve etkilerini anlamaktır. İşgücü göçü, vasıflı ve vasıfsız bireylerin kendi ülkelerinden ayırıp gelişmiş ülkelere çekmek için hem iç hem de dış faktörlerin bir sonucudur. İşgücü göçünü tersine çevirmek için, her hükümetin istihdam olanakları sağlayacak ve yoksulluğu azaltacak elverişli bir ortam yaratması gerekmektedir. Aynı zamanda, iyi bir kurumsal çerçeve oluşturmalı, yolsuzluğa sıfır tolerans gösterilmeli, gerekli ihtiyaç duyulan altyapıyı (istihdam olanakları, ekonomik ve işlevsel eğitim, iyi sağlık bakım sistemi, güvenlik, iyi yollar ve ulaşım sistemleri) sağlamalıdır. Bu tezin amacı 1985-2013 dönemini kapsayan verilere dayanarak ve panel eşbütünleşme analizi kullanılarak 17 OECD ülkesinde kişi başına GSYİH ve işsizliğin göç üzerindeki etkisini incelemektir. Westerlund ve Edgerton'ın (2008) yatay kesit bağımlılığını dikkate alan yapısal kırılmalı panel eşbütünleşme analizi yardımıyla ele alınan makroekonomik serilerde yapısal kırılmalar endojen bir şekilde tespit edilmiştir. Modeldeki kısa ve uzun vadeli etkiyi belirtmek için hata düzeltme modeli kurulmuştur. Uzun vadede, Avustralya, Kanada, Finlandiya, Hollanda ve ABD'de Panel AMG testi sonuçları kişi başına gelir ve uluslararası işgücü göçü arasında negatif bir ilişkinin varlığını desteklemektedir. Yüksek kişi başı gelire sahip olan ülkeler, gelirlerini korumak amacıyla göç yolunda kısıtlayıcı ve seçici politikalar uygulamaktadır. Ancak, Avustralya, Almanya, Norveç, İspanya, İsveç, İsviçre ve ABD'de, beklendiği gibi, işsizliğin işgücü göçü üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğu anlaşılmıştır. Aksine, kısa vadede kişi başına düşen geliri işgücü göçü üzerinde olumlu bir etkiye sahip iken işsizlik ve işgücü göçü arasında negatif bir ilişki var olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İşgücü göçü, Gelir, Ekonomik büyüme, Panel veri analizi, OECD ülkeleri.

ABSTRACT

Immigration and its endless resulting effect have been a crucial issue worthy of discussion in both the traditional and contemporary global economic sphere. After the prevalence of 1929 stock market crash which launched the unforgettable Great depression, and the ending phase of the 1945 Second World War, the emigration of both skilled and unskilled workforce from poor countries increased rapidly.

It is globally believed that when immigration occurs, this paves way for unemployment and slows down the pace of economic growth in per capita terms respectively. Therefore, this research aims to investigate the reasons, results, historical trends, and the corresponding effect of international migration of labor on unemployment and economic growth in OECD countries, as well as its socio-economic impact on income and economic growth both to the sending country and the host country. Labor migration incorporates internal and external elements aimed at sending skilled and unskilled individuals away from their country of birth and pulling them into rich and stabilized countries. In order to reverse the effect of labor migration and increase economic growth, it is the duty of every country to set up an environment capable of attracting foreign investment. In order to create employment opportunities which in the same degree reduces poverty and strife, every government should establish an institutional approach capable of eradicating corruption, providing the much needed amenities for growth and citizen satisfaction such as job opportunities, qualitative education, good health care, security, and effective transportation networks. These are the major factors which constitute a good life for all citizens across the globe.

The primary aim of this research is to investigate the effect of labor migration on GDP per capita and unemployment, in 17 OECD countries using panel cointegration analysis based on annual data spread across 1985 and 2013. Using Westerlund ve Edgerton's (2008) structural break panel cointegration analysis, structural breaks were identified. After identification, the available breaks were tested for the presence of unit roots. The Error correction model was employed in order the analyze the short and long run effect amongst the variables. In the long run, results of the Panel AMG test support the existence of a negative relationship between per capita income and international labor migration in Australia, Canada,

Finland, Holland and the USA. This is as a result of restrictive and highly selective migration policies on implemented by these countries in order to sustain the growth on their per capita income. However, in Australia, Germany, Norway, Spain, Sweden, Switzerland, and the US, as expected, unemployment poses a negative effect on labor migration. On the contrary, while per capita income has a positive effect on labor migration in the short run, there is an existence of a negative relationship between unemployment and labor migration which is a natural economic expectation.

Keywords: Labor migration, Income, Economic growth, Panel data analysis, OECD countries.

KISALTMALAR LİSTESİ

AB:	Avrupa Birliği
AR:	Auroregression (Otoregresyon)
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
ADF:	Augmented Dickey-Fuller (Genişletilmiş Dickey-Fuller)
AMG:	Augmented Mean Group Estimator (Genişletilmiş Ortalama Grup Tahmini)
ARDL:	Autoregressive Distributed Lag (Otoregresif Dağıtılmış Gecikme Modeli)
CADF:	Cross Sectional Augmented Dickey-Fuller (Yatay Kesit Genişletilmiş Dickey-Fuller)
CCE:	Common Correlated Effects
CCEMG:	Common Correlated Effects Mean Group (CCE Ortalama Grup Tahmini)
CD:	Cross Sectional Dependence (Yatay Kesit Bağımlılığı)
CIPS:	Cross Sectional Augmented IPS (Yatay Kesit Genişletilmiş IPS)
DOLS:	Dynamic Ordinary Least Square
EKK:	En Küçük Kareler Yöntemi
FMOLS:	Fully Modified Ordinary Least Square
GMM:	Generalized Method of Moments (Anların Genelleştirilmiş Yöntemi)
GSYİH:	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
IOM:	International Organisation for Migration (Uluslararası Göç Organizasyonu)
MADF:	Multivariate Augmented Dickey-Fuller
MGE:	Mean Group Estimator (Ortalama Grup Tahmini)
OECD:	Organization for Economic Co-operation and Development (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
PMGE:	Pooled Mean Group Estimator (Karma Ortalama Grup Tahmini)
SURADF:	Seemingly Unrelated Regression Augmented Dickey-Fuller
VAR:	Vector Autoregression (Vektör Otoregresyon)

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Yıllar İtibari ile Uluslararası Göçmen Sayıları (milyon).....	8
Tablo 2. Uluslararası İşgücü Göçünün Sebepleri.....	12
Tablo 3. OECD Ülkelerin İşgücü Piyasası.....	36
Tablo 4. Bazı Ülkelerin Toplam Nüfus ve İşgücünde Yabancıların Oranı.....	41
Tablo 5. Uluslararası Göçmen Sayıları (milyon).....	45
Tablo 6. Başlıca Göç Bölgeleri.....	50
Tablo 7. Yüksek Gelirli OECD Ülkelerine Göç Oranları.....	52
Tablo 8. OECD Ülkelerinde İşgücüne Göçmenlerin Payı, 1984-2004.....	53
Tablo 9. Belli Başlı Büyük Kentlerde Yurt Dışı Doğumlu Nüfus (yüzde olarak).....	55
Tablo 10. Düzeyde Panel Birim Kök Testleri.....	72
Tablo 11. Pedroni'nın Rezidüel Dayalı Panel Eşbütünleşme Testi.....	73
Tablo 12. Kao Rezidüel Panel Eşbütünleşme Testi.....	73
Tablo 13. Tanımlayıcı İstatistikler.....	74
Tablo 14. CD Testi Sonuçları (Intercept ve Trend).....	75
Tablo 15. CADF Testi Sonuçları (Sabitli Model).....	76
Tablo 16. CADF Testi Sonuçları (Sabitli ve Tendli Model).....	77
Tablo 17. Homojenlik Testi Sonuçları.....	78
Tablo 18. Çoklu Yapısal Kırılmalı Panel Eşbütünleşme Testi.....	80
Tablo 19. Eşbütünleşme Denkleminde 17 OECD Ülkesinin Yapısal Kırılma Sayıları ve Tarihleri.....	80
Tablo 20. Uzun Dönem Eşbütünleşme Tahmin Panel Sonuçları (MG, AMG ve CCEMG).....	82
Tablo 21. Uzun Dönem Eşbütünleşme Katsayıları: Panel AMG Modeli.....	83
Tablo 22. Kısa Dönem Hata Düzeltme Modeli Sonuçları.....	84

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Yaşanan ve Göç Edilecek Yerlerdeki Faktörler ve Engeller.....	13
Şekil 1.2. Uluslararası İşgücünün Göçünün Ücretler ve İstihdam Üzerindeki Sonuçları.....	15
Şekil 1.3. Neo-Klasik Teorinin Açıldan Göç Denge Mekanizması.....	23
Şekil 2.1. Uluslararası Göçün Ücret Üzerindeki Etkisi.....	38

Şekil 2.2. Göç Veren Ülkelerde Ücret Dengesi.....	39
Şekil 2.3. Ücret ve İşsizlik Eşitsizliğinin Endeksleri.....	43

GİRİŞ

Genellikle göç düşünülürken, ilk akla gelen insanların bir coğrafi konumdan başka bir yere hareket etmesidir. Ancak göç, sadece insanları ilgilendiren bir olgu değildir. Aynı zamanda her canlı olan şeyleri de içermektedir. Genel bir kavram olarak göç, insanların büyük çoğunluğu için ülke değiştirme fırsatları ile hayatlarını devam ettirebilmelerinin önemli faktörlerinden biridir. Genel olarak göç insan olgusuna dayanarak ifade edilecek olursa, bir bölgenin sınırları içerisinde diğer bölgeler arasında ya da bir ülkenin bir diğerine, uzun vadeli ya da devamlı olarak kalmak amacıyla yapılan nüfus hareketi olarak tanımlanabilmektedir. Göç, coğrafi bir sosyal hareketlilik olarak tanımlanabilmektedir.

Doğru bir şekilde yöneltildiğinde işgücü göçü, göçmenlerin kendi toplulukları, kalkış ve varış ülkeleri ve işverenler için geniş kapsamlı bir potansiyeline sahiptir. Kendi ülkelerinde iş yaratılması tercih edilen seçenek olmakla birlikte, demografik, sosyal ve ekonomik faktörler göçü önemli bir seçenek haline getirmektedir. Bu nedenle, uluslararası işgücü göçü hem göç veren hem de göç alan ülkelerin artan sayıda ulusal kalkınma ve istihdam stratejilerinin ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Bir yandan, göç veren ülkeler işgücü göçünden faydalanmaktadır. Çünkü hem işsizlik baskılarının hafiflemesi söz konusu olabilir ve hem de havale, bilgi transferi ve ticaret ağlarının oluşturulması yoluyla ülke gelişimine katkıda bulunabilir. Diğer yandan, emek sıkıntısıyla yaşanan hedef ülkeler için düzenli ve iyi yönetilen işgücü göçü, göç kıtlığını hafifletebilmektedir ve göç hareketliliği kolaylaşabilmektedir.

Gelişmiş ülkelerde ve yüksek gelire sahip olan ülkelerde nüfus artış hızının düşük olması ve nüfusun yaşlanması, dinamik ve sürekli değişen işgücüne olan ihtiyacı sürekli artırmaktadır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin işgücü piyasalarının çoğu genç nüfustan oluşmaktadır. Bu durum, işgücü piyasasında yüksek işsizliğe yol açmakta ve uluslararası göçün kaçınılmaz bir fırsat olarak görülmesinde neden olmaktadır. Uluslararası Göç Örgütü'nün 2005 yılında yayınlanmış verilerine göre, dünyada göçmenlerin %60'ı gelişmiş ülkelerde yaşamaktadır. Bu tip ülkelerde her on kişiden biri göçmen statüsündedir. Bu veriler küresel işgücünün %20'sinden azına sahip olan gelişmiş bölgelerde göçmenlerin %60'ının yaşamasının sebeplerini ortaya koymaktadır. Tüm dünyada göçmen sayısı

2000 yılında 178 milyondan, 2010 yılında 214 milyona kadar yükselmiş ve 2015 yılında 244 milyon olmuştur (ION, 2005).

1980'li yıllarda, Portekiz, İtalya ve İspanya gibi Güney Avrupa ülkeleri ile Asya, Afrika ve Orta Doğu ülkelerinden zengin gelişmiş ülkelere göçmen göndermeye başlamıştır. Aynı zamanda mevcut düşük olan ve azalan doğum oranı, yaşlanan nüfusu ve yüksek hayat standardına sahip Japonya var olan işgücü ihtiyacını karşılamak amacıyla artan bir şekilde Asya ve Güney Amerika'nın yoksul bölgelerinden gelen göçmenlere karşı uygun politikalar uygulamaya başlamıştır.

Dünyanın küreselleşmeye başladığı 1990'lardan itibaren göç, işsizlik ve gelişme olgusu, özellikle Avrupa Birliği ve ABD'de tüm boyutlarıyla tartışılan temel politika alanlarından biri olmuştur. Göç, sadece tarihsel ve evrensel bir olgu olarak değil, bununla birlikte politika, plan ve programların geliştirilmesi gibi temel konuların da tartışıldığı yeni bir olgu olarak ele alınmaya başlanmıştır. Göç ve gelişme ilişkisi ile politika tartışmaları 1990'ların başına dek Güney-Kuzey çevresinde iken, küresel gelişme aşamasında özellikle 1990'lı yıllarda Kuzey'den Kuzey'e, Güney'den Kuzey'e ve Güney'den Güney'e ortaya çıkmaya başlamıştır (Bakırtaş, 2012).

Göçmenler göç ettikleri ülkede farklı ve sayılmaz beklentilerini ve ihtiyaçlarını elde etmeyi hedeflemektedir. Göç eden insanlar daha iyi bir yaşam kalitesine kavuşmak, iyi bir iş sahibi olmak ve fazla para kazanmak amaçlarıyla göç etmektedir. Duruma göre, yemek ve barınma gibi temel biyolojik ihtiyaçlardan başlayarak ekonomik, yasal statü sorunları, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlara kadar uzanan geniş bir ihtiyaçlar dökümü yapmak mümkündür.

Büyüme ve kalkınma ekonomisi çalışmalarında, göçler beşeri sermayeye yapılan bir yatırım olarak görülmüştür. Mantıklı bir şekilde göçmenler, göç nedenlerini ve faydalarını kıyaslayarak karar vermektedirler (Sjaatad, 1962). Kırsal ve şehir merkezlerinde gelirin seviyesindeki geniş farklar nedeniyle işgücü göçü belirgin bir hale gelmektedir ve insanlar bu bölgeler arasındaki gelir fırsatlarından yararlanmak için göç etme kararı almaktadırlar. (Greenwood, 1971).

Ekonomik büyümenin bir konusu olarak gelişmekte olan ülkelerdeki kırsal kesimden şehirlere doğru göçler, Michael P. Todaro ve John Harris tarafından modellenmiştir (Todaro, 1969, Harris ve Todaro, 1970). Harris ve Todaro, kır ve kent merkezleri arasındaki ücret farklarının mutlak değerlerle karşılaştırmasının yanlış olduğunu, bu farkların gelir beklentileri olarak incelenmesi gerektiğini öne sürmüşlerdir. Harris ve Todaro modelindeki gelir beklentileri söz konusu olduğunda göç, göçmenlerin şehirde iş fırsatı ile bağlantılı olmaktadır. Genelde işsizlik sorunlarının yaygın olduğu yerlerde iş fırsatı çok az olduğundan, bu yerlerdeki yüksek ücret düzeylerinin beklentiler kapsamında azaltılarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla göçler, bölgeler arasındaki gelir farkları ile birlikte, bölgelerdeki işsizlik hızı farklarından hem olumlu hem de olumsuz bir şekilde etkilenmektedir.

Göç ve işsizlik arasındaki ilişki birçok çalışmanın konusu olmuştur. Örneğin, Oliver (1964), Todaro (1969), Harris ve Todaro (1970), Pissarides ve Wadsworth (1989), Bencivenga ve Smith (1997). Harris ve Todaro (1970) çalışmalarında göç, beşeri sermayeye yapılan yatırım ile ilgili bir seçme süreci olarak kabul edilmektedir. Elde edilen bulgulara göre, genel olarak göçmenler gelir farklılıkları, yaşam maliyeti farklılıkları ve iş bulma olasılığı ile göç etmektedir (Saracoğlu and Roe, 2004).

Bu tezin amacı uluslararası işgücü göçü, işsizlik ve ekonomik büyüme arasındaki dinamik ilişkilerin 17 OECD ülkesi bağlamında panel veri analiziyle araştırmaktır. Bu bağlamda söz konusu analizde uluslararası göçün, ekonomik büyüme ve işsizlik değişkenlerinden ne ölçüde etkilendiği yeni panel ekonometrik yöntemlerle ortaya konulacaktır. Çalışmanın temel hipotezi kişi başına gelirin işgücü göçü üzerinde pozitif, işsizliğin ise negatif etkisi olacağı yönündedir.

Uluslararası işgücü göçü özellikle 1990'lı yıllarda küreselleşmenin hız kazanması, bilgi iletişim ve ulaşım maliyetlerinin düşmesi ile göç alan ve veren ülkeler açısından ele alındığında son yıllarda en çok tartışılan konulardan biridir. Küresel ekonomik krizin 2008 yılında başlaması ile birlikte tüm dünyada olduğu gibi OECD ülkelerinde önemli bir sorun haline gelen işsizlik ve büyüme oranlarındaki yavaşlama ile ele alındığında ilgili değişkenler arasındaki uzun ve kısa dönemli dinamik ilişkilerin açığa kavuşturulması politika yapıcıları için de son derece önemli

olacaktır. Bu çalışmanın diğer çalışmalara göre en önemli yeniliği, son yıllarda geliştirilen yeni ekonometrik tahmin yöntemlerinin kullanılmasıdır.

Bu çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde göç, uluslararası işgücü göçü ve göçmen kavramları tanımlandıktan sonra, uluslararası işgücü göçü teorileri, işgücü göçünün sebepleri, sonuçları, gerek göç veren gerekse göç alan ülkedeki etkileri araştırılarak incelenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın vurguladığı temel göç türünün işgücü göçü olmasından dolayı, bu çalışmada mülteciler ve sığınmacılar ile ilgili kavramlar tezin kapsamına alınmamıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde uluslararası işgücü göçü piyasasında mevcut ve var olan etkileri ortaya konulmuştur. İşgücü göçü dinamikleri ve yaklaşımları ile ilgili olarak yapılan çalışmalar ve modeller incelenmiş, bununla birlikte uluslararası işgücü göçü ve gelişme arasındaki ilişki dikkatle değerlendirilmiştir. İkinci bölüm, uluslararası işgücü göçünün refah etkisinin incelenmesiyle sonlandırılmıştır.

Üçüncü bölümde ise dünyada ve OECD ülkelerinde uluslararası işgücü göçünün genel görünümü ve değişkenler arasındaki kısa ve uzun dönem ilişki panel veri analizi kullanılarak incelenmiştir. Bu süreç incelenirken öncelikle diğer ülkelerden OECD ülkelerine doğru işgücü göçüne ortam yaratan unsurlara geniş bir şekilde yer verilmiş, elde edilen bulgular ışığında OECD ülkelerinin göç analiz sonuçları değerlendirilmiştir.

Sonuç bölümünde ise tez çalışmasından elde edilen bulguların sonuçlarına ve önerilere yer verilerek genel bir değerlendirme yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI İŞGÜCÜ GÖÇÜ KAVRAMI VE GÖÇ OLGUSUNUN TEORİK ÇERÇEVESİ

1.1. ULUSLARARASI İŞGÜCÜ GÖÇÜ

Uluslararası göç, son yıllarda küreselleşmenin artması ile birlikte büyük bir miktarda dünyada bulunan faktör ticareti, iletişim ve ulaşım maliyetlerinin düşmesi ile hızlanan bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır (Weiner, 1995:25). Fakat bu olgunun önemli bir kısmı hükümetlerin ekonomik, sosyal ve siyasal yararları için ülkelerindeki mevcut olan göçü desteklemelerinden dolayı yaygın bir şekilde ele alınan konu olmuştur. Günümüzde milyonlarca insan daha iyi bir iş aramak sebepleriyle ülkelerinden göç etmeye karar vermektedir. Aynı anda, şiddetten, ayrımcılıktan, güvenlik sorunlarından kurtulmak amacıyla da göç etmektedir. Belirli bir bölgeden başka bir bölgeye göçü sağlayan politik, ekonomik ve sosyal problemler, sadece topluluğun problemi değildir. Uluslararası göç aracıyla insanlar başka bir bölgeye, ülkelere, ya da kıtalara göç edebilmektedir.

1.1.1. Göç, Uluslararası İşgücü Göçü ve Göçmen İşçi Kavramları

Göç, sürekli ya da geçici yer değişikliği olarak tanımlanmaktadır. Ne kadar kısa ya da uzun olursa olsun ya da ne kadar kolay ya da zor olursa olsun her göçün bir başlangıç noktası, bir varış noktası ve çeşitli ara engelleri vardır (Lee, 1966:49). Beşeri sermaye yaklaşımına göre göç, insanların bilgisini, tecrübelerini ve becerilerini kendi ülkeleri dışında yabancı ülkede kullanabilme yatırımdır (Vogler ve Rotte, 1999: 3).

Göç, birçok iktisatçı tarafından incelenmiştir. Bir göçmenin tanımı genellikle kamu tartışmalarında belirsizdir. Örneğin, göçmenler genellikle etnik, dini azınlıklar ve sığınmacılarla bir arada ele alınmaktadır (Baker vd., 2008). Ayrıca bazı durumlarda, insanların göç ettikten sonra daha yüksek ücret kazanabileceği için göç, beşeri sermayeye çok önemli bir yatırım olarak görülmektedir. Göç etme kararı verirken göçmenler, hedef ülkedeki beklenen yüksek gelir ve mevcut göç maliyeti ile

karşılaştırmaktadır. Göçmenlerin hareket edip etmeyeceği bu karşılaştırmaya göre verilmektedir (McConnell vd., 1989).

Kişisel rahatlığı için ve zorlayıcı bir dış faktör olmadan bir birey tarafından göç etme kararı alındığında göç olgusunun tamamen gerçekleştirildiği söylenmektedir (Commission on Human Rights, 1998). Göçmenler, sadece mülteciler, evinden edilmiş kişiler, ya da evlerini terk etmek zorunda kalanlara atfedilmemektedir. Göçmenler, nereye gideceği ve ne zaman çıkacağına karar veren insanlardır. Göçler kitlesel düzeyde toplumlara, bireysel düzeyde ise kişileri daha çok etkileyen bir olgudur. Sanayileşme, ticaretin gelişmesi, sömürgecilik hareketleri ve savaşlar gibi sebepler, toplumsal değişmelere zemin hazırlamış, tarihsel süreçler içerisinde toplumlar kendilerine yeni yaşam alanları inşa etmek zorunda kalmışlardır. Yaşanan süreçlerin baş aktörlerinden birisi de göç olgusu olmuştur. Bu açıdan göç, sosyoloji biliminin de en önemli araştırma konularından biri olmuştur.

Göç mekansal değişiklik için bir araç olarak kullanılsa bile bu fiziksel hareketi ile, göçmenler, göç ettikleri ülkenin sosyal, ekonomik ve politik faktörleri tarafından etkilenmektedir. Onlar da hedef ülkelerdeki insanları etkileyen bir araç olarak görülmektedir. Göç, bir insanın kökeninin olduğu ülkeden diğer ülkelere hareket ederek ve o ülkede kalıcı olarak kaldığında ikamet yerinin değiştiği kabul edilmektedir (United Nations Population Fund, 2011). Bu anlamda, turistik yolculuklar veya kısa bir süre içinde başka bir yere yapılan hareket göç olarak görülmemektedir. İnsanların göçmen olarak kabul edilebilmesi için OECD ülkelerinde bir yıl kalması gerekmektedir ve diğer ülkelerde insanların göçmen statüsüne sahip olabilmesi için orada altı ay kalmaları şarttır (Danis, 2014).

Yayınlanan Birleşmiş Milletler raporlarına göre, tüm dünyada uluslararası göç hareketlerine 2000 yılında 174,7 milyon kişi kaydedilmiştir ve bu rakamın yaklaşık 15,8 milyonu mülteciler oluşturmuştur (United Nations, 2000). Göçmenler yoğun olarak Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'ya gitmiştir. Bu hareket, göç mekanizması, göç yönü, göç yoğunluğu ve göç akımı konusunda önemli bir bilgi vermektedir. 2002 yılında, toplam olarak 185 milyon insan, doğduğu yerin dışında en azında 12 ay yaşamak mecbur olmuştur (Castles ve Miller, 2008: 8).

Gelişmiş olan ve az gelişmiş ülkelerin sürekli artan nüfuslarına yeterli sosyal ve ekonomik fırsatları değerlendirememesi ya da avantajlardan faydalanamaması, çatışma ve bölgesel sorunlar gibi güvenlik problemlerinden dolayı Avrupa Birliği ülkelerinin bir yandan karşı karşıya kaldığı işgücü açıkları ve yaşlanma problemleri, öte yandan hedef ülke tarafından kullanılan güçlü ve kısıtlayıcı göç politikalarından dolayı düzensiz göç gerçekleşmiştir (Yılmaz, 2014). Küreselleşme ortaya çıktığında onunla birlikte çıkan ulaşım ve iletişim sektördeki gelişmeler göç edenlerin hareketlerini ve bilgi iletişimini kolay bir şekilde elde etmeye yardım ederken, bu zamanlarda az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin insanlar yoksulluklar ile mücadele ettiği için göçmen sayısında sürekli bir artış görülmüştür.

Son yıllarda düzensiz göç yoğun olarak yaşanmaktadır ve bunun nedeni göçmenlerin özelliklerinin kolaylıkla değişebilmesidir. Bununla birlikte, bir göçmenin kim olduğunu, ne zaman ve nasıl hareket edeceğinin tahmin edememesidir. Bu gerçekleri ortaya koymak üzere günümüzdeki görülebilen transit, iltica ve mekik göç gibi göç türleri düzensiz göç olarak değerlendirilebilmektedir. Öte yandan göçün tanımı ve özelliği yapanın bulunduğu ülkeye ya da insanların hareketliliğine göre değişebilmektedir.

Başlıca göç türleri şunlardır:

- Net göç: Belirli bir miktarda bir bölgenin aldığı ve verdiği göç arasındaki farktır. Bir ülkenin verdiği göç aldığı göçten az olduğunda net göçün pozitif olduğu söylenebilmektedir.
- İç göç: İç göç, bir ülkenin sınırları içerisinde belirli bölgeler arasındaki nüfus hacetliliğidir.
- Mevsimlik Göç: Ülkelerin kırsal bölgelerindeki insanlar şehir merkezlerine, yoğun olarak tarım işleri bulunduğu yerlere veya yaz tatilinin yapıldığı yerlere kısa bir süre içinde çalışmak amacıyla göç ederse mevsimlik göç olarak tanımlanmaktadır.
- Dış Göç: Belirli bir ülkeden başka bir ülkeye yapılan göçleri ise dış göç olarak görülmektedir.
- Alınan göç: Bir ülke içerisinde belirli bir yere başka yerlerden gelen göç alınan göç olarak görülmektedir.

- Verilen göç: Bir ülkenin sınırlarında belirli bir yerden, diğer yere giden göç verilen göç olarak görülmektedir.
- Yurt dışından gelen göç: Bir ülkede beş yıl önce yurt dışında ikamet eden nüfus yurt dışından gelen göç olarak tanımlanmaktadır.

Bir ülke tarafından uygulanan ekonomik, sosyal ve siyasal politikalar uluslararası göçün ana sebebi olabilmektedir. Bazı ülkeler nüfus azalmasını ortadan kaldırmak ve beşeri sermayesindeki açığı kapatmak için göçmenlere sınırlarını açabilmektedir. Yüksek nüfus oranı ile karakterize edilen bazı gelişmekte ve az gelişmiş olan ülkelerde, yüksek işsizlik, iş güvensizliği ve ekonomik zorluklar gibi sorunları azaltmak amacıyla dış göç en iyi seçenek olarak görülmektedir. Uluslararası göçmenler FM'in 2005 verilerine göre dış göç sayısı 191 milyon civarındadır ve bu rakam dünya nüfusunun %3'ünde oluşmaktadır.

Tablo 1:Yıllar İtibari İle Uluslararası Göçmen Sayıları (milyon)

	1970	1990	2000	2010
Az gelişmiş ülkeler	41	73	74	87
Gelişmekte Olan Ülkeler	41	73	74	86
Gelişmiş Ülkeler	43	82	104	128
Dünya	84	156	178	214

Kaynak: Bakırtaş, 2012:242.

Birleşmiş Milletler verilerine göre, 1970-2010 yılların arasında dünya çapında uluslararası göçü yapan kişi sayısı 2,5 kattan daha hızlı bir şekilde artmıştır. Tablo 1'in gösterdiği verilere göre, 1970-1990 yılın arasında, dünyada 84 milyon olan uluslararası göçmen sayısı 1,85 kat artmıştır (yani 84 milyondan 156 milyona kadar yükselmiştir), 1990-2010 yılın arasında 1,37 katlı bir artış kaydedilmiştir (yani 156 milyondan 214 milyona kadar yükselmiştir). Tablo 1'e göre, 1970 yılında dünyada bulunan göçmen sayısı, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere eşit bir şekilde dağılmıştır. 1990 yılı sonrasında gelişmiş ülkeler için önemli bir değişiklik görülmüştür. 1970-1990 yılları arasında gelişmiş ülkelerde 1,90 kat artış kaydedilirken, 1990-2000 yıllarda 1,56 artış görülmüştür. Gelişmekte olan ülkelere 1970-1990 yıllarda 1,78 katlı bir artış görülürken, 1990-2010 yıllar içerisinde bu artış 1,17 seviyesinde yer bulmuştur. Bu analize bakılarak uluslararası işgücü göçünün artışına sebep olan faktörlerden birinin düşük gelire sahip olan ülkelerdeki işçilerin

yüksek gelire sahip olan ülkelere doğru hareket etmesi olduğu anlaşılmaktadır (Bakırtaş, 2012: 241-242).

OECD 2008 raporuna göre, Nepal 3.6 milyon, Pakistan 1 milyon, Sudan 1.6 milyon, Suriye 1 milyon, Uganda 2 milyon, Fransa 186.000, Birleşik Krallık 314.000, ABD 1 milyon, Kolombiya 3 milyon, Kongo Cumhuriyeti 1.8 milyon ve Irak 2.1 milyon göçmen bu ülkelerin sınırlarında yer almaktadır. Pakistan, Bangladeş, Meksika, Filipinler ve Afganistan gibi ülkeler en fazla göç veren ülkeler arasında yer almaktadır (OECD, 2008).

Zenginliğin, fırsatların ve kullanılabilen kaynakların Güney'den Kuzey'e doğru aktığı bilinen bir gerçektir. Bu nedenle insanlar göç kararında bu yolu takip ederek hareket etmektedir. İnsanların yüksek bir gelir elde edebilmesi, yeni bir iş ve yüksek yaşam standartlarına erişebilmesi için kaldığı ülkeden ayrılarak göç etmektedir. Bu yüzden, yüksek gelirli ülkeler işgücü piyasasında bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Uluslararası göç, bu yüksek refah seviyesine sahip ülkelerde bazen ayrımcılık sorununu da ortaya çıkarabilmektedir. Böylece işçiler arasında yabancı ve yerel ayrımı yapılarak düşmanlık içerisinde bir ortam oluşabilmektedir. Yabancı bir işçi çok düşük ücretler karşılığında yerel işçilerinden işlerini alabilmektedir (Touraine, 1997:198).

Başlangıçta özellikle de II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'nın yeniden onarımı kapsamında iş sahipleri ve göç alan ülkeler, vasıfsız işgücü göçü kabul ederek önemli ölçüde işgücü açığını kapayabilmişlerdir. Ayrıca düşük ücret ve ağır koşullarda çalışmayı gerektiren bu işlerin yabancılar tarafından yapılıyor olması yerli işçileri de memnun etmiştir. Göçmenler açısından bu çalışma koşulları kendilerini evinde imiş gibi hissettiren bir durum ortaya çıkarmıştır. Ancak ilerleyen zamanlarda özellikle de ekonomik durgunluğun olduğu dönemlerde çoğu yüksek gelire sahip göç alan ülkeler göçü azaltmak için pek çok önleyici tedbirler almaya başlamıştır.

İşçiler daha etkili bir şekilde yer değiştirme veya bilgi edinme fırsatlarına sahip olabilmeleri nedeniyle ekonomik küreselleşme sürecinde uluslararası işgücü göçündeki gelir dengesizliği hızla yükselmiştir (Başçeri, 1998:496). Dünya Bankası 1995 yılındaki raporuna göre dünyada yaklaşık 125 milyon insanın doğduğu ülkede değil, yurt dışında yaşamaktadır (World Bank, 1995). Göç hareketleri sürmesine

rağmen, uluslararası işgücü göçü sayıları konusunda tam bir bilgi sahibi olunamamaktadır. Bunun nedeni ise işgücü göçünün piyasaya katılma oranını bulmakta zorluk çekilmesidir (Munck, 1995:309).

Orta ve Doğu Avrupa'lardaki malların ve insanların serbest hareketleriyle dünyada uluslararası işgücü göçünün coğrafi ve ekonomik alanı son derecede genişlemiştir. OECD ülkelerine hareket eden işgücü göçü büyük bir miktarda Afrika, Asya, Orta Doğu, Orta ve Latin Amerika ülkelerinden olmuştur. Örneğin, Ukrayna, Romanya, Brezilya, Cape Verde, Arjantin, Nijerya, Meksika, Senegal, Filipinler, Ekvator, Güney Afrika ve Çin'den büyük miktarda işgücü göçü hareketleri görülmüştür. Göçmenlerin geleneksel yaşam tarzı devam ederken, öte yandan yepyeni ve hiç alışılmamış yaşam tarzı ortaya çıkması, ev sahibi bazı ülkelerdeki göçmenlerin entegrasyonu konusunda da bazı değişiklikler söz konusu olmuştur. Göç alan ülkelerde genellikle aynı menşeyden gelen insanların kabul edilmesi bu değişikliklerden biridir. Örneğin, eski Yugoslavya vatandaşlarının çoğu çok uzun bir süredir Avusturya, Almanya ve İsviçre'de yaşamaktadır. Fakat, son zamanlarda İtalya ve İskandinav ülkelerine de hareket etmeye başlamışlardır. İlk başlarda, Fas'tan gelen vatandaşlar, Fransa, Belçika, Hollanda, ve son günlerde de İtalya ve İspanya'ya hareket etmeye başladıkları görülmektedir. Çinlilerin büyük miktarı ise OECD ülkelerine dağılmış durumdadır (OECD, 2003).

1.1.2. Uluslararası İşgücü Göçünün Nedenleri

Günümüzde uluslararası işgücü göçü hareketlerinin yoksul ve düşük gelire sahip ülkelere gelişmiş ve yüksek refah düzeyine sahip olan ülkelere doğru olduğu yönündedir. Gelişmiş ve yoksul ülkeler arasındaki yükselen gelir farkları, işgücü göçünün artmasına yol açmaktadır (Hammerton, 2010: 4). Uluslararası işgücü göçünün nedenleri şöyle sıralanabilir;

- İklim Kaynaklı Göç: İnsanların iklim, hava problemlerinden ve doğa sorunlarından ortaya çıkan bir göç hareketleridir. Bu tip sorunlar insanların hareket etmesinde ve ülke değiştirmesinde önemli bir itici güç yer almaktadır.
- Ekonomik Kaynaklı Göç: Göçmenlerin iyi bir iş bulabilme imkânı, yüksek gelir fırsatları ve iyi bir yaşam standart fırsatı gibi faktörlerden ekonomik

kaynaklı göç bir göç nedenidir. Dünyaya baktığımızda ekonomik yararlar, göçün en önemli sebebinden biridir.

- Siyasal Kaynaklı Göç: Günümüzde siyasal kaynaklı sorunlar göç kararında en etkili faktörlerden biridir. Örneğin, savaş, terör olayları ve politik huzursuzluk gibi insanın hayatına zarar veren olayların neden olduğu göçtür.
- Eğitim Kaynaklı Göç: İnsanların farklı ülkelerde eğitim kalitesinden faydalanmasından dolayı göç etme yoluna başvurulabilmektedir. Bu eğitimin süreci bittiğinde göç edenler çalışma fırsatı bulunca hemen yerleşik olarak kalmaktadırlar.
- Beyin Göçü: Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin vasıflı, uzman, tecrübeli ve iyi eğitim görmüş vatandaşlarının iyi bir çalışma şartlarına, ülkeleriyle kıyaslayınca daha yüksek bir refah düzeyine ve daha iyi bir geliri kazanmak için gelişmiş ülkelere göçüdür. Az gelişmiş ülkelerin uzun sürede yetiştirdiği eğitilmiş ve vasıflı beşeri sermayesini gelişmiş ve zengin ülkelere kaybetme olasılığı çok yüksektir.

İtici ve çekici nedenler, uluslararası işgücü göçünün başka nedenlerinde yer bulmaktadır. Bir başka ifadeyle, insanların yoksul bir ülkeden gelişmiş ve zengin bir ülkeye doğru hareket etmelerini gerçekleştiren nedenler itici nedenler olarak görülmektedir. Gelişmiş olan ülkelerin fırsatlarına ve imkânlarına çekici faktörleri olarak kabul edilmektedir. Uluslararası işgücü göçünün nedenleri Tablo 2’de olduğu gibi görülebilmektedir.

Tablo 2.Uluslararası İşgücü Göçünün Sebepleri

	İtici Faktörler	Çekici Faktörler
Ekonomik ve Demografik nedenler	*Düşük istihdam oranı *Fakirlik *Giderek artan doğum hızı *Eğitim ve sağlık programlarından yararlanmaması	*Geçim için gerekli asgari gereksinimlerden yüksek faydalanma beklentisi *Yüksek gelir beklentisi *Kariyer ve kişisel geliştirme potansiyeli yüksek olması
Sosyo-ekonomik ve Kültürel nedenler	*İrk, dini inanışlar ve cinsiyete dayalı ayrımcılık	*Özgürlük *Ailenin yeniden bir araya gelmesi *İrkla bağlantılı olan ülkeler
Politik nedenler	*Zayıf hükümet *İnsan hakları ihlali *Şiddet ve güvensiz ortam	*Politik özgürlük *Güvenlik

İnsanların bir ülkeden farklı bir ülkeye hareket etmesinin çok sayıda nedeni bulunmaktadır. Bu faktörlerden ekonomik olanı en temel ve genel faktörlerden biridir. Örneğin, göçmenler daha iyi bir hayata kavuşmak, işçiler daha iyi iş bulabilmek ve genel olarak daha yüksek refah düzeyini elde edip yaşam kalitesini geliştirebilmek için göç etmektedir. Az gelişmiş ülkelerde yoğun olarak insanlar tarım işleriyle uğraşmaktadır ve artan sanayileşme ile birlikte insanlar daha geniş imkânlardan yararlanabilmek amacıyla göç etmektedirler. Daha iyi bir hayat ve yaşama kalitesine sahip olma isteği insanların buldukları düşük gelişme oranına sahip olan yerlerden kentlere doğru göç etmelerinin nedeni olabilmektedir (Fichter, 1994: 155 - 156).

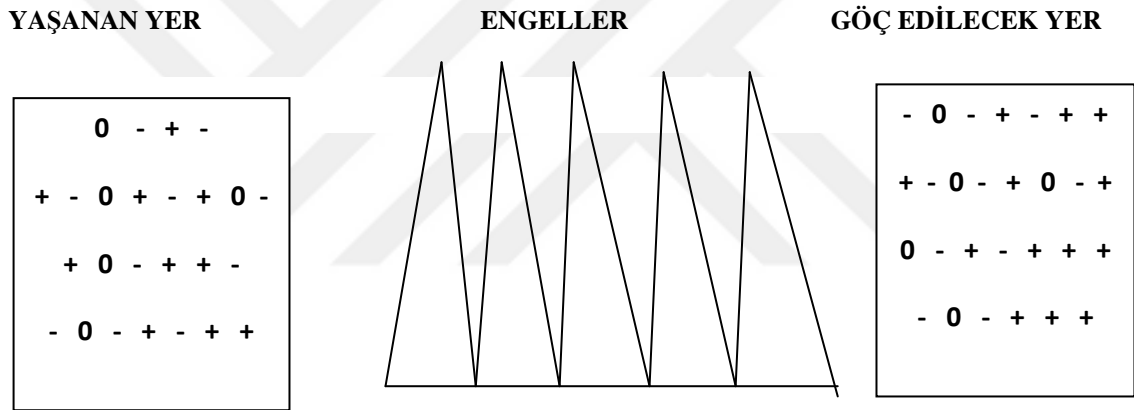
Gelişmekte olan ve az gelişmiş bölgelerin çoğunda yüksek işsizlik oranı, fakirlik, güvenlik sorunu veya diğer ekonomik sorunlar nedeniyle insanlar mevcut ekonomik fırsatlardan az da olsa faydalanamamaktadır. Bunun nedeni ise o ülkelerde eşit imkanlar bulunmamasıdır ve bu durum itici bir faktör olarak tanımlanmaktadır (Ghosh, 1998). Dünya nüfusu hızlı bir şekilde artmaktadır ve az gelişmiş ülkelerde yüksek oranda işsizlik ile birlikte insanlar nerede fırsat bulursa oraya gitmektedirler. Diğer gelişmiş ülkelerde uluslararası işgücü göçünün nedenleri arasında ise göç etmek isteyenlerin hedef ülkeye ulaşmalarının kolaylığı, göçmenlere iş yaratılması için yapılan destekleme programları, sığınmacılara ve mültecilere daha

iyi destek sağlama faaliyetleri (mesela ABD’de kiliselerin az gelişmiş ülkelerden gelen Hıristiyanlara yaptığı destek sağlama faaliyetleri) (Ebert, 1995: 44).

Ülkeler arasında yapılan uluslararası göç hareketliliği dört ana başlık ile tanımlanabilmektedir:

1. Yaşanan yer ile ilgili faktörler,
2. Göç edilecek yer ile ilgili faktörler,
3. Engeller,
4. Bireysel faktörlerdir.

Şekil 1.1’den bu dört faktörün nasıl çalıştığı görülebilmektedir.

Sekil 1.1. Yaşanan ve Göç Edilecek Yerlerdeki Faktörler ve Engeller

Kaynak: Yalçın (2004)

Şekilde 1.1’de itici faktörler ‘-’ ile temsil edilirken çekici faktörler ‘+’ ile temsil edilmiştir (Yalçın, 2004: 31). Şekil 1.1’de gösterildiği gibi, 0 rakam göçü temsil etmektedir, + olumlu ve - olumsuz faktörlerini göstermektedir. Bu şekilde, olumlu (+) faktörler göçe doğru çekici faktörleri temsil ederken, olumsuz (-) faktörler ise itici bir etkisi vermektedir. Bir gelişmiş ülkelerin fırsatı ne kadar cazibeli olursa olsun bu şeklin birleşme aracıyla hem yaşanan yerde hem de hedef ülkede olumlu ve olumsuz faktörleri bulunduğunu görülebilmektedir.

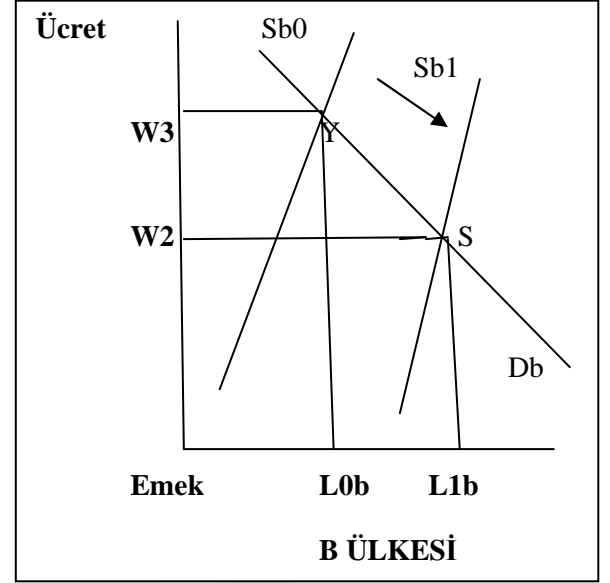
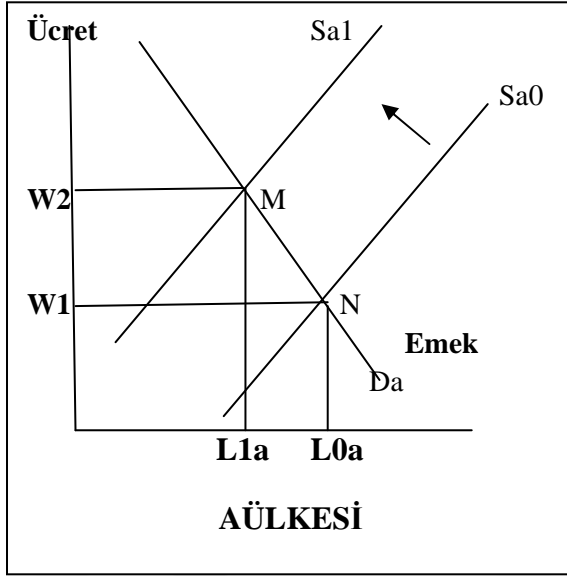
1.1.3. Uluslararası İşgücü Göçünün Sonuçları

Uluslararası işgücü göçünün sonuçları olumlu veya olumsuz bir şekilde olabilmektedir. Gelişmiş ülkelerin az gelişmiş ülkelere eğitimli, tecrübeli ve vasıflı işgücünü alması geniş bir istihdam fırsatına sahip oldukları anlamına gelmemektedir. Gelişmiş ülkelerin yüksek kalifiyeli beşeri sermaye elde etme çabası, beşeri sermaye açığını kapatamayabilmektedir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere kalifiye işçilerin gelişmiş ülkeye göç etme olasılığı çok yüksektir. Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin göçmenleri için zengin ve gelişmiş ülkeye göç hareketliliği çok daha dikkat çekicidir çünkü gelişmekte olan ülkeler önemli ölçüde büyüme potansiyeline sahiptir. Ayrıca göç, eğitim maliyeti nedeniyle artıracaktır ve gelişmekte olan ülkelere, eğitime ayrılmış olan kaynakların verimliliğini büyük ölçüde düşürecektir. Kaynakların kıt olduğu ülkelere ve bu kaynakların dağıtımını yaparak gelişmeye hedef olan ülkelere olan göç nedeniyle büyük bir açık ile karşı karşıya gelebilmektedir.

Sanayi Devrimi'nden sonra, sermaye birikimi ve büyük şehirlerde sanayi yatırımına dönüşüm kırsal bölgelerden kent merkezlerine işgücü göçüne yol açmıştır. İlk sanayileşmiş ülkeler örneğin İngiltere ve Fransa'da, önemli bir işgücü göçü kaynağıyla önemli bir gelişme hızı kaydetmiştir.

Tüm dünya çevresinde ekonomik ve sosyal değişim içerisindeki bölgelere doğru göç aynı zamanda ekonomik ve sosyal olaylara da neden olabilmektedir (Castles ve Miller, 1998). Böylece göç, küresel bir olgu haline gelmektedir. Castles ve Miller (1998)'e göre küreselleşme, farklı bir sosyal ve ekonomik özellik içermekle birlikte, göç ölçeğinde niteliksel bir değişime yol açmaktadır.

Ücretler ve istihdam üzerindeki uluslararası işgücü göçünün sonuçları Şekil 1.2'de olduğu gibi gösterilmiştir (Çetintaş vd., 2002).

Kaynak: Çetintaş vd. (2002)

Göç Öncesi Durum:

A Ülkesi

Denge noktası: N

Ücret düzeyi: W1

Emek miktarı: L0a

B Ülkesi

Denge noktası: Y

Ücret düzeyi: W3

Emek miktarı: L0b

Göç Sonrası Durum:

A Ülkesi

Denge noktası: M

Ücret düzeyi: W2

Emek miktarı: L1a

B Ülkesi

Denge noktası: S

Ücret düzeyi: W2

Emek miktarı: L1b

Göç öncesi duruma bakıldığında; W1 ücret düzeyinde L0a miktar işgücü istihdam etmiş olan A ülkesi, N noktasında dengeye getirilmektedir. B ülkesinde, W3 ücret düzeyi ve L0b miktar işgücü bulunurken Y noktasında dengeye ulaşmaktadır. A ve B ülkesinin arasındaki gelir farklılığı sebebiyle A ülkesinden B ülkesine doğru işçiler, göç yoluyla hareket etmektedirler.

Göç sonrasına gelince, A ülkesinde emek azaldığından, işgücü piyasasında ücretler W1'den W2'ye yükselecektir. B ülkesine bakıldığında, göç akımlarının bu ülkenin gelir seviyesinde bir değişime yol açtığı görülmektedir. B ülkesinin emek talebi hiç değişmediği sürede işgücü arzının artış olması ücretlerin W3'ten W2'ye azalmasına sebep olmaktadır. A ve B ülkesi için göç, sonrasında W2 ücret düzeyinde dengeye ulaşmaktadır.

İyi bir iş bulabilme ve daha iyi bir yaşam kalitesine sahip olma olasılıkları konusunda ülkeler arasındaki farklar küresel ölçekte toplu göçlere yer açmaktadır. Sürekli yükselen işgücü göçünün hareketliliği önemli derecede yakın zamanlarda sermayenin büyük ölçüde hareketliliği ile ilişkilendirilmektedir (Barnet-Cavanagh, 1995: 235-238). Uluslararası sermayeyi ülkelere çekebilmek amacıyla birçok az gelişmiş ülke mümkün olduğu kadar işgücü maliyetlerini düşürmüştür. Az gelişmiş ülkelerde bu durum açık ve net bir şekilde görülebilmektedir. Genel anlamda bakıldığında küreselleşmenin neticesinde, uygulanan işgücü göçünü önleyici tedbirler yeterli olmadığı ispatlanmıştır. Uluslararası işgücü göçü, artan gelir farklılıkları, istihdam konusunda güvence olmaması, esnek çalışma saatleri, gelir dağılımındaki bozulma, işsizlik ve yoksulluk gibi sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.

1.2. TARİHSEL SÜREÇTE GÖÇ

Göç yeni bir olgu değildir. Göç yüzyıllar boyunca insan varlığının önemli bir özelliği olmuştur. Göç olgusu farklı isimler ve bakış açısı altında ortaya çıkmıştır. Savaş ve çatışmadan kaçınmak, açlık ve yoksulluktan kurtulmak, yeni ekonomik fırsatlardan yararlanmak ve iş bulmak, dini hoşgörüsüzlük ya da siyasi baskıdan kaçmak, ticaret yapmak veya yeni yerlere seyahat etmek amacıyla insanlar her zaman bireyler olarak ya da gruplar halinde göç etmektedir. Göçün tarihsel sürecine bakarsak genellikle göçler çatışma, açlık, ev veya aile ilişkileri ile ilgili sorunlar, savaş, güvenlik sorunları, ekonominin kötüye gitmesi, şiddet, kötü hükümet politikası, kıtlık, hava şartları, din sorunları, eğitim kalitesi gibi sebeplerden dolayı ortaya çıkmıştır.

Avrupa içindeki göç, modern dönemde gerçekleşmiştir. Bu süreçte, Yahudiler ve Huguenot gibi dini gruplar zulümden kaçmak için göç etmiştir. Aynı zamanda, çiftçiler yeni gelişen sektörlerde iş bulmak için ve diğer ekonomik nedenlerden

dolayı göç etmiştir. Başka bir ülkeye giden ve daha sonra her yıl eve dönen insanları anlatmak için mevsimlik veya dairesel göç ortaya çıkmıştır. Bu tip göç, 17. ve 18. yüzyıllarda işçi yaşamlarında rutin bir faktör olmuştur.

Afrika'da sömürge döneminden önce nüfus hareketinde zengin bir geçmişe sahiptir. Bu bölgede, ticaret ve hac için yapılan hareketler, doğal afetleri ve savaştan kaçmak için yapılan hareketler, tarım, avcılık veya hayvancılık için yapılan mevsimlik ve dairesel göç, daha fazla güvenlik ve geçim aramak için yapılan hareketler bulunmuştur. Örneğin, 17. ve 18. yüzyıllarda Nijerya'dan gelen göç genellikle hac yapmak için Arap Yarımadası dini yerlere bağlı olmuştur (Afani, 2013).

Kuzey ve Güney Amerika'nın Avrupa kolonizasyonu ardından (Avustralya ve Yeni Zelanda birlikte) insanlar Avrupa ülkelerinden büyük ölçüde göç etmiştir ve bu kolonileştirilmiş bölgelerde kalıcı olarak yerleşmiştir. Örneğin, 1620 yılında Plymouth'tan göç eden hacılar olmuştur. 1500'lerde başlayan Amerikalıların Avrupa kolonizasyonu 18 ve 19. yüzyıllarda giderek artan oranda yerleşmiştir. İngiltere, İspanya, Portekiz, Almanya, Hollanda ve Fransa gibi Avrupa ülkeleri vatandaşlarının yurtdışında yerleşmesini teşvik etmiştir (Tinker, 1995).

İnsan tarihinde köle ticareti, emeğin en büyük toplu göçlerinden biri olmuştur. Beyaz yerleşimciler tarafından sahip olunan şeker ve tütün tarlalarındaki yoğun işgücü ihtiyaçlarını karşılamak için 1550 yılında Afrika'dan ilk köle gemisi Batı Hint Adalarına hareket etmiştir. Kölelik sona erdiğinde, İngiliz kolonilerinin tarlalarındaki çalışan köleler işgücünün başka bir biçimi (sözleşmeli işgücü) ile yer değiştirmiştir. Sözleşmeli işçiler öncelikle Hindistan ve Çin'den gelmiştir. 1834'ten Birinci Dünya Savaşı sonuna kadar İngiltere yaklaşık 2 milyon Hintli sözleşmeli işçi 19 koloniye (Fiji, Mauritius, Karayip adaları, Güney Amerika, Sri Lanka ve Güney Doğu Asya'nın bazı bölgelerinde dahil olmak üzere) taşınmıştır (Tinker, 1993).

Yeni dünyaya göç 1800-1930 yıllar arasında başlamıştır. Bu uluslararası göç aşaması, endüstriyel bir güç olarak ABD'nin yükselişi, aynı zamanda Avustralya ve Yeni Zelanda'nın sanayileşmesi ile bağlantılıdır. 1800 ve 1930 arasında yaklaşık 48 milyon kişinin Avrupa'yı terk ettiği tahmin edilmektedir (Massey vd., 1998). Bunlardan yaklaşık sekiz milyon kişi İngiliz adalarında göç etmiştir. 1970'lere kadar

Yeni Zelanda ve Avustralya hükümetleri, Avrupa'dan göçmenlere yardımcı geçişleri sunmaya devam etmiştir (Massey, 1998).

1.3. GÖÇÜN EKONOMİK, SOSYAL VE POLİTİK ETKİLERİ

Göç neticesinde ülkeler hem avantajları hem de zorlukları yaşamaktadır. Tarih boyunca belirli zamanlarda büyük nüfus kesintilerini oluşturan büyük miktarlarda göçler yer almıştır. Yüksek nüfus sayıları, ev sahibi ülkenin içindeki altyapı ve hizmetlerini baskı altına almıştır. Göçmenler yeni bir ülkeye taşıdığına, yeni bir dil, istihdam ve kalacak yer bulma, sosyal ve kültürel normlara uyum sağlama gibi bilinmeyen sorunlar ile karşılaşmaktadır. Bu nedenle göç alan ülkeler, göçmenlere gerekli ve ihtiyaç duyulan desteği sağlamakta zorluk çekebilmektedir (Boundless, 2016).

1.3.1. Göç Veren Ülkedeki Etkileri

Uluslararası göç, çeşitli şekillerde göç veren ülkeleri etkilemektedir. Özellikle, göç süreçleri ile ilgili şoklar işgücü arzı ve verimliliğin değişiklikleri içermektedir. Göç veren ülkeler devam eden şoklara uyum sağlamak suretiyle göç süreçleri de endojen davranışsal ve politika tepkilerine neden olmaktadır. Her iki şok ve yanıt, işgücü kaynak kullanılabilirliğini ve verimliliğini etkilemektedir (Katseli vd., 2006). İşgücü arzındaki olumsuz şoklar göçün erken dönemlerinde görülmektedir. İnsanların büyük bir sayıda, çoğunlukla ekonomik göçmenler, istihdam ve daha iyi yaşam koşulları aramak için ülkelerini terk etmeye karar verdiğinde bahsedilen olumsuz şoklar ortaya çıkmaktadır.

Göçün, göç veren ülkelerin gelişim üzerindeki başka önemli etkisi göçmenlerin gönderdiği havaleler yoluyla görülebilmektedir. Göç, ilerleyen aşamalarında, göçmenler eve dönmeye başladığında veya göçmenlik göçten devraldığında, işgücü arzı şoku pozitif olabilmektedir ve etkisi işgücü piyasası koşullarına bağlı olacaktır. Böylece, göç veren ülkedeki işgücünün beceri bileşimi ve etkin işgücünün ikamesi geliri ve üretkenliği etkilemiş olmaktadır (Boucher, 2005).

Boucher (2005)'e göre, göç olasılığı yüksek olduğunda eğitim kazanma teşvikleri de aynı oranda yüksek olabilmektedir. Böylece, göç veren ülkelerde

yetenekli nüfusun payı da artmaktadır. Bu hipotetik artan beşeri sermaye ilk önce verimlilik ve daha sonra büyüme üzerinde olumlu etkilere sahip olmaktadır.

Göç veren ülkelerde, uluslararası göç büyümeye iki önemli etki yaratmaktadır. Birincisi, göçün büyüme üzerindeki parasal etkisi, göçmenlerin havalelerinin, göç veren ülkelerin büyümesinde önemli bir rol oynamaktadır çünkü bu parayla birçok yenilik yapılabilmektedir. İkincisi, göçün ve geri dönüş aracılığıyla beklenen büyümenin sadece finansal olmadığı tartışmalar bulunmaktadır. Mevcut olan kanıtlara göre, göç veren ülkelerdeki bulunan havalelerin etkisi göç türü (geçici/kalıcı; ya da vasıflı/vasıfsız) veya geri dönüş göçünün olasılığı ile değişebilmektedir (Léon-Ledesma ve Piracha, 2004).

1.3.2. Göç Alan Ülkedeki Etkileri

Göçmenlerin hakları korunduğunda göç yararlı olabilmektedir. Gerekli insan kaynakları sağlandığında uluslararası göç, göç alan ülkeleri olumlu bir şekilde etkileyebilmektedir (Winters ve Walmsley, 2003). Uluslararası göç, beceri transferini kolaylaştırarak ve göç alan ülkenin kültürel zenginleşmesine katkı sağlama potansiyeline sahiptir. Diğer yandan tam tersine uluslararası göç, göç veren ülkelerde insan kaynaklarının yitirilmesine yol açarken göç alan ülkelerde, politik, ekonomik ya da sosyal gerginliklere yol açabilmektedir (Borjas, 1995).

IOM tarafından yayınlanan 2013 raporuna göre dünyada en fazla göç veren ve alan ülkelerin başında ABD, Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Hindistan yer almaktadır. Avrupa Birliği'ne üye devletler içerisinde ise Almanya İtalya, Polonya ve İngiltere gibi ülkeler Kuzey-Kuzey bağlamında göç alan ve veren en belli başlı ülkeler arasındadır. Kuzey-kuzey koridorları bağlamında ise Rusya Federasyonu'ndan Ukrayna ve Kazakistan ya da tam tersine hareket etmektedir. Diğer önemli koridorlar arasında ise Bangladeş'den Hindistan'a; Afganistan'dan Pakistan'a ve Hindistan'dan Pakistan'a ya da tam tersi ve Endonezya'dan Malezya'ya doğru göç hareketi meydana gelmektedir (IOM,2013).

Her yıl, az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru yapılan göç yaklaşık 2,3 milyona ulaşmıştır. Bu rakam, gelişmiş ülkelerin nüfus artışının üçte ikisini oluşturmaktadır (Global Commission on International Migration, 2005). Uluslararası

Göç Örgütü'ne (2015) göre, Afrika kıtasından 300,000 göç eden profesyonel Avrupa ve Kuzey Amerika'da yaşamaktadır. Bazı tahminlere göre, gelişmekte olan ülkelerden gelen Ar-Ge uzmanlarının üçte biri OECD ülkelerinde yaşamaktadır (Devan ve Tewari, 2001).

Göç alan ülkelerin ekonomileri üzerindeki göç etkisi ile ilgili çelişkili görüşler vardır. Göç karşıtları, göçmenlerin göç alan ülkedeki işleri çalarak ücretleri de düşürdüğü yönünde bir görüş sergilemektedir. Göç karşıtlarının dayandığı bir başka argüman ise göçün, etnik gruplar arasındaki çatışmalarına neden olma potansiyeline sahip olduğu yönündedir. Çünkü, düşük gelirli yerli işçiler, işler ve kaynaklar konusunda göçmenleri rekabetçi olarak görmektedir. Son olarak, göç karşıtları, göçmenlerin sayısındaki artışla birlikte yerel toplumun kimliğinin ve kurumlarının bozulabildiklerini savunmaktadır. Diğer yandan göç taraftarları ise, yerel nüfusunun iş kaybının, göçmenlerden kaynaklamadığı savını ortaya atmaktadırlar. Çünkü, genellikle ev sahibi işçilerin bayağı ve önemsiz olarak görüldüğü işlerin çoğunu göçmenler yapmaktadır. Göçmenler, göç alan ülkelere katma değeri yaratmaktadır. Çünkü tüketicilerdir ve ekonomiyi canlandırarak yeni istihdam olanakları yaratılmaktadır.

1.3.3. Transit Ülkedeki Etkileri

Transit göçmenler ne yoksul ne de zayıf insanlardır. Genelde uzun, masraflı ve fiziksel olarak acı yolculuk finanse edebilen nispeten genç ve uzun masraflı ve fiziksel olarak acı veren bir yolculuğufinanse edebilen insanlardır. Transit göçmenler adlandırılan insanlar nispeten iyi eğitilidir. Sadece bir azınlık okuma yazma bilmemektedir. Afrika bölgesinden giden göçmenlerin çoğu transit göç yoluyla göç etmektedir. Çoğu göçmen karayolu ile göç ederken, bazıları maliyet etkinliği açısından düşünerek deniz yoluyla göç etmeyi tercih etmekteledir (OECD, 2005).

Transit göç, bir göç durumu yerine bir süreci olarak görülmektedir; çeşitli göçmen kategoriler arasında bulunan bir aşamadır; düzensiz ve düzenli göçmenleri, gönüllü ve zorunlu göçmenleri, işçiler ve öğrencileri kapsamaktadır (Cassarino ve Fargues, 2006; Papadopoulou, 2009). Göçmenlerin projeleri ve beklentileri genellikle değiştirilebilmektedir. Böylece göçün genellikle doğrusal bir süreç olmadığı da söylenebilir. Farklı göç aşamalarında ilk planları güçlü bir şekilde

etkilenebilmektedir; aynı zamanda değişebilmektedir ve yeniden tanımlanabilmektedir (Schapendonk 2009, 2010a, 2010b).

Transit ülkeler de göç karşısında önemli kararlar almak zorundadırlar. Özellikle çok sayıda insan ülkelerine girdiğinde bazı transit ülkeler kendi sınırlarını kapatmak gerektiğine inanmaktadır. Transit mültecileri barındıran ülkelerin kaynaklarında (gıda, su ve benzeri) büyük bir azalma olmaktadır. Aynı anda, mülteciler ve yerel halk arasında birçok çatışmalar ortaya çıkmaktadır. Transit ülkelerin hükümeti aynı zamanda, mültecileri kovan silahlı gruplar tarafından yapılan saldırı ile uğraşmak zorunda kalmaktadır. Bazı mülteciler bu ev sahibi ülkelerde kalıcı oturma iznine sahibi olmaktadır ancak birçoğu kalıcı bir yerleşim ülkeye transit sürecinde bulunmaktadır. Ülkelerin tümü mültecilere sınırlarını kapatmamaktadır. Birçok ülkede karşılama yapılmaktadır ve mültecilerin yiyecek ve su sıkıntısıyla karşı karşıya kaldıklarında yardım işleri yapılmaktadır. Başka koşullar altında, ziyaretçilerin harcadığı para için transit ülkeler çok iyi davranmaktadır çünkü harcanan para büyük bir şekilde kendi ekonomilerinin canlandırmasına yardımcı olmaktadır.

1.3.4. Küresel Kriz Sonrası Göçmenler ve İşgücü Piyasaları

2008 boyunca, mali kriz ve ardından gelen ekonomik durgunluk ABD'den neredeyse tüm dünyaya yayılmıştır. Avrupa'da, uluslararası göç önemli bir olgudur. Avrupa nüfusunun yaklaşık %6'sı ikamet ettikleri ülkenin vatandaşı değildir. 2004 yılında bunun toplamı yaklaşık 25 milyon olarak gerçekleşmiştir (EUROSTAT, 2006). Kriz ve ekonomik durgunluk iş bulma olasılığını azaltmaktadır, bu nedenle göç etme niyetinin azalmasına da neden olabilmektedir. Bazı göçmenlerin becerisine uyumlu bir iş mevcut ise ancak bu durumda göç gerçekleşmektedir. Örneğin ABD, İspanya ve İrlanda'da inşaat ve hizmet sektörüne durgunluktan daha çok sert vurulmaktadır (ILO, 2009). Dolayısıyla, sosyal sermayenin (örneğin göçmen ağlar) ya da göçmen brokerleri bulunabilirliği gibi müdahale faktörler göç maliyetini azaltmadığı ve iş bulma olasılığını artırmadığı sürece bu sektörlerde iş arayan göçmenlerin göç etme olasılığı daha düşüktür. Kriz zamanlarında, göçmenlerin göç etme kararlarını etkileyen faktör yalnız hedef ülkedeki mutlak ücret düzeyi değildir, aynı zamanda ülkelerindeki mevcut olan ücretlerin göreceli hedef ülkenin ücretidir.

1.4. ULUSLARARASI İŞGÜÇÜ GÖÇÜ OLGUSUNUN TEORİK ÇERÇEVESİ

1.4.1. Başlıca İşgücü Göç Teorileri

Günümüzde, göç belirleyicilerinin araştırma alanında genel geçen bir göç teorisi bulunmamakla beraber, ekonomistler, sosyologlar ve fizik plancılar tarafından geliştirilmiş çok sayıda teori ortaya çıkmaktadır. Neoklasik teoriye tepki gösteren yeni teoriler, dünyanın değişen niteliğinden bir tepki olarak ortaya çıkmıştır.

1.4.1.1. Neo-Klasik Teorinin Makro Göç Kuramı

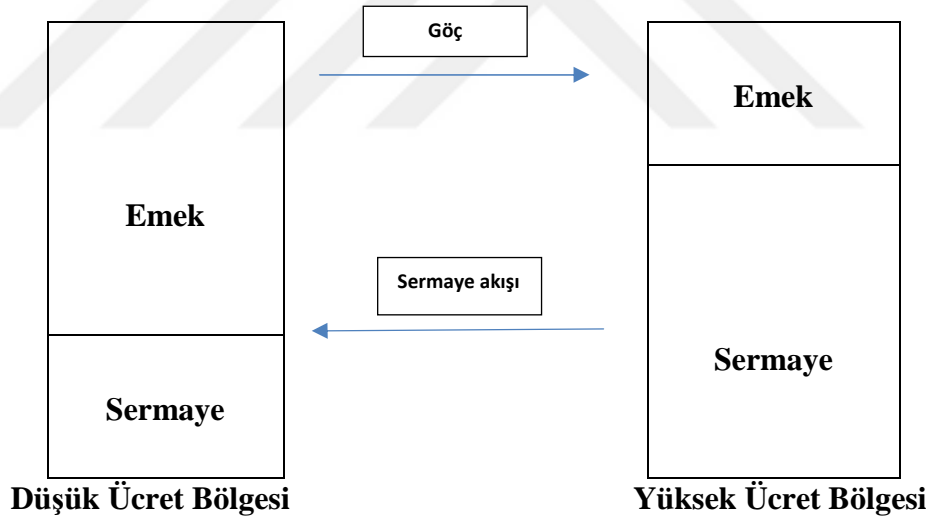
Günümüzde, göçün nedenlerini açıklayan en baskın teorilerden biri neoklasik teoridir. Bu teoriye göre, göreceli fayda ve maliyetlerin rasyonel ekonomik kaygılar tarafından uyarıldığı varsayılmaktadır. Bahsedilen maliyet esas olarak finansaldır, ancak aynı zamanda psikolojik olabilmektedir (Todaro and Smith 2006, 342). Göç kararları, mesafe ve nüfus yoğunlukları gibi faktörlerden etkilenebilmektedir (Skeldon 1997:19).

Neoklasik teoriye göre, göç piyasalar arasındaki emek getirisi farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Ekonomik kalkınma sürecindeki göçü açıklamak için geliştirilen en temel model Hicks (1932), Lewis (1954) ve Harris ve Todaro (1970) tarafından geliştirilen göç modelleridir. Bu modellere göre, piyasalar arasındaki gerçek ücret farklılıkları ya da bazı ülkelerde işgücü piyasasının katılığından dolayı işgücü göçü ortaya çıkmaktadır. Makro düzeyde, neo-klasik iktisat teorisi emek arzı ve talebindeki coğrafi farklılıkları ile göç açıklanmaktadır (Massey et al. 1993; Bauer ve Zimmermann 1999; Borjas 2008). Ücret farklılıkları işgücünün, düşük ücret ve işgücü fazlası ülkelere yüksek ücret ve emek kıt ülkelere göç etmesini sağlamaktadır. Tamamen neo-klasik bir dünyada, "faktör fiyatları eşitliği" (Heckscher-Ohlin modeli) süreci sonunda göç veren ve alan ülkelere ücretler arasında büyüyen bir yakınsamaya neden olacaktır (Lewis 1954; Ranis ve Fei 1961; Harris ve Todaro 1970; Todaro ve Maruszko 1987; Schiff 1994). Uzun vadede bu süreç, göçün teşviklerini kaldıracaktır.

Benzer şekilde, göç etme olabilirliği maliyetleri ile ilişkilidir. Bu nedenle en yoksul insanlar göç etmekte, ne de en yoksul olan ülkeler göç göndermektedir (Massey et al. 1998; Dustmann et al. 2003; Faist 2000; De Haas 2008). Dolayısıyla

gözlemlenen göç eğilimleri kambur şeklinde olma eğilimindedir. Göç oranları, ülkenin zenginliğinin büyümesi ile hızlandıracaktır; böylece daha fazla birey veya hane halkları göçü fonlayabilecektir. Ardından, ülke geliştirmeye devam ettikçe, göç oranları azaltmakta ve göç teşvikleri değişmektedir. Bu hususlar, neoklasik teorinin eleştirisi olarak görülmüştür. Aynı zamanda teoriye yapılan düzeltmeler (yani göç gerçeğini daha iyi yakalayan teoriler) olarak da görülmüştür.

Neoklasik teoriye göre, işgücü düşük ücret seviyesine sahip olan bir ülkeden daha yüksek ücret seviyesine sahip bir ülkeye hareket etmek istediğinde, sermaye hareketliliği yüksek ücretli ülkeden düşük ücretli ülkeye doğru olacaktır. Bu göç hareketi Şekil 1.3'i kullanarak Öberg (1995) tarafından açıklanmıştır. Öberg'e göre, ilk göç hareketi düşük ücret düzeyine sahip olan ülkelere yüksek ücret düzeyine sahip olan ülkelere doğru bir geçiş ile başlayacaktır. Bu hareketin sonrasında, yüksek ücretli ülkelerdeki sermayenin düşük ücret düzeyine sahip olan ülkeye geçişi ile gerçekleşecektir.

Şekil 1.3. Neo-Klasik Teorinin Açılan Göç Denge Mekanizması

Kaynak: Öberg, 1995

Neo-Klasik Teorinin Makro Göç Kuramının varsayımları şunlardır;

1. İşgücü göçünün ana nedeni göç veren ülke ve alıcı ülke arasındaki ücret farklılıklarıdır.

2. Diğer bir deyişle, ücret farklılıklarının ortadan kaldırılması, işgücü göçü sona erdirecektir. Bu tür farklılıklar bulunmamış olsaydı göçmenler göç etmeyecektir.
3. Uluslararası işgücü göçü, emek piyasa mekanizmaları tarafından etkilenmektedir. Bu piyasaların başka türleri (sigorta piyasası, sermaye piyasası) işçilerin uluslararası akımlarına önemli bir etkiye sahip olmadığı anlamına gelmektedir.
4. Beşeri sermayenin (vasıflı ve eğitimli işgücü) yer değiştirmesi, vasıfsız işgücünün göç hareketlerinden başka nitelik taşımaktadır.
5. Uluslararası işgücü göçü, veren ve alan ülkelerde işgücünün piyasalarını düzenleme yoluyla devlet tarafından kontrol edilebilmektedir (Massey, 1993).

1.4.1.2. Neo-Klasik Teorinin Mikro Göç Kuramı

Neoklasik teorinin mikro göç kuramında, göçmenler, maliyet-fayda hesaplamasına dayanarak hareket eden bireysel ve rasyonel aktörler olarak görülmüştür. Seçme hakkına sahip olma ve bilgiye tam erişimi varsayarsak, işgücünün en üretken olabildiği yere gitmesi beklenmektedir. Yani, en yüksek geliri elde edebileceği yerde bulunması gerekmektedir. Bu kapasite, kişilerin sahip olduğu özel becerilerine ve işgücü piyasalarının yapısına bağlıdır.

Neoklasik teorinin mikro göç kuramı, göçün beşeri sermaye teorisi olarak adlandırılmıştır (Todaro 1969). Sjaadstad (1962) tarafından ortaya atılan beşeri sermaye teorisi, mikro düzeyde göç önemli bir belirleyicisi olarak bireylerin sosyo-demografik özellikleri birleşmesiyle neoklasik çerçeveye zenginleştirmektedir (Bauer ve Zimmermann 1999). Bu tür analizlerin ortasında kendi yararları ve kazançları maksimize hedefiyle göç eden rasyonel bir birey vardır. Beşeri sermaye zenginlikleri, beceri, yaş, medeni durum, cinsiyet, meslek, işgücü piyasası durumu, tercihler ve beklentiler göç edenleri ve göç etmeyenleri güçlü bir şekilde etkilemektedir. Bireyler arasındaki heterojenite önemli bir faktördür ve aynı gönderen ülkede farklı bireyler farklı göç etme eğilimleri göstermekte; aynı zamanda

farklı göç alan ülkeleri seçecektir. Göç olasılığının yaşla birlikte azaldığı ve normal olarak eğitim seviyesi ile arttığı gösterilmiştir (Bauer ve Zimmermann 1999).

Kendi ülkelerindeki işsizliğin dışında, işgücü göçünü etkileyen başka faktörler de vardır. Yüksek ücret şeklinde potansiyel kazanımları, göçün fırsat maliyeti, seyahat maliyetleri, geçici işsizlik (göç ederken) ve göçün psikolojik maliyetleri gibi faktörlerle dengeli olmalıdır. Aslında, uluslararası göç ile ilgili maliyetler ve riskler genellikle göç edenler en yoksul bireylerin olmadığını nedenini açıklamaktadır. Aynı zamanda, göçün maddi ve psikolojik eşiklerini düşürmesinde sosyal ağlarının önemini de açıklamaktadır.

Neoklasik Teorinin Mikro Göç Kuramı'nın varsayımları şunlardır;

1. Göç maliyetleri ve faydaları hesaplandıktan sonra rasyonel bireylerin, göç hareketinden pozitif net getiri elde ettiklerini anladığı için göç etme kararı almaktadırlar (Borjas,1990).
2. Hedef ülkede, eğitim, tecrübe, ve dil becerileri gibi iş bulma olasılığını artıran bireysel özellikleri diğer koşullar eşit bir hale geldiğinde uluslararası göç olasılığını artıracaklarını anlamaktadır.
3. Hedef ülkede beklenen kazanç elde edilmesi amacıyla, gözlenen kazanç alınarak ve hedef ülkede bir iş elde etme olasılığı ile çarpılarak göçmenler her gelecek dönem net getiri tahmin etmektedir.
4. Göç veren ve alan ülkelerin beklenen kazancı etkileyen politikaları, göç akımlarının boyutunu de etkileyebilmektedir (Massey, 1993).

1.4.1.3. İkili İşgücü Piyasaları Teorisi

İkili (Dual) işgücü piyasaları teorisi, göç, ekonomide yapısal değişikliklere bağlamaktadır ama göç dinamikleri talep kullanarak açıklamaktadır (Massey ve diğerleri, 1993). İşgücü piyasası iki katmandan oluşmaktadır. Üst katmandaki işçiler yüksek ücret, iyi avantajlar ve iş güvenliği (ve genellikle sendikalaşmış) ile karakterize edilirken alt katmandaki işçiler düşük ücretler, yüksek ciro, iş güvensizliği, ve düşük terfi olasılığı ile karşılaşmaktadırlar (Gilles, 2016).

Bu iki katmanlı bir sistemin oluşturulması, kadınların mesleğine bir zarar olarak kabul edilmektedir. Dual işgücü piyasaları teorisinde, en yüksek prestijli işler tamamen kendi kazanç potansiyelini yükselten işgücüne tahsis edilmektedir. Bu tip işçiler, iş güvenliği, işgücü arzına dayalı rekabet ve mesleki belirsizliği gibi faktörlerle kısıtlanmamaktadır (Sokoloff, 1992).

İkili işgücü piyasaları teorisi, özellikle düşük ücretli ve yüksek ücretli sektörün varlığı gibi çeşitli işgücü piyasalarını açıklamak için kullanılmıştır. İki sektör arasında daha az emek ve sermaye hareketliliği olduğu için ücret eşitsizliği devam edebilmektedir; hatta zamanla daha ciddi bir hale gelebilmektedir (Massey, 1993).

İkili işgücü piyasası teorisi genellikle bir kişinin fayda-maliyet analizi gibi mikro düzeydeki kararları göz ardı etmektedir. Bunun yerine göç, ulusal sınırlar arasında ekonomik küreselleşmenin ve piyasa penetrasyonunun doğal bir sonucu olarak ele alınmaktadır (Massey ve diğerleri, 1993). Bir bütün olarak, dual işgücü piyasası teorisi bireysel göç etme kararları ile ilgili değildir. Daha ziyade kolektif bir grup olarak onları çeken faktörlere odaklanmaktadır. Bu teori, uluslararası göç çağdaş medeniyetlerin emek taleplerinden başladığını ileri sürmektedir.

İkili işgücü piyasaları teorisinin varsayımları şunlardır:

1. İkili işgücü piyasaları teorisine göre uluslararası işgücü büyük ölçüde talebe dayanmaktadır. Gelişmiş ülkelerdeki iş sahipleri ya da göçmenlere yararına hareket eden kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan işe girişlerle başlatılmaktadır.
2. Diğer ülkelerden gelen işgücü talebi ekonominin ihtiyaçlarına inşa edildiği; ve ücret teklifleri ziyade işe alım uygulamaları ile ifade edildiği için ülkeye yeni giren veya var olan işgücü için uluslararası ücretlerdeki farklılıkları ne gerekli ne de yeterli bir koşuldur.
3. Ekonomik örgütlenmedeki önemli değişiklikler yoluyla hükümetler, uluslararası göçü etkileyebilmektedir (Castles ve Miller, 2003).

1.4.1.4. Yeni Ekonomi Kuramı

1980'lerde ve 1990'larda, yeni ekonomi kuramı neoklasik göç teorisine eleştirel bir tepki ile geliştirilmiş bir teori olarak ortaya çıkmıştır. Yeni ekonomi göç kuramı, göç ve kalkınmanın etkileşimlerinin karmaşık ve farklı gerçeklikleri için bireyci ve sert olarak değerlendirilmiş neo-klasik modellerini reddetmektedir. Stark'a göre, en uygun karar verme birimi bireysel değil ama hane halkı olduğu kabul edilmiştir (Stark, 1978).

Yeni ekonomi göç kuramı, göçü, aile ya da hane halkının risk paylaşımı davranışı olarak tanımlamaktadır. Gelirdeki riskleri en aza indirmek amacıyla hane halkı, kaynaklarını (emek gibi) farklı alanlara yöneltebilmektedir (Stark ve Levhari, 1982). Bu teorinin temel varsayımı ise insanlar, hane halkları ve ailelerin sadece geliri maksimuma çıkarmak için hareket etmiyor aynı zamanda risklerini en aza indirmek amacıyla hareket etme sebepleri de olabilmektedir. Uluslararası göç, gelir riskine bir hane halkı tepki olarak algılanmaktadır. Çünkü göçmenlerin havaleleri, hane halkı kökeni için gelir sigortası gibi faydaları sağlamaktadır.

Bu kuram, hane halkının çoğu gelişmekte olan ülkelerde geçerli olan eksik kredi (sermaye) ve risk (sigorta) pazarlarında yerleştirmektedir (Stark ve Levhari 1982; Taylor ve Wyatt 1996; Stark 1985; Taylor 1986; 1999). Bu tür pazarlar genellikle az gelişmiş statüsüne sahiptir; ya da elit olmayan gruplar için ulaşılması zordur. Özellikle, uluslararası havaleleri yoluyla, bu tür piyasa kısıtlamalarını aşmak için göç, bir hane halkı stratejisi olabilmektedir. Aynı zamanda, hane halkının üretken faaliyetlerine yatırım yapmasını ve onların geçim kaynaklarını iyileştirebilmelerini sağlayabilmektedir (Stark, 1980). Havaleler, neo-klasik göç teorisinde bir rol oynamaz iken yeni ekonomi göç teorisinde göç etmenin nedenlerinden en önemli biri olarak algılanmaktadır.

Yeni ekonomi göç modeli varsayımlar şunlardır:

1. Başka bir ülkeye göç etme kararı verirken ücret farklılığı gerekli bir koşul değildir.
2. Ülkeler arasındaki ücret farklılıkları ortadan kalktığında uluslararası göç mutlaka durmamaktadır.

3. İşgücü piyasaları düzenleyerek hükümetlerin tarafından göç akımlarının boyutunu değiştirilebilmektedir.
4. Aileler ve hane halkları, göç hareketine ve yerel faaliyetlerine katılmada bulunmaktadır.
5. Hükümetler göç etme hareketlerini hem işgücü piyasasını etkileyecek olan politikalarla hem de sermaye ve sigorta piyasalarını oluşturmak amacıyla da etkileyebilmektedir (Stark ve Boom, 1985).

Yeni ekonomi teorisine göre, hane halkları mutlak anlamda ailenin gelirini artırmaktadır. Aynı zamanda, görelî yoksunluğu hafifletmek için başka ülkelere işgücü göndermektedirler (Stark, 1991).

1.4.1.5. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı

İkiye bölünmüş teorisinin en kayda değer destekçisi Michael Piore (1979)'dir. Ona göre uluslararası göç az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelerin kesintisiz işgücü talebinin nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Piore'nin araştırmalarında uluslararası işgücü göçü, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerindeki düşük ücret ve yüksek işsizlik oranından oluşmamıştır ama gelişmiş ülkelerin kaçınılmaz düşük ücretli işçiler ihtiyaçlarından yaygın olmaya başlamıştır (Piore, 1979).

İkiye bölünmüş işgücü piyasaları bölümlenme sürecinin bir sonucudur. Bölümler, mesleki hiyerarşi boyunca hem yatay hem de dikey olarak kesilmektedir. İşgücü piyasası koşulları, dört bölümlenme süreçlerinin sonucu olarak anlaşılabilir (Reich ve diğeri, 1973).

Birinci bölümlenme süreci birincil ve ikincil piyasalarına bölümlenmedir. Temel olarak, bu bölüm istikrar özellikleri ile ayırt edilmektedir. Birincil işler, istikrarlı çalışma alışkanlıklarını gerektirmektedir; beceriler genellikle iş başında elde edilmektedir; ücretler nispeten daha yüksektir ve iş merdivenleri bulunmaktadır. İkincil işler ise istikrarlı çalışma alışkanlıklarını gerektirmez; ücretler düşüktür; ciro yüksektir ve iş merdivenleri azdır. Çoğu ikincil işlerde çalışan işçiler azınlıklar, kadınlar ve gençler bulunmaktadır.

İkinci bölümlenme, birinci sektör içindeki bölümlenmedir. Birincil sektöründe, alt ve bağımsız birincil işler arasında bölümlenme vardır. Alt birincil işler rutinleştirilmiş; güvenilebilirlik, disiplin, kurallarla duyarlılık ve bir firmanın hedeflerinin kabul edilmesini de teşvik etmektedir. Bu bölümde hem fabrika hem de ofis işleri mevcuttur. Buna karşılık, bağımsız birincil işler yaratıcı ve sorun çözme özelliklerini teşvik etmektedir. Genellikle iş için profesyonel standartlara sahiptir. Gönüllü ciro yüksektir aynı zamanda bireysel motivasyon ve başarı son derecede ödüllendirilmektedir.

Üçüncü bölümlenme ise, ırk olarak bölümlenmedir. Azınlık işçiler, ikincil, alt birincil ve bağımsız birincil bölümlerinde mevcut iken genellikle bu alt piyasalar içinde farklı bölümlerle karşılaşmaktadırlar. Bazı işler işgücü piyasası kurumları tarafından ırk ile karakterize edilmektedir (önyargı ile ayrılmış işler).

Dördüncü bölümlenme, cinsiyete göre bölümlenmedir. Bazı işler genellikle erkeklere sınırlı olmuştur; diğerleri ise kadınlara sınırlı olmuştur. Kadın bölümlerinde, benzer erkek işlerinde ücretler genellikle daha düşüktür; genellikle kadın işlerinde hizmet zihniyeti gereklidir. Bu özellikler, aile ve öğretim kurumları tarafından teşvik edilmektedir.

Piore (1979)'e göre, ikiye bölünmüş emek piyasası kuramı şu varsayımları kapsamaktadır;

1. Göçmenlerin hareketleri gelişmiş ülkelerin iş sahipleri, hükümet veya işverenler tarafından duyurulan emek gereksinim ve istihdam kararına dayanarak var olmaktadır.
2. Göçmen işgücü ihtiyacı ücret önerilerinden çok istihdam uygulamalarından kaynaklandığından dolayı ülkelerin arasındaki gelir farklılıkları işgücü akımının hem gereksiz hem de yetersiz bir koşuldur.
3. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ücretleri düşük seviyeye çeken faktör hem toplumsal hem de kurumsal mekanizmalardır.

Göç eden işgücü arttığında düşük seviyeli ücretlerin azalabilmesi potansiyeli yüksektir.

1.4.1.6. Dünya Sistemi (Merkez-Çevre) Göç Kuramı

Dünya sistem teorisi ve dünya toplumu yaklaşımı, küresel düzeyde faaliyet gösteren faktörlere odaklanmaktadır. Dünya sistem teorisi, göçü ekonomik küreselleşmenin doğal sonucu olarak görmektedir. Bu takdirde, artık şirketler ulusal sınırlar dışında işletmektedir (Wallerstein, 1974). Göç sonraki yaklaşımlarda, ekonomik faktörler yanında, kültürel faktörler de çok önemli olduğuna kabul edilmektedir. Örneğin, insanlar müzik veya film gibi ortak kültürel faaliyetlerini tüketmektedir ve dünya çapında kültürel değerlerini paylaşmaktadır. Bu nedenle bu kültürel küreselleşme, insanların ekonomik dengesizliklerini algılamasına yol açmaktadır ve sonuç olarak göç etmekteledir.

Wallerstein'in 1974 tarihli 'The Modern World System' adlı eserine göre, dünya üç tip ülkeye veya bölgeye (merkez, çevre ve yarı çevre) ayrılmaktadır. Merkez ülkeler, çevre ülkelerin emek ve hammadde kaynaklarını sömüren baskın kapitalist ülkelerdir; askeri güçleri çok kuvvetlidir ve herhangi bir devlet veya ülkeye bağlı değildir; ekonomik açıdan güçlü olanların çıkarlarına hizmet etmektedirler; yüksek beceri ve sermaye yoğun üretim üzerinde durulmaktadır. Merkez (core) ülkeler güçlüdür ve bu güç hammaddeler için daha düşük fiyatlar ödemeye ve ucuz emeğini sömürmeye izin vermektedir. Bunlar, merkez ve çevre ülkeler arasındaki eşitsiz durumunu sürekli pekiştirmektedir. İlk merkez bölgeler kuzeybatı Avrupa'da bulunmuştur ve İngiltere, Fransa ve Hollanda gibi ülkeler içermiştir. Günümüzde, örnek olarak ABD bir merkez ülkesidir. ABD'de sermaye büyük ölçüde bulunmaktadır ve işçileri nispeten iyi ödenmektedir.

Çevre (peripheral) ülkelerde güçlü bir merkezi hükümet eksikliği vardır ve diğer devletler tarafından kontrol edilebilmektedir. Bu ülkeler, merkez ülkelere hammadde ihraç etmektedir; sermaye için merkez ülkelere bağımlıdır ve bu tip ülkelerde gelişmemiş sanayi bulunmaktadır. Aynı zamanda çevre ülkeler düşük beceri, emek-yoğun üretim veya ucuz emeğine sahiptir. Genellikle çevre ülkeler üçüncü dünya ülkeleri olarak adlandırılmaktadır. İlk çevre bölgeleri Doğu Avrupa ve Latin Amerika'da yer almıştır. Günümüzde, örnek çevre ülke olarak Cape Verde yer almaktadır.

Yarı çevre (semi peripheral) ülkeler hem merkez hem de çevre ülkelerin özelliklerini paylaşmaktadır. Yarı çevre ülkeler, merkez ülkeler tarafından sömürülmekte iken, çevre ülkeler, yarı çevre ülkeler tarafından sömürülmektedir. Örneğin, Hindistan sermaye için merkez ülkelere büyük ölçüde bağlıdır ama Hindistan büyüyen teknoloji endüstrisi ve gelişmekte olan bir tüketici piyasasına sahiptir.

Dünya Sistemi Göç Kuramının varsayımları şu şekilde sıralanabilir:

1. Dünya sistem teorisi çekirdek, çevre ve yarı-çevre alanlarında oluşan üç seviyeli hiyerarşi üzerine kurulmuştur.
2. Merkez ülkeler, emek ve hammadde için çevre ülkeleri sömürüp hükmetmektedir.
3. Çevre ülkeler sermaye için merkez ülkelere bağlıdır.
4. Bu teori, küresel eşitsizliğin toplumsal yapısını vurgulamaktadır (Wallerstein, 2000).

1.4.1.7. Göçmen İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

Göç sistemleri ve ağları teorisi daha sosyolojiktir. Tüm göç sistemin daha geniş bir çerçevede (farklı bölgelerde ve farklı ülkeler arasındaki sosyal ve ekonomik ilişkiler) anlaşılması gerektiğini savunmaktadır. Aynı zamanda göçmenlere yardım eden ve direnen aileler, arkadaşlar ve diğer kişilere önem vermektedir.

Ağlar, göç kararlarını belirlemede önemli bir rol oynadığını tespit edilmiştir. Ağlar göç olasılığını artırmak eğilimindedir (Gottlieb 1987, Grossman 1989, Zahniser 1999, Winters vd., 2001, Davis ve Winters 2001). Aynı zamanda, aynı coğrafi bölgeye göçmenleri çekmektedir (Bartel 1989, Dunlevy 1991, ve Jaeger 2000).

Göçmen ağlar üç farklı kategoriden göç kararlarını etkileyebilmektedir. İlk olarak, göçmen ağları hedef ülkedeki geçiş ve yaşam koşullarının modları ile ilgili çeşitli bilgi sağlayabilmektedir. İkincisi, göçmenlerin iş bulması ve hedef ülkede toplumun içine asimile etmesi gibi konularda yardımcı bilgiler sağlayabilmektedir.

Üçüncü olarak, göçmen ağlar kredi kaynağı olarak işlev görebilmektedir. Böylece, göç maliyetini karşılamak için göçmenlere gerekli fonları sağlayabilmektedir.

Göçmen ilişkiler ağı kuramının dayandığı varsayımlar şunlardır:

1. Bu kuram, göç etme hareketini teşvik etmek amacıyla göçmenlerin göç etme isteğini istikrarlı bir şekilde popülerleştirmektedir.
2. Ücret farklılıkları, istihdam oranları ve göç akımları arasında neredeyse hiçbir ilişki yoktur.
3. Genellikle göçmen ilişkiler ağı oluştuktan ardından, hedef ülkedeki hükümetler ve kurumlar bu devamlı göç akışı kontrol etmekte büyük ölçüde zorluk çekmektedir. Bu ilişki bulunduktan sonra göç alan ülkelerin göç politikaları ne olursa olsun, göçmenlerin akışı durmamaktadır (Castles ve Miller, 2009)

Göçmen ilişki ağlarının son etkisi varılan bölgedeki desteği hedeflemektedir. Oluşturulan ağ göçmenlerin ilk girdikleri süredeki geçimlerini sağlamaktadır; aynı zamanda yeni girenleri bu bağlamda yardım etmektedir (Crisp, 2006).

1.4.1.8. Göç Sistemleri Kuramı

Göç sistemleri teorisinin kurucusu Mabogunje (1970)'ye göre, göç sistemi insan, mal, hizmet ve bilgi akışları ile bağlanan yerler dizisidir. Bu akışlar, yerler arasındaki değişimi ve göç hareketini kolaylaştırmaktadır (Mabogunje, 1970). Uluslararası göç sistemleri, nispeten çok sayıda göçmeni takas eden ülkelerden oluşmaktadır. Ayrıca, geri bildirim mekanizmaları ile karakterize edilmektedir. Bu mekanizmalar mal, sermaye (havaleler), fikirler ve bilginin akışlarına belirli ülkelerde, bölgelerde hatta şehirler arasındaki insanların hareketini bağlamaktadır (Fawcett 1989; Gürak ve Caces 1992). Göç sistemleri insanları, aileleri ve toplumları bağlamaktadır ve bu bağlantı ulus ötesi topluluklar olarak adlandırılmaktadır (Vertovec, 1999).

Mal, para havaleleri, fikir ve bilginin göç akışları coğrafi olarak yapılandırılmıştır ve mekansal kümelenmiş akımlarının şeklini almaktadır (Lee,1966). Bu göç akımlarının kümelenmiş morfolojisi tipik olarak, işsizlik, gelir ve

diğer fırsat kademeleri gibi faktörleri kullanarak açılanamamaktadır. Makro düzeyde birçok uluslararası göç sistemi vardır. Gelişmekte olan dünyanın belirli bölgeler gelişmiş ülkelerin belirli bölgelere göç etmektedir. Örneğin, Kuzey Amerika göç sistemi, Meksika ve Orta Amerika ülkelerini ABD'ye ve Kanada'ya bağlamaktadır; Avrupa-Akdeniz göç sistemi, Kuzey Afrika ülkeleri ve Türkiye'yi Avrupa Birliğine bağlamaktadır (Kritz vd. 1992; De Haas 2007).

1.4.1.9. Kurumsal Teori

Kurumsal teori, göçe makro ekonomik açıdan bakmaktadır. Bu teoriye göre, göç uluslararası düzeyde başladıktan sonra sermaye zengini ülkelere gitmek isteyenler tarafından oluşturulmuş talebi karşılamak için çeşitli özel ve gönüllü kuruluşlar ortaya çıkmaktadır (Massey, 1993). Böylece özel girişimcilerin bu durumdan yararlanmasına yol açmaktadır. Bu durum, uzun vadede göç faaliyetlerinde kurumsallaşmış karaborsa gelişimini oluşturmaktadır. Girişimciler ve kuruluşlar göçmenlere ünlü bir hale gelince, sosyal sermayenin bir türü oluşturmaktadır. Böyle bir durumda uluslararası göç teşvik edilmektedir.

Kurumsal teinin dayandığı varsayımlar şunlardır:

1. Kuruluşlar ve kurumlar, uluslararası göçü devam ettirmek ve teşvik etmek için göç edenlerin uluslararası akımı daha çok kurumsallaşmış bir hale gelmeyi sağlamaktadır.
2. Göç alan ülkelerde, göçmenlerin girişine yönelik talepleri karşılayacak olan çıkar düşünüldüğünde bir karaborsa ortamı yaratılmaktadır (Massey, 1990).

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI İŞGÜCÜ GÖÇÜ, İŞGÜCÜ PİYASALARI VE EKONOMİK BÜYÜME

Geçen yüzyılda, dünya çapında göç hareketlerinde önemli ölçüde değişiklikler yaşanmıştır. ABD göç alan ülke olarak devam ederken, göç veren Avrupa ülkelerinden Latin Amerika ve Asya yer değiştirmiştir. Göçün başlıca sürükleyici nedeninin istihdam olduğu kabul edilmektedir. Genel ekonomik ve çalışma koşulları yetersiz olduğu ülkelerde göç oranları daha yüksek olma eğilimindedir. Bu tip ülkelerde sosyal koruma da çok düşüktür (ILO, 2014). İşgücü göçü, işgücü piyasası ihtiyaçlarına ve değişikliklerine etkin bir şekilde tepki veren bir araç olabilmektedir. İşgücü hareketliliği, yenilik ve gelişimini sağlarken becerilerin aktarılması ve geliştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

2.1. ULUSLARARASI İŞGÜCÜ GÖÇÜ VE İŞGÜCÜ PİYASALARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

İşgücü piyasası, maaş, ücret ve tazminat karşılığında işverenlere becerileri sunulan bir piyasadır. İşgücü piyasasındaki katılanlar, tazminat için çalışmak isteyen herhangi biri ve emeği arayan herhangi bir kuruluşu içermektedir. İşgücü piyasasında, işgücü talebi ve arzı bulunmaktadır. İşgücü talebi, talebinin genel ekonomik kanunu takip etmektedir.

İşgücü ücreti işgücü miktarı ile ters ilişkilidir. Bu durumda, ücretler düştüğünde işverenler daha fazla kişiyi işe alacaktır ve ücretler yükseldiğinde daha az kişi işe alınacaktır. Diğer bir deyişle, ücretler azaldığında işgücü talebi artmakta ve ücretlerin arttığında işgücü talebi azalmaktadır. Öte yandan, işgücü ücreti arttığında işgücü arzı artacaktır ve ücretlerin azaldığında işgücü arzı da azalacaktır. İşgücü arzı işgücü talebini aştığında işsizlik ortaya çıkmaktadır (Card, 1990).

Birçok AB ülkelerinden elde edilen kanıtlara göre, çoğu durumda göçmenler işgücü piyasasındaki vatandaşların tamamlayıcı bir rol oynadığı yönündedir. Böylece yerli işçilerin iş beklentileri ve ücretleri üzerinde olumsuz bir etki yoktur (Münz vd., 2007). Mal ve hizmetler için iç talebin artırılması ve işgücü piyasalarının etkinliğinin

artırılması yoluyla göçmen işçiler çeşitli şekillerde istihdam yaratılmasına katkıda bulunmaktadır.

Göç, işgücü piyasasının etkinliğinin artırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Yerliler tarafından kaçınılan işler örneğin; kirli, zor ve tehlikeli işler; düşük ücretli ev işleri; kayıt dışı ekonominin düşük vasıflı işleri; güçlü mevsimsel dalgalanmalar işleri (çiftçilik, yol tamiri ve inşaat, otel, restoran ve turizm ile ilgili hizmetler) büyük ölçüde göçmen işgücü arzına bağlıdır. Göçmen işçilerin yokluğunda, bu sektörler ciddi bir işgücü sıkıntısı ve işgücü maliyetlerinde keskin bir artışı yaşayacaktır.

1990'ların başından beri yüksek vasıflı işçilerin göçü artmaktadır (Dumont ve Lemaitre, 2005; Docquier ve Marfouk, 2005; Lowell, 2008). Genel olarak, göçmenlerin kökeni olan ülkelerden üretim kapasitesini kazanmaktadır ama bu beşeri sermayenin sadece bir kısmı hedef ülkenin işgücü piyasasına transfer edilebilmektedir. Bu nedenle, yeni gelen göçmenler, yerlilere göre daha düşük kazanç kapasitesine sahiptir. Gelişmiş ülkelerde yaşayarak konuşulan dil gibi eksik beşeri sermaye elde edilmektedir. Göçmenlerin düşük kazanç kapasitesi, yatırımlarının fırsat maliyeti nispeten düşük olduğunu göstermektedir. Göçmenlerin beşeri sermayesi arttıkça, kazançları yerlilerinkine doğru uyarlanacaktır (Chiswick, 1978).

Bauer ve Zimmermann'a(1999) göre, göçün uluslararası işgücü göçü ve işgücü piyasaları üzerindeki etkisine bakıldığında bazı önemli faktörler ortaya çıkmaktadır. Birincisi, göçmenlerin beceri donanımı, göç alan ülkelerin beşeri sermayesi için çok önemlidir. Alıcı ülkelerin işgücü piyasasına hızlı bir asimilasyon için dil yetenekleri de önemli faktörlerdir. İkincisi, köken farklılıkları ve kabul kriterleri, göçmenlerin işgücü piyasasındaki performansı üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Üçüncüsü ise, son zamanlarda neredeyse tüm ülkeler sözde göçmenlerin kalitesinde (quality of immigrants) bir düşüş yaşamıştır. Sözü edilen göçmenlerin, işgücü piyasalarındaki göçmenler ve yerlilerin ücret boşluğu ile ölçülmektedir. Alıcı ülkenin kültür ve eğitim sistemi ile karşılaştırıldığında farklı kültürlerden ve okul sistemlerinden gelen göçmenler bahsedilen kalitenin azalmasına sorumludur (Bauer vd., 2000). Örneğin, ABD'de bulunan Meksikalılar ve Asyalılar, Kanada ve Yeni

Zelanda'da yaşanan Asyalılar ve Avrupa'da kalan mülteciler.Uluslararası işgücü göçü değişikliklerinden, işgücü piyasaları pozitif ya da negatif bir şekilde etkilenecek hem bireylerin hem de toplumun davranışında görülebilmektedir. Bu sebeple göç ve işgücü piyasaları sürekli etkileşim içindedir.

2.1.1. Ücret Üzerindeki Etkileri

Çalışma hayatının sağlıklı işleyişine dair en önemli göstergelerden birisi de ücret düzeyleridir.

Tablo 3. OECD Ülkelerin İşgücü Piyasası

Ülkeler	İşgücüne Katılım Oran	İşsizlik Oranı
Avusturalya	74.1	5.7
Avusturya	72.3	4.9
Belçika	67.5	8.4
Kanada	78.1	7.1
Şili	66.4	6.2
Çek Cumhuriyeti	72.9	7.0
Danimarka	78.1	7.0
Estonya	75.1	8.6
Finlandiya	74.8	8.2
Fransa	71.2	9.9
Almanya	77.5	5.3
Yunanistan	68.0	27.5
Macaristan	65.1	10.3
İzlanda	86.6	5.1
İrlanda	70.1	13.9
İsrail	71.6	6.2
İtalya	64.4	12.3
Japonya	74.9	4.0
Kore	66.6	3.1
Lüksemburg	66.9	6.9
Meksika	64.3	5.0
Hollanda	79.7	5.7
Yeni Zelanda	78.1	6.2
Norveç	78.3	3.5
Polonya	67.0	10.3
Portekiz	73.0	16.3
Slovakya	69.8	14.2
Slovenya	70.5	10.1
İspanya	75.3	26.2
İsveç	81.1	8.0
İsviçre	83.3	4.1
Türkiye	55.0	9.7
Birleşik Krallık	77.4	7.7
ABD	72	7.4

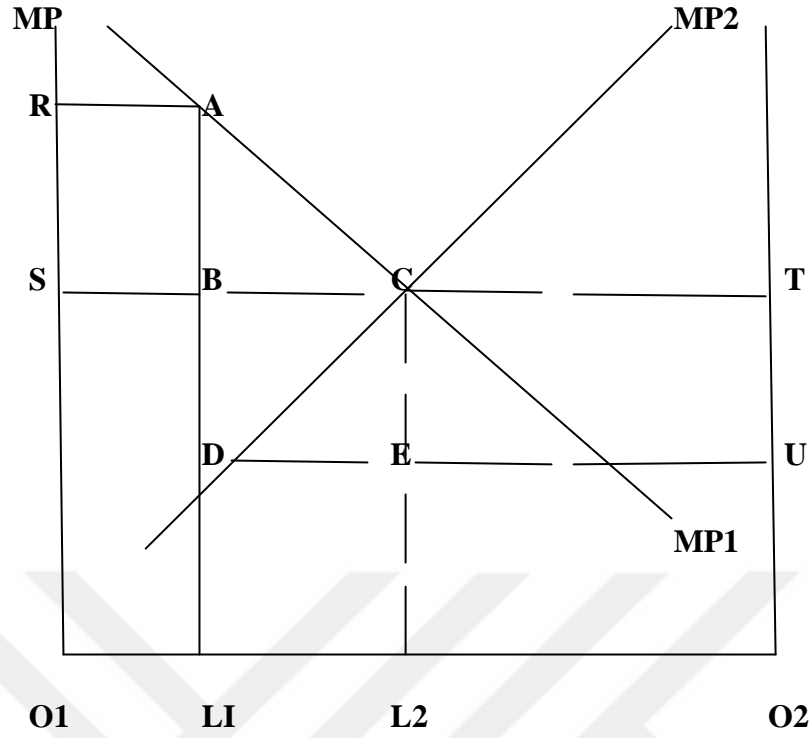
Kaynak: ILOSTAT veri tabanından derlenmiştir.

Tablo 3’de gösterildiği gibi OECD ülkeleri içinde yüksek işsizlik oranına sahip ülkelerin ilk beşi arasında Yunanistan (27.5), İspanya (26.2), Portekiz (16.3), Slovakya (14.2) ve İrlanda (13.9) gelmektedir. Aktif olarak istihdam edilen nüfusunun yüksek oranda olduğu ülkeler ise İzlanda (86.6), İsviçre (83.3), İsveç (81.1), Hollanda (79.7) ve Norveç (78.3)’tir. Doğal olarak beklendiği gibi, yüksek işsizlik oranına sahip olan ülkelere işsiz işçiler daha iyi bir ekonomiğe ve fırsatlara sahip olan ülkelere göç etmektedir. Bu hareketi büyük bir şekilde bu tür ülkelerin ücretlerini etkilemektedir.

İşgücünün fazla olduğu ülkelere işgücü piyasası daralmaktadır. Aynı anda, işgücünün verimliliği ve ücretler artmaktadır. Bu duruma karşılık işgücünün az miktarda olduğu bölgelerde emek piyasası geniş bir hale getirip piyasadaki ücretler düşmektedir. Gelirdeki farklılığının ve emek verimliliğinin çıkarılması diğer bir deyişle ülkeler arasında mevcut olan emek verimliliği ve ücret seviyenin dengelemesiyle uluslararası işgücü göçü yok edilmektedir. Böyle bir durum, ülkeler arasındaki gelir farklılıkları ne kadar yüksekse düşük gelirli bölgelerden yüksek gelirli bölgelere o kadar yüksek emek göçünün olasılığı olacağını belirtmektedir (Bauer ve Zimmermann, 1999; Münz vd., 2006).

Nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu ülkelere, yüksek seviyedeki göç, işsizlik ve ücretler üzerinde minimal etkileri olabilmektedir (UN, 1998a). Ancak, göç seçici olduğundan, belirli sektörlerde ücretler üzerinde yukarıya yönlü bir baskıya neden olabilmektedir. Örneğin, Pakistan’da, vasıflı inşaat işçilerinin yaptığı işler nedeniyle, Körfez ülkelerine yapılan göç ücret artışına yol açmıştır (UN, 1998a). Benzer şekilde, Filipinler’deki reel ücretler, özellikle imalat işçilerinde görülen göç doğrultusunda yükselmiş gibi görünmektedir (Lucas, 2005). Hindistan’da, Kerala Eyaleti’nden Körfez bölgesine giden göç, o eyaletin ücreti üzerinde bir artışa neden olmuştur (Rajan, Zachariah ve Mathews, 1999).

Bhagwati vd. (1998) ve Blanchflower (2009), iki ülke kullanarak uluslararası göçün ücret ve işçilerin kazançları üzerindeki etkisini vurgulamıştır.

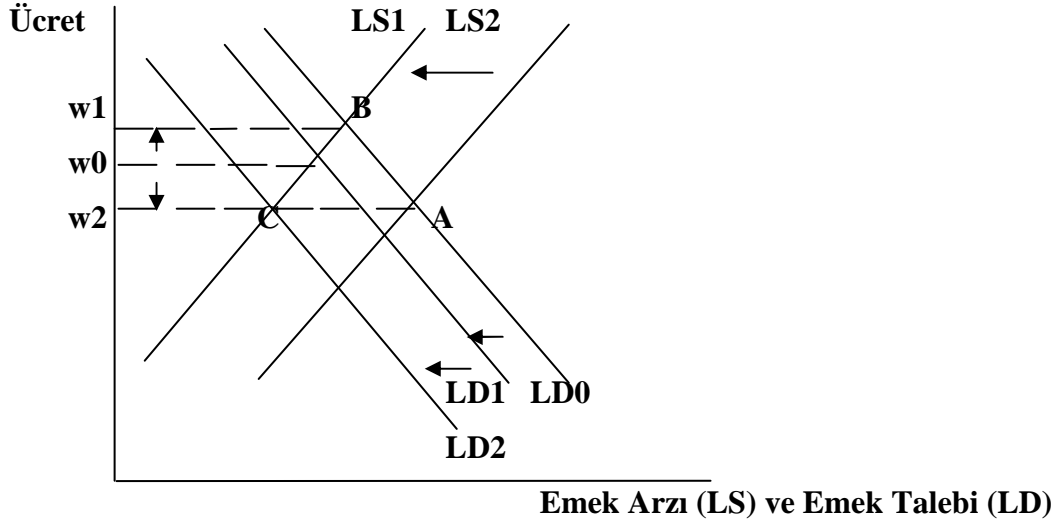

Şekil 2.1. Uluslararası Göçün Ücret Üzerindeki Etkisi

Kaynak: Bhagwati (1998); Blanchflower ve Shadforth (2009)

İşgücü piyasasında çalışanlar emeklerini sunmaktadır ve bireyler işgücü piyasasında çalışıp çalışmayacağına, çalışma kararı verirlerse kaç saat çalışacaklarına, ne zaman emekli olacaklarına ve ücretin ne kadar olacağına karar vermektelerdir. İşgücü piyasasının organizasyonu ve işleyişini anlayabilmesi için ekonomik, sosyal ve politika olayları anlaması ve değerlendirmesi büyük ölçüde lazımdır.

Şekil 2.1'e göre O1 ve O2 toplam göçü göstermektedir. Ülke 1'den gelen göç miktarı (L1O1) ve ülke 2'den gelen göç miktarı (L1O2) ile ifade edilmektedir. Ülke 1'den gelen işgücünün marjinal hasılası (MP1) ile ifade edilmektedir. Ülke 2'den gelen işgücünün marjinal hasılası ise (MP2) ile ifade edilmektedir. Eğrilerin altındaki bölge her ülkenin toplam hasıla miktarını açıklamaktadır. İki ülke arasında işgücü eşit bir şekilde yayılmadığından dolayı ülke 2'deki işgücünün marjinal hasıla ülke 1'dekine göre daha düşüktür. Göçe dayalı sınırlamalar ortadan kaldırılsaydı L1 ve L2 arasındaki işçilerin gelir düzeyi C noktasına varana kadar hareket edeceklerdir. Bu durumda, göçten çıkan toplam kazancı ACD olacaktır; BCED bölgesi göçmenlerin kazancı olacaktır; ve ABC bölgesi göç alan ülkelerin kazancı olacaktır.

Şekil 2.2. Göç Veren Ülkelerde Ücret Dengesi

Kaynak: Taylor vd., 1996

Göç veren ülkelerde, ücretler uluslararası göç sonucunda artacaktır. Yüksek ücretler, işgücü tasarrufu sağlayan teknolojik değişimi azaltacaktır. Ayrıca, bahsedilen ücret uzun vadede mal üretiminde kullanılan işgücü miktarında bir azalmaya yol açacaktır. Şekil 2.2’de olduğu gibi bu değişen eğilimi görülebilmektedir. Bu değişen eğilimi, Şekil 2.2’de gösterilmiştir. Makroekonomik modellerde, sermaye ihracat yapan ve göç veren bir ülkede, işgücü göçü sermayenin uluslararası hareketliliği ile değiştirirse, emek arzı hem de emek talebi sola doğru hareket edecektir. Bu gerçekleşikten sonra, ücret dengesi A noktasından B noktasına kadar hareket edecektir. Böyle bir ülkede hareket etmek istemeyen işgücü için ücretler artacaktır. Şirketler için, artan işgücü maliyetleri sonucunda, işgücü talebi LD2 noktaya kadar azalacak. Böylece, yeni ücret denge noktası C’de sabit kalacaktır.

2.1.2. İşsizlik ve Göç Dinamikleri

Genellikle dünyada işsiz bireyler grubu daha iyi yaşam koşullarını güvence altına almak ve yaşam kalitelerini arttırmak için gelişmiş ülkelere göç ettikleri bilinmektedir. Bu bakımdan göç, uluslararası bir sorun teşkil etmektedir. Çeşitli araştırmalar göçmenlerin hedef ülkelere göç ettikten sonra karşılaşılabilecekleri olası sorunlar ve her iki (göç alan ve göç veren) ülkenin işgücü piyasası üzerindeki göçün etkisini belirlemek üzere yapılmıştır. Çalışmalardan elde edilen bulgular göç

nedeniyle ekonomik anlamda giderek artan işgücü arzı nedeniyle hem hedef ülkede ücretlerin azalmasına hem de işsizliğin artmasına yol açacağı yönündedir.

Kuramsal açıdan değerlendirildiğinde, artan işgücü arzının mutlaka ücretleri azalttığı anlamına gelmemektedir. Ayrıca, tam rekabetçi bir işgücü piyasası değil ve ücretlerin yapışkanlığı söz konusu olduğunda sermaye ve mal piyasalarının işgücü arz şoklarına intibak etmesinden dolayı işsizliğin giderek artması söz konusu olmaktadır. Özellikle, sermaye piyasalarının uyarlanması, kuramsal düşüncelerin fikri olan artan işgücü arzı, uzun vadede işgücü yoğun üretime hiç tepki vermeyeceği tezi belirli kanıtlarla desteklenmektedir.

Yapılan araştırmalarda, göçün gelir ve işsizlik üzerindeki etkisinin oldukça az ve anlamsız olduğunu açık bir şekilde belirtmektedir. Genel düşüncelerine ve görüşlerine karşı olarak, göçün yerel nüfusun istihdam olanakları ve gelirleri üzerinde o kadar büyük bir etkisi yoktur (Friedger ve Hunt, 1995).

İşsizlik nedeniyle, göç veren ülkelerin çalışanları üzerindeki gelir baskısı vasıflı ve kalifiyeli bireylerin hareket etmesini teşvik etmektedir. Çünkü doğal olarak, insanlar mesleki becerilerinin karşılığını kazanacakları ülkelere hareket etmektedir. Dolayısıyla göç alan ülkelerdeki göçmen kalitesi, göç alan ülkelerdeki gelir dağılımına bağlanacaktır.

Ücretlerin yüksek olduğu ülkeler daha yüksek vasıflı ve kalifiyeli işçilerin ilgisini çekecektir (Bronars ve Trejo, 1992). Tablo 4 incelendiğinde toplam nüfusları içerisinde yabancıların ve toplam işgücünün içerisinde yabancı oranlarının en yüksek olduğu ülkelerin başında Lüksemburg, Avustralya ve Kanada gelmektedir.

Tablo 4. Bazı Ülkelerin Toplam Nüfus ve İşgücünde Yabancıların Oranı

ÜLKELER	NÜFUS (%)	İŞGÜCÜ (%)
	Avrupa	Avrupa
Avusturya	9.1	9.9
Belçika	8.7	8.8
Danimarka	4.8	3.2
Fransa	5.6	6.1
Almanya	8.9	9.1
İtalya	2.1	1.7
Lüksemburg	35.6	57.7
Hollanda	4.2	2.9
İsveç	5.6	5.1
İsviçre	19.0	17.3
İngiltere	3.8	3.9
Japonya	1.2	1.0
	Diğer Ülkeler	Diğer Ülkeler
Avustralya	23.4	24.8
Kanada	17.4	19.2
ABD	9.8	11.7

Kaynak: OECD, Employment Outlook, 2007.

Göçmenlerin bir toplum içine entegrasyon olabilmesi için işgücü piyasasına katılım çok önemlidir (Heikkila, 2005). İstihdam ise gelir, yüksek statü, daha hızlı kültürleşme, daha iyi sağlık durumu ve daha kapsamlı sosyal ağlara katkıda bulunmaktadır (Hodge, 1970).

2.1.3. Göç, Ücret ve İşsizlik İlişkisi: Christopher A. Pissarides ve Ian MacMaster Modeli (1990)

İngiltere'de bölgesel iktisatçılar tarafından yapılan çalışmalarda, piyasa mekanizmasının ekonomiyi bir dengeye doğru itmediği yönünde bulgular elde edilmiştir. Örneğin, bölgesel ekonomik politikaların incelendiği bir çalışmada istihdam fırsatlarının bölgesel dengesizlikleri düzeltmek için ücret ayarlaması ve işgücü hareketliliğine güvenilemediği sonucuna varılmıştır (DTI, 1983a). Ancak bu model, varılan sonuçlara aykırı olduğu yönündedir. Bu modelin analizi üç soru üzerinde durmuştur. İlk olarak, bölgesel göç oranları ne ölçüde bölgesel ücreti ve işsizlik farklılıklarına cevap verir? İkincisi, bu tür göç karşısında bölgesel ücretleri ve işsizlik farklılıkları birbirleri için ne ölçüde telafi eder? Üçüncü olarak, bölgesel ekonomik politikası için bu düzeltmelerin etkileri nelerdir? (Pissarides, 1990).

Bir hane halkının hem ikamet ettiği bölgede kalması için hem de kendi seçtiği en iyi alternatif bölgeye hareket etmek için bir gayrı safi fayda oranı hesaplamaktadır. Göç maliyeti, hareketten çıkan brüt kazancı aşmaması durumunda bir hareket gerçekleştiği söylenebilmektedir. İşgücü hareketindeki brüt kazanç çeşitli kişisel özelliklerine bağlı olabilmektedir ve bu özelliklerden yaş ve becerinin en önemli olması muhtemeldir (Pissarides ve McMaster, 1990). İşgücünün hareket maliyeti hem gözlemlenebilen hem de gözlemlenemeyen hane halkın özelliklerine bağlıdır. Ancak bu maliyet rastgele olarak nüfus arasında dağıtılmaktadır. Bu nedenle, büyük bir nüfusla, dışarıya hareket eden bir bölgenin nüfus oranı hareket brüt kazancın yükselen fonksiyonudur ve içeriye hareket eden oranı aynı kazancın azalan fonksiyonudur (Pissarides, 1990).

Göçten çıkan kazanç göreceli ücretlerinin ve bölgesel işsizlik oranlarına bağlıdır. Bir bölgenin nispi ücret artarsa, dışarıya hareket kazancı düşecektir. Aynı anda, içeriye hareket durumunda kazanç yükselecektir. Böylece bölgenin net göçü artmaktadır. Bölgesel işsizlik iki düzeyde göçü etkilemektedir. İlk olarak, işsiz işçiler, istihdam edilen işçilerin göç etme ihtimali daha yüksektir. Çünkü göç ettiklerinde işsizlerin bırakacakları istihdam edilenlerinden daha azdır. Böylece, bir bölgenin işsizlik oranı diğer bölgelerin işsizlik oranına göreceli olarak yükselirse, o bölgenin net göç oranı düşmelidir (Creedy, 1974). İkincisi, toplam işsizlik de göç nedeniyle meydana çıkan kazançları etkileyebilmektedir (Ogilvy, 1979 ve Gordon, 1985). İşsizlik her yerde yüksek ise, istihdam edilmiş olanlar eğer işlerinde kıdem hakları birikmiş olursa, nerede olursa olsunlar orada daha güvenli hissedebilmektedirler. İşsizler bu durumda göç etmekten vazgeçebilmektedir. Her yerde yüksek işsizlik ile işsizliğin süresi tüm bölgelerde daha uzundur. Süreler daha uzun olduğunda eğer işsiz riskten kaçınıyorsa veya likidite kısıtlamalarıyla karşılaşılıyorsa göçün marjinal maliyeti yükselecektir. Çünkü bu durumda işsizlik kişisel varlıklarına zarar vermektedir.

Toplam işsizlik her yerde brüt işsizlik akışını azaltmaktadır ancak net göç akımları üzerindeki etkisi kesin değildir. Beceri kaybı veya iş deneyim eksikliği nedeniyle işsizlerin üretkenliğinin azalması durumunda, verimlilik de ücretinin altına düşebilmektedir. Bu durum kalıcı olarak yabancıların işsiz kalmasına neden olmaktadır (Pissarides, 1990).

Piyasa mekanizmasının ekonomik refahla ilgili olarak bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi yönünde bazı kanıtlar olsa da, bu işlem uzun bir zaman almaktadır. Ayrıca yüksek işsizlik bölgelerinde düşük kapasiteyle çalışan kaynaklar nedeniyle bu işleme tam olarak güvenilmesi çok tehlikeli olabilmektedir. Göç, bölgenin işsizlik oranını etkilediği için sonunda göreceli işsizlik oranlarındaki değişimlere neden olan göç sistemi nedeniyle dengeye geri gelmektedir (Hughes, 1981, McCormick, 1985).

Şekil 2.3. Ücret ve İşsizlik Eşitsizliği Endeksleri

Kaynak: Piassarides ve McMaster (1990)

Şekil 2.3'de görüldüğü üzere, beklenen ücreti (expected wages), işsizlik farkları (unemployment differences), ücret (wages) ve işsizlik oranı (unemployment ratios) ile ifade edilmektedir. 1976 yılında beklenen kazanç eşitsizliğinde belirgin bir artış olmuştur ve gerçekleşen ücret eşitsizliği gerilemeye devam etmesine rağmen, 1980'e kadar bu beklenen kazanç eşitsizliğindeki artış devam etmiştir. Tahmini ücret etkisine göre bir bölgenin nispi ücreti uzun bir süre sabit kalması durumunda, onun göreceli ücret düzeyi ne olursa olsun hiçbir ücret kaynaklı net göç akımları olmayacağını düşündürmektedir. Göreceli ücret değiştiği zaman göç akımlarına sebep

olmaktadır ta ki ülkede kalanların göç etmesine ilgisiz davranma noktasına ulaşmaya kadar.

Ulusal işsizlik düzeyi yükseldiğinde, düşük işsizlik bölgelerinin göreceli işsizliği de yükselmektedir. Oysa yüksek işsizliğe sahip olan bölgelerindeki işsizlik düzeyi düşmektedir. Genel olarak, düşük işsizlik bölgeleri pozitif net göç ile karakterize iken yüksek işsizlik bölgeleri negatif net göç ile karakterize edilmektedir. Bu nedenle, ulusal işsizlik arttığında, düşük işsizlik bölgelerine net göç düşmektedir. Ayrıca yüksek işsizlik bölgelerinden net göç de düşmektedir. Böylece, net göçün işsizlik oranlarına tepkisi yüksek işsizlik zamanlarında göçün uğradığı tepkisi ile aynıdır.

2.2. ULUSLARARASI İŞGÜCÜ GÖÇÜNÜN GELİŞME ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Uluslararası işgücü göçünün gelişme üzerindeki etkileri hem kökeni hem de hedef ülkelerde görülebilmektedir. Uluslararası işgücü göçünün gelişme, verimlilik ve yoksullukla mücadele üzerindeki etkisi aynı değildir. Hem yerel koşullara hem de göç akımlarının yapısı ve yoğunluğuna bağlıdır. Çalışma yaş grubundaki göçmen kazancı, onların eğitim düzeyi, yaşı, cinsiyeti, mesleği ve istihdam durumuna ağırlıklı olarak bağlıdır (World Bank, 2103).

Ortaya çıkan başka etkiler de vardır. Örneğin, çeşitli çalışmalar havalelerin eğitim üzerinde olumlu bir etkisi olduğu yönündedir (Ratha vd., 2007). Eğitimi finanse ederek ve çocuk işçilik ihtiyacını azaltarak (Gana'da olduğu gibi) havaleler, eğitime yapılan harcamaları arttırabilmektedir. Havalelerin alınmasından kızların okul devamlılığı ve eğitim düzeyi büyük ölçüde yükselebilmektedir (Pakistan ve Peru'de olduğu gibi). ILO'nun Moldova için yaptığı çalışma, havale alan ailelerin çocuklarının, yabancı dil bilgisine ve bilgi teknolojilerine daha iyi erişime sahip olduğunu göstermektedir (Cojocaru ve Sintov, 2013).

Geri dönüş yapan göçmenlerin kendi ülkelerinin ekonomik gelişmesine olumlu katkıda bulunma potansiyeline sahiptir. Yurt dışındayken tasarruf ve beşeri sermaye birikimi nedeniyle geri dönüş yapan göçmenlerin girişimci olma olasılığını arttırabilmektedir. Ek olarak göçmenler, ülkeler arasındaki ticaret ve yatırım akışlarını kolaylaştırmasında önemli bir rol oynayabilmektedir. Aynı zamanda, büyük

toplulukları temsil eden tüketiciler olarak, mal ve hizmetler için yeni talepleri yaratabilmektedir (Head ve Ries, 1998).

Gelişmemiş bir ekonomide yurt dışına işgücü gönderimi ekonomik gelişme üzerinde olumlu etkide bulunur. Bu ekonomi, esas itibariyle tarımsal nitelikte olan bir geçiş ekonomisi olarak tanımlanmaktadır. Az gelişmiş tarımsal bir ülke giderek sınai ekonomi haline gelmekte, diğer yandan, başta emek ve sermaye olmak üzere üretim faktörleri arasında optimal bir kullanım sağlanamamışken, örneğin, düşük istihdam söz konusu iken, üretim faktörlerinin etkin bir kullanımına dayanan (serbest piyasa) ekonomiye geçmektedir (Lutz, 1961).

Beyin göçünün, ülkelerin sürdürülebilir gelişme için önemli sonuçları vardır. Beyin göçünün gelişme üzerindeki etkisi, gelişmişlik düzeyi ve büyüklüğü, ilgili sektörleri ve meslekleri ve göç yapısına (geçici, kalıcı ya da dairesel) bağlı olmaktadır (Lowell ve Findlay, 2002). Nitelikli işgücünün ayrılması, eğitime yapılan kamu yatırımının ve potansiyel vergi gelirlerinin kaybını temsil etmektedir. Yüksek vasıflı bireylerin ayrılması, hem yenilik ve teknolojik ilerlemeyi hem de verimlilik ve büyümeyi etkileyebilmektedir (Katseli vd., 2006).

Tablo 5. Uluslararası Göçmen Sayıları (Milyon)

Gelişme Grupları	1970	1990	2000	2010
Dünya	84	156	178	214
Gelişmiş Ülkeler	43	82	104	128
Gelişmekte Olan Ülkeler	41	73	74	86
En Azgelişmiş Ülkeler	10	11	11	12
Diğer Azgelişmiş Ülkeler	31	62	63	75

Kaynak: Terrazas (2011;1-2) ve UN (2011).

Tablo 5’den görülebildiği gibi gelişmiş ülkelere hareket eden göçmen sayısı diğer ülke gruplarına göre çok daha yüksek sayıdadır. Çoğunun düşük ücretli göçmen işçiler olduğu bilinmektedir. Böylece uluslararası göçün, azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere gelen göç ile ilgili olarak, ucuz işgücü ve esnek bir işgücü

piyasası olduğu kabul edilmektedir. Uluslararası göç, gelişmiş ülkelerin ekonomileri yükseldiğinde ve işsizlik azaldığında göçmenlere cazip bir hale gelmektedir. Uluslararası işgücü göçü, azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ekonomik gelişmenin bir unsuru olarak göçmenlerin gönderdiği havaleler çok önemli bir rol oynamaktadır (özellikle küçük ve düşük gelirli ülkelerde).

2.2.1. Uluslararası İşgücü Göçüne İyimser Yaklaşım

Ülkeler arasında uluslararası işgücü göçünün gelişme üzerindeki etkileri, sürekli ve bazen de hararetli bir tartışma olarak yer almıştır. Bu tartışmalar, göç iyimserler ve göç kötümserlerin karşıt görüşlerini içermektedir (Taylor, 1999). Bu yaklaşıma göre, göç hem gönderen hem de alan ülkelerin yararına olduğu belirtilmektedir.

Kırsal bölgelerden kent merkezlerine (sınırların içinde veya arasında) işgücünün göçü, ekonomik büyüme için bir önkoşul olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda, tüm geliştirme sürecinin bir parçası olarak görülmektedir (Todaro, 1969). İşgücünün serbest dolaşımı, en sonunda işgücünün artan kıtlığına yol açacaktır. Aynı zamanda gönderen ülkelerdeki yüksek işgücünün marjinal verimliliği ve artan ücret düzeyleri ile çatışacaktır. Gelişmekte olan ülkelerin hükümetleri (örneğin, Akdeniz ülkelerinde) aktif olarak göçü teşvik etmeye başlamıştır. Çünkü gelişmeyi sağlayan temel araçlarından biri olarak düşünülmektedir (Adler, 1981).

İyimser yaklaşım, geri dönüş yapan göçmenleri değişim ve yeniliğin önemli unsurlar olarak görmektedir. Göçmenler ülkelere döndüklerinde hem para hem de yeni fikirler, bilgi ve girişimci tutumlarını geri getirmektedir. Bu şekilde, göçmenler, gelişimde olumlu bir rol oynaması beklenmektedir; ve gelişmekte olan ülkelerde modernleşme eğilimine katkıda bulunmaktadırlar. Ayrıca havaleler, ekonomik büyümenin uyarılmasında önemli bir rol oynadığı söylenmektedir. Diğer mevcut kalkınma yaklaşımlarından daha iyi bir şekilde havaleler, gelir dağılımı ve yaşam kalitesini artırmaktadır (Keely ve Tran, 1989).

2.2.2. Uluslararası İşgücü Göçüne Kötümser Yaklaşım

Günümüzde, iyimser görüşleri gittikçe eleştirilmektedir. Bu yeni yaklaşım, iyimserlerin görüşlerini altüst etmiştir. Papademetriou göre, göç kalifiyeli ve vasıflı

işgücü sayısını azaltacaktır. Böylece azgelişmişlik sorunu daha ağırlaştırıcı bir hale gelecektir (Papademetriou, 1985).

Bu yaklaşım aynı zamanda gelişmekte olan ve az gelişmiş ölkelerdeki bulunan, beyin göçü sorunu vurgulamaktadır. Birçok gönderen ölkelerin hükümetleri vasıfsız ve eğitimsiz vatandaşların göç etmesine olumlu bir gözüyle bakmasına rağmen yetenekli insanların göç etmesine olumsuz bakmaktadır. Çünkü yoksul ölkelerin kıt yetenekli ve profesyonel işgücü kaynaklarından mahrum ettiği algılanmaktadır (Baldwin, 1970).

Başka bir yaygın varsayım isegöçmenler ve aileleri paralarını verimli bir şekilde harcamamasıdır. İthal tüketim malları üzerinde göze çarpan harcamalar yapmaktadırlar (Lewis, 1986). Bazı durumlarda, göçmenlerin göç ettiğinde ortaya çıkan borcu ödemek için ya da çocuklarının eğitimini finanse etmek için havaleler kullanılmaktadır. Ayrıca, bazen, havalelerin % 90'dan daha fazlası günlük tüketime harcanmaktadır (Lipton, 1980).

Göç veren ölkelerinde, göç genellikle, tüketicilik, üretken olmayan ve havaleye bağımlı tutumlarına sebep olduğuna kabul edilmektedir. Geri dönüş yapan göçmenlerin zengiliği veya yanlarındaki getirildiği mal ve fikir, değişen bir zevke neden olabilmektedir (Lipton, 1980). Bu zevk değişikliği, yerel olarak üretilen mallara olan talebi azaltmakta; ithal mallara olan talebi arttırmakta ve böylece göç veren ölkelerin genel yaşam maliyetini de arttırmaktadır.

2.3. GELİŞMENİN İŞSİZLİK VE ULUSLARARASI GÖÇ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Ekonomistler, gelişmeye göçün bir ikamesi olarak bakmaktadır. Büyüme ve gelişme gelir düzeylerine bir yakınsama getirmiştir. Günümüzde bazı işçilerin gelişmiş ölkelerde özgür bir şekilde hareket etmesine rağmen göçe cazip bulunan gelişmiş ekonomilerin işgücünün az bir oranıdır. Bunun nedeni ise büyüme ve diğer önlemler ölkeler arasındaki ekonomik farklılıklarının azaltmasında yardımcı bir rol oynamasıdır.

2.3.1. Uluslararası İşgücü Göçünün Refah Etkisi

Göç, yerlilerin ücretlerini azaltmakta; işçilerden sermaye sahiplerine servet dağıtmakta; ve göç fazlasını oluşturmaktadır (Borjas, 1995). Göç hacmini artırmadan daha seçici göç politikasına doğru bir kayma refah konusunda göç veren ülkeye zararlı olmaktadır (Brucker, 2011). Fuest ve Thum (2000), bazı sektörler sendikalaşmış olduğunda refah etkilerini araştırmaktadır. Rekabetçi sektörlerdeki işgücü talebinin ücret esnekliği sendikalaşmış olanlardan küçükse göç yararlı olduğu söylenebilmektedir. Küçük ölçekli göç yerlilerin refahını azaltırken ve büyük ölçekli göç yerlilerin refahını arttırmaktadır (Fuest ve Thum, 2000).

Göçmenlerin fazla işgücüne sahip olan ülkelere az işgücüne sahip olan ülkelere hareket etmesi faydalı olabilmektedir. Bu durum ilgili ülkenin üretim ve verim kapasitelerini yükselerek kendisine iyi bir gelir sağlayabilmektedir. Böylece iyi bir hayat kalitesine ve refah düzeyine erişebilmektedir.

Belirli koşullar altında, düşük gelirli ülkelere yüksek gelirli ülkelere göç hem dünyanın hem de göçmenlerin refah düzeyinin yükselmesine yol açabilmektedir. Çünkü göç veren ülkedeki yerel işgücü fazlası ve göç alan ülkedeki işgücü kıtlığı giderilerek kaynak dağılımı gelişebilmektedir. Öte yandan, ücret ayarlarında bir bozulma olduğunda, vasıflı işçilerin göçü, gönderen ülkedeki vasıfsız işçiler için olumsuz refah etkilerine neden olabilmektedir (Bhagwati ve Namada 1974; Schmidt vd., 1994).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI İŞGÜCÜ GÖÇÜ, İŞSİZLİK VE EKONOMİK BÜYÜME: OECD ÜLKELERİ ÜZERİNE PANEL VERİ ÇALIŞMASI

Dünyanın birçok az gelişmiş ekonomisinden iş olanakları, yüksek refahı ve daha iyi yaşam koşulları elde etmek için daha zengin bölgelere doğru göç gerçekleşmektedir (Harris ve Todaro, 1970). Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde işsizliğin önemli seviyede varlığı nedeniyle uluslararası işgücü göçü hızlandırarak devam etmektedir. Yüksek işsizlik oranlarına sahip olan ülkelerde, iş bulabilme olasılığı çok düşüktür. Bu nedenle, bu tip ülkelerde göçmenler arasında yüksek ücretli beklentisi bulunmamaktadır. Fakat, ülkeler arasındaki ücret farklılıkları işsizlik oranı ve büyümeyi büyük ölçüde etkilemektedir.

Kalifiye veya eğitilmiş insanların göçü bazı ülkeler için problem oluşturmaktadır. Bunun nedeni göç alan ve göç veren ülkelerde büyüme ve gelişmeye dair farklı sonuçlar ortaya çıkmasıdır. Örneğin yüksek gelirli OECD ülkelerinde göç oranı dünyanın diğer bölgeye göre çok daha fazladır ve son 50 yıldır bu oran hızla artmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde dünyada ve OECD ülkelerinde uluslararası işgücü göçünün genel görünümü incelenecek, ardından yapılan ekonometrik analizle göç, büyüme ve işsizlik arasındaki dinamik ilişkiler ele alınacaktır.

3.1. DÜNYADA VE OECD ÜLKELERİNDE ULUSLARARASI İŞGÜCÜ GÖÇÜNÜN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Uluslararası göç, OECD üyesi ülkelerin politikalarında yer verdikleri en önemli konulardan biridir. Tablo 6'da 2000 yılı ve 1960-2000 dönemi başlıca göç bölgeleri ile göçmen stok verileri yer almaktadır. Buna göre, 2000 yılında dünyada ABD'den sonra Almanya en önemli göç destinasyon merkezidir. 1960-2000 arası küresel göç stoku 92 milyondan 165 milyona ulaşmıştır. 1960'lı yıllarda dünya göçmen nüfusunun 1/3'ü Hindistan ve Sovyetler Birliğinden oluşurken, 1/5'i Avrupa Birliği doğumluydu. 2000'li yıllara kadar küresel göç akımlarının 2/3'si ABD'de ve Batı Avrupa'ya doğru gerçekleşmiştir (Özden vd., 2011). Tablo 6'dan görülebileceği gibi 1960-2000 arası OECD ülkelerinden en fazla göç alan ülkelerin başında ABD, İngiltere ve Almanya'dan gelirken en fazla göç veren ülkeler arasında Kore, İtalya

ve İrlanda'dadır. OECD üyesi olmayan ülkelerden OECD ülkelerine doğru yapılan göçlerin en çok Meksika, Türkiye, Filipinler ve Hindistan'dan ABD'ye ve Almanya'ya yapıldığı görülmektedir. Dünyada ise OECD olmayan ülkelerden OECD olmayan ülkelere yapılan en fazla göçün Hindistan, Rusya, ve Suudi Arabistan'a doğru yapıldığı görülmektedir. Tablo 6'ya göre, OECD'ye doğru göç akımlarının büyük bir çoğunluğunun Güney'den yapıldığı göze çarpmaktadır.

Tablo 6. Başlıca Göç Bölgeleri

2000 Yılındaki Göçmenlerin Stoku			Göç Stoklarındaki Değişim, 1960-2000		
KÖKEN	HEDEF ÜLKE	GÖÇMEN SAYISI	KÖKEN	HEDEF ÜLKE	GÖÇMEN SAYISI
OECD'DEN OECD'YE			OECD'DEN OECD'YE		
Polonya	Almanya	1,999,975	Kore	ABD	884,080
Almanya	ABD	1,250,815	İrlanda	B. Krallık	622,658
B. Krallık	Avustralya	1,026,553	İtalya	Almanya	412,729
Kanada	ABD	950,549	Japonya	ABD	385,546
Kore	ABD	896,982	Polonya	Fransa	325,959
B. Krallık	ABD	833,858	Yunanistan	Almanya	321,351
Polonya	Fransa	800,387	Yeni Zelanda	Avustralya	304,643
Kore	Japonya	685,943	B. Krallık	Avustralya	302,157
İtalya	Almanya	629,291	Slovakya	Czech Cum.	266,119
İrlanda	B. Krallık	623,521	Almanya	ABD	215,546
OECD ÜYESİ OLMAYAN'DAN OECD'YE			OECD ÜYESİ OLMAYAN'DAN OECD'YE		
Meksika	ABD	9,367,910	Meksika	ABD	8,757,123
Türkiye	Almanya	2,008,979	Türkiye	Almanya	1,981,993
Filipinler	ABD	1,505,820	Filipinler	ABD	1,394,019
Cezayir	Fransa	1,057,135	Hindistan	ABD	1,027,410
Hindistan	ABD	1,041,320	Vietnam	ABD	1,014,035
Vietnam	ABD	1,028,454	Çin	ABD	911,028
Çin	ABD	1,016,412	El Salvador	ABD	820,130
Rusya	Almanya	978,793	Küba	ABD	809,399
Küba	ABD	894,560	Dominik Cum.	ABD	693,629
El Salvador	ABD	827,583	Rusya	Almanya	692,584
OECD ÜYESİ OLMAYAN'DAN ÜYESİ OLMAYAN'A			OECD ÜYESİ OLMAYAN'DAN ÜYESİ OLMAYAN'A		
Rusya	Ukrayna	3,833,773	Bangladeş	Hindistan	3,776,876
Bangladeş	Hindistan	3,789,377	Kazakistan	Rusya	1,441,729
Ukrayna	Rusya	3,497,193	Hindistan	Suudi Arabistan	995,200
Kazakistan	Rusya	2,539,368	Mısır	Suudi Arabistan	968,095
Hindistan	Pakistan	2,512,906	Özbekistan	Rusya	901,847
Çin	Hong Kong	2,164,744	Endonezya	Malezya	879,930
Rusya	Kazakistan	1,944,419	Burkina Faso	Fildişi sahili	849,561
Pakistan	Hindistan	1,331,659	Hindistan	UAE	750,421
Burkina Faso	Fildişi Sahili	1,252,098	Azerbeycan	Rusya	730,093
Hindistan	Suudi Arabistan	1,007,649	Afganistan	İran	719,907

Kaynak: Özden, Parsons, Schiff ve Walmsley (2011).

Tablo 7'de yüksek gelirli OECD ülkelerine yönelik toplam ve eğitimli göç oranları yer almaktadır. Buna göre, 2000 yılındaki stoklara bakıldığında en yüksek göç oranının İsrail, Estonya, İsviçre, Lüksemburg, Kanada ve Yeni Zelanda'da bulunduğu görülebilir. Diğer yandan, Şili, Macaristan, Japonya, Meksika, Kore ve Slovakya gibi ülkelerde göç oranı görece daha düşüktür.

Tablo 7'den, yüksek vasıflı göç oranlarının ortalama göç oranlarını aştığı görülebilmektedir. Eğitimli göç oranlarının en yüksek olduğu ülkeler genellikle seçici göç politikaları yürüten ülkelerdir (örneğin, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda gibi ülkeler). İskandinav ülkeleri ve az gelişmiş ülkelerde ise (Doğu Avrupa, Güney Avrupa, Meksika ve Türkiye) göç oranları oldukça düşüktür. Diğer yandan, pek çok Batı Avrupa ülkesinde göç daha az eğitimli olanlara karşı önyargılıdır ve eğitimli işçilerin dahi göç sayısını azaltmak yönünde önlemler almaktadır. Özellikle Avusturya, Belçika, Fransa ve Almanya gibi ülkelerde bu durum çok yaygındır. Bu ülkelerde göçmenlerin çoğu yetmişlerdeki petrol krizinden önce gelen düşük vasıflı göçmenleri ve onların ailelerini içermektedir (mişafir işçi programlarının bir sonucu olarak). Benzer durumlar 1990'lı yıllarda da gözlenmeye devam etmiştir.

1990'lı yıllardaki göç akımları incelendiğinde pozitif net göç oranlarına sahip olan tüm OECD ülkelerinde (Avusturya hariç) üniversite mezunlarının göç oranları diğer göç oranlarına göre daha fazladır. İsrail, İrlanda, İzlanda, Kanada, Avustralya, ve Birleşik Krallık gibi gelişmiş ülkelerde, eğitimli işçilerin göç oranları genel göç oranlarının neredeyse iki katı kadardır.

Tablo 7'den görüleceği üzere Estonya'nın negatif göç oranlarına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum mevcut göçmenler için özellikle de üniversite eğitimli göçmenler açısından daha büyük getiri anlamına gelmektedir. Kullanılan veriler 1990 yılındaki göç özelliklerini kapsamaktadır. 2010 nüfus sayımı verilerinin toplaması ve yayılması ile farklı eğitim grupları için göçün son on yılındaki analizi yapılmıştır. Ancak, AB İşgücü Anketlerinden (EU Labor Force Surveys) elde edilen Avrupa Veri (European Data) ve Amerikan Toplum Anketlerinden (American Community Survey) elde edilen ABD verileri (US Data), 2000-2007 dönem için benzer bir durum ortaya koymaktadır. Bu dönemde, büyük bir miktarda vasıflı iş gücü Orta Doğu'dan Avrupa'ya göç etmiştir. Aynı zamanda, Latin Amerika'dan ABD'ye göç edenlerin sayısı çok yüksektir (Docquier, Özden ve Peri 2013).

OECD ülkelerine yönelik göç akımı her yıl OECD nüfusunun yaklaşık %0.35'i kadardır. Bu oran, OECD nüfus artışının önemli bir bölümünü de temsil etmektedir (OECD, 2006a). 2000 yılında göçmen stoku 84 milyon ulaşmıştır ve bu rakam OECD nüfusunun %7.5'ini temsil etmektedir.

Tablo 7: Yüksek Gelirli OECD Ülkelerine Toplam ve Eğitimli Göç Oranları (%) (1990-2000)

Ülke	Net Akışlar 1990-2000		2000 Yılındaki Stoklar		1990 Yılındaki Stoklar	
	Toplam (%)	Eğitimli (%)	Toplam(%)	Eğitimli (%)	Toplam (%)	Eğitimli (%)
Avustralya	5.3	20.2	37.9	56.5	40.9	51.2
Avusturya	9.2	7.1	14.8	7.6	6.0	2.5
Belçika	2.8	5.7	13.6	9.3	11.6	6.1
Kanada	6.2	13.3	27.3	32.2	24.6	29.4
Czech Cum.	0.4	4.9	5.9	5.9	6.0	2.7
Danimarka	2.5	2.8	6.2	4.7	3.9	2.7
Estonya	-25.2	-67.0	29.9	48.6	59.8	86.7
Finlandiya	1.6	2.2	2.3	2.1	0.8	0.6
Fransa	0.9	3.4	9.8	6.4	9.9	4.2
Almanya	2.7	3.8	8.1	6.6	5.8	4.4
Yunanistan	0.2	0.3	5.3	5.0	5.8	7.7
Macaristan	-0.1	0.1	0.7	0.7	0.8	0.6
Izlanda	5.2	14.5	12.4	21.4	8.8	13.5
İrlanda	5.7	19.1	10.0	19.3	4.8	7.6
İsrail	23.2	71.1	67.7	95.5	82.4	32.3
İtalya	1.0	1.0	2.1	1.8	1.3	1.4
Japonya	0.5	0.8	1.0	1.2	0.7	0.7
Kore	0	0.1	0.4	0.5	0.5	0.9
Lüksemburg	15.0	18.5	43.5	31.4	30.5	22.5
Hollanda	2.7	6.8	18.0	17.0	17.5	14.5
Yeni Zelanda	6.0	9.1	22.5	36.1	21.0	44.9
Norveç	3.1	5.9	7.5	9.9	4.9	7.0
Polonya	1.1	-0.8	2.8	3.1	4.2	5.1
Portekiz	1.3	2.6	1.8	2.7	0.7	1.5
Slovakya	0.3	1.1	0.4	1.0	0.2	0.3
Slovenya	-0.1	1.3	11.4	8.6	13.3	12.5
İspanya	3.3	5.9	5.5	6.7	2.9	4.2
İsveç	2.9	6.9	13.3	12.0	11.0	8.2
İsviçre	2.0	10.5	29.2	28.9	29.9	20.7
B. Krallık	2.1	10.1	8.8	14.8	7.1	8.3
ABD	6.3	7.2	15.1	12.3	10.1	10.7

Kaynak: OECD Veritabanı.

Göçmenlik deneyimleri OECD ülkeleri arasında büyük ölçüde farklılık göstermektedir. Örneğin İkinci Dünya savaşı öncesi geleneksel olarak en çok "yerleşilen" ülkeler Avustralya, Yeni Zelanda, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerdir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında bu göç akımlarının Fransa, Almanya, Hollanda, ve Birleşik Krallık gibi Avrupa ülkelerine doğru kaydığı söylenebilir. Tablo 8 incelendiğinde OECD'de göçmenler arasında erkek işgücünün payının kadın işgücüne göre daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. En yüksek kadın göçmen işgücü payı (%25) Avustralya'dadır. Ardından Yeni Zelanda (% 20.2) ve ABD (%13.9) gelmektedir. İrlanda ve Güney Avrupa ülkeleri, uzun süredir göç veren ülke olarak görülmektedir. Ancak, son zamanlarda net göç alan ülkeler haline gelmiştir.

1990'ların ortalarından bu yana OECD ülkelerinin çoğunda göç yukarı trend olmakla birlikte, büyüme profili ülkeler arasında farklılaşmıştır. İrlanda, İspanya ve

Yunanistan'da hızlı bir artış yaşanırken, İtalya, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yavaş bir yükseliş görülmüştür. Belçika, Avusturya, Avustralya ve Almanya'da görülen erkek göçmen işgücünün payı değişmemiştir ve Fransa'da yavaş bir yavaşlaşma söz konusudur. Gelişmekte olan ülkelerde görece nüfus büyüme hızının yüksek olması, bilgi iletişim ve ulaşım maliyetlerindeki düşüş ve OECD ülkeleri arasındaki gelir farklılıkları Güney'den Kuzey'e doğru göç akımlarını kısmen açıklamaktadır.

Tablo 8. OECD Ülkelerinde Toplam İşgücü İçerisinde Göçmenlerin Payı, 1984-2004, (Yüzde olarak)

	ERKEKLER %			KADINLAR %		
	1984	1994	2004	1984	1994	2004
Avustralya	28.1	26.6	26.3	26.7	24.8	25.3
Avusturya	-	10.2	9.4	-	8.8	7.6
Belçika	9.0	9.8	8.7	5.5	5.7	7.3
Czech Cum.	-	0.5	0.8	-	0.3	0.7
Danimarka	2.1	1.9	3.2	1.9	1.8	3.1
Finlandiya	-	0.7	1.8	-	0.8	1.3
Fransa	8.8	7.4	6.1	4.9	4.9	4.6
Almanya	9.4	10.2	10.3	7.3	6.9	7.8
Yunanistan	0.7	1.5	6.8	0.7	1.9	6.1
İrlanda	2.4	3.0	5.9	3.1	2.9	5.5
İtalya	-	0.6	3.2	-	0.8	3.3
Hollanda	4.4	4.8	4.0	2.6	3.1	3.3
Yeni Zelanda	-	18.4	21.5	-	18.8	20.2
Norveç	-	2.8	4.1	-	2.7	4.0
Portekiz	0.5	1.0	2.9	0.4	0.9	3.1
İspanya	0.3	0.7	9.5	0.4	0.7	9.6
İsveç	-	4.5	4.6	-	4.4	4.7
B. Krallık	4.6	3.5	5.6	4.7	4.0	5.7
ABD	-	12.6	18.1	-	10.0	13.9

Not: Tablo 20-59 yaş bireyleri ile ilgilidir. Göçmenler Avustralya, İtalya, Yeni Zelanda ve Amerika Birleşik Devletleri için doğmuş yabancı olarak tanımlanmaktadır. Ülkelerin geri kalanı için yabancı olarak tanımlanmaktadır. Boşluk, bir istatistik mevcut olmadığı anlamına gelmektedir.

Kaynak: Avrupa Birliği Veri Tabanları

Son on yıl içerisinde göçmenler için İrlanda, İspanya, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri gibi OECD ülkeleri özel bir cazibe merkezi olarak görülmektedir. Bunun nedeni olarak yüksek GSYİH büyüme hızına sahip olmaları gösterilebilir. Diğer OECD ülkelerinde, 1990 yılı sonrasıtortaya çıkan göç baskısı daha ziyade Orta ve Doğu Avrupa'daki siyasi olaylara ve eski Yugoslavya'daki

çatışmaları yansıtmaktadır. Aynı zamanda, göçmen politikalarının etkisi de ülkeler arasında farklılık göstermiştir. Gelişmiş ülkeleryüksek vasıflı yetenekli göçmenleri çekmek için rekabet ettikleri için, göç politikaları itibariyle politikaların birbirlerine olan etkisi farklı doğrultuda meydana gelebilmektedir (Boeri ve Brucker, 2005). Örneğin Fransa'nın 2004 yılında yüksek vasıflı göçmenlere yönelik vergi indirim kararının ardından benzer bir uygulamayı Belçika da benimsemiştir. Benzer bir şekilde İngilizler'in yüksek vasıflı göçmenler için uyguladığı geçici yasa tasarıları Almanya için bir referans olmuştur.

Uluslararası Göç Organizasyonu (IOM-International Organization for Migration) tarafından hazırlanan 2015 yılı sekizinci "Dünya Göç Raporu"nun teması "Göçmenler ve Şehirler, Mobilizasyon Yönteminde Yeni Ortaklıklar" başlığını taşımaktadır. Rapor genel olarak göçün kentleri nasıl şekillendirdiği ve kentlerdeki göçmenlerin durumu üzerinedir. Diğer göç raporlarından farklı olarak göç ve göçmen sorunlarının kent bazında ele alınması aynı zamanda göç kavramına farklı bir bakış açısı geliştirmesi açısından da önem taşımaktadır (IOM,2015).

IOM (2015) raporuna göre dünyada uluslararası göçmenlerin sayısı 232 milyon iken, iç göçlerin sayısı 740 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir. Uluslararası göçmenlerin yaklaşık yarısı yüksek gelirli ülkelerde (Avustralya, Kanada, ABD ve Avrupa'da Fransa, Almanya, İspanya ve İngiltere ve Rusya Federasyonu, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri) kentleşmenin en yüksek olduğu on kentte yoğunlaşmıştır (UN DESA,2013). Kentlerin büyüme hızlarındaki artışta uluslararası ve ulusal göçlerin önemli bir payı olduğu varsayıldığında sürdürülebilir ve kapsayıcı kentleşme konusu 21. yy'ın en önemli zorlu alanlarından biri olmaya devam edecektir. Londra, New York, Tokyo ve Honk Kong gibi özel yönetim bölgelerinin uluslararası ekonominin merkezinde yer alması aynı zamanda bu bölgelerin göçmenler için bir cazibe merkezi anlamına gelmektedir.

Tablo 9 dünyanın belli başlı büyük kentlerinde yurt dışı doğumlu nüfus oranları yer almaktadır. Dubai (% 83) ya da Avrupa Komisyonu'nun başkenti durumunda olan Brüksel (%62) gibi büyük kentlerin yüksek ölçüde işgücü hareketliliğinin yaşandığı ve yüksek oranda yurt dışı doğumlu nüfusa sahip oldukları görülmektedir. Yine Kanada'da yaşayan 6.8 milyon yurt dışı doğumlu nüfusun %46'sı Toronto'da yaşamaktadır. Bu kentlerin yapısının zamanla değiştiğini de ifade

etmek gerekir. Örneğin Birleşik Devletler'in en büyük beş “giriş kapısı” (gateway) New York, Los Angeles, Miami, Chicago ve San Francisco göçmenlerin giriş yaptıkları belli başlı en önemli kentlerdir. Bu kentler, 2000-2009 boyunca iç göçten ziyade yurt dışı doğumlu göç yönünde bir değişim yaşamıştır (IOM,2015:38-39).

Tablo 9. Belli Başlı Büyük Kentlerde Yurt Dışı Doğumlu Nüfus, (Yüzde olarak)

Şehir	Yurt dışı doğumlu nüfus (Yüzde olarak)	Şehir	Yurt dışı doğumlu nüfus (yüzde olarak)
Dubai	83	Amsterdam	28
Brüksel	62	Frankfurt	27
Toronto	46	Paris	25
Auckland	39	Stockholm	23
Sidney	39	Montreal	23
Los Angeles	39	Rotterdam	22
Singapur	38	Şikago	21
Londra	37	Madrid	20
New York	37	Milan	19
Melbourne	35	-	

Kaynak: IOM, 2015.

Son yıllarda Ortadoğu'da ortaya çıkan savaşlar nedeniyle, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana en önemli göç dalgası yaşanmaktadır. İsviçre gibi pek çok ülke gerek AB ülkelerinden gerekse AB dışından göçmenlere yönelik kota getiren yasaları onaylarken, Türkiye tüm kapılarını göçmenlere açmıştır. IOM (2015:93) raporunda “kapsayıcı bir hikaye” metin kutusu içerisinde 1.3 milyonluk nüfusu ile Suriye ile sınır komşusu olan bir endüstriyel kent olarak Gaziantepörneği verilmektedir. Suriye ile kültür ve gelenek açısından benzerlikler taşıyan Gaziantep, yaklaşık 225 bin Suriyeli'ye ev sahipliği yapmaktadır. Yerel yönetimlerin desteği ile 50 bin mülteciye yerel sağlık hizmetinin ücretsiz olarak temin edildiği, Suriye'li çocuklara ücretsiz eğitim kurumlarından faydalandırıldığı ve bu nedenle entegrasyon sürecini başarılı bir şekilde tamamladığı raporda dikkat çekmektedir.

3.2. LİTERATÜR TARAMASI

Uluslararası işgücü göçünün işsizlik ve ekonomik büyüme üzerindeki ilişkisinin daha iyi anlaşılması üzerine yapılan çalışmalar son yıllarda önemli artış gerçekleştirmiştir. Yapılan çalışmaların bir kısmı tek ülke üzerinde iken, diğer kısmı ise

ülke gruplarına odaklanmıştır. Chletsos ve Roupakias (2012), Yunanistan’da 1980-2011 dönemleri arasında göç, işsizlik ve ekonomik büyüme üzerinde bir ampirik çalışma yapmıştır. Bu çalışmada, Yunanistanın göç, işsizlik ve reel kişi başına GSYİH arasındaki ilişki Eşbütünleşme ve Granger Nedensellik testi ile ortaya konmuştur. Elde ettikleri bulgulara göre, Yunanistan’da GSYİH büyüme oranları ve işsizlik göcün nedenidir, tersine yönlü bir nedensellik bulunmamaktadır.

Boubtane, Coulibaly ve Rault (2011), 22 OECD ülkenin 1980-2005 dönemini kapsayan çalışmalarında net göç, işsizlik ve reel kişi başına GSYİH arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Bu çalışmada yazarlar “Bootstrap Panel Granger Nedensellik” testi yöntemini tercih etmişler ve işsizliğin negatif yönde göcün nedeni olduğubulgusunu elde etmişlerdir. Aynı zamanda göcün işsizliğin nedeni olmadığı, büyümenin ise göç üzerinde pozitif yönde bir etkisinin olduğu bulgusunu elde etmişlerdir.

Feridun (2004), İsveçin1980-2004 dönemini içeren çalışmasında göç, kişi başına GSYİH ve işsizlik arasındaki ilişkiyi ARDL (Autoregressive Distributed Lag) yöntemi ile incelemiştir. Göç ve kişi başına düşen GSYİH arasında uzun vadeli ve iki yönlü nedensellik olduğu, ancak göcün işsizliğe neden olduğunu yönündeki hipotezi desteklemediği sonucuna ulaşmıştır. Aksine, bu çalışmada işsizliğin göcün nedeni olduğunu tespit edilmiştir.

Bonin (2005), Almanya üzerine yaptığı 1975-1997 dönemini kapsayan çalışmada göcün ücret ve istihdam üzerindeki etkisini analiz etmiştir. Yatay kesit panel verilerle çalıştığı göç modelinde göçmen işgücü sayısındaki artışın ücretleri azalttığı ancak işsizliği artırmadığı yönünde bulguları elde etmiştir. Shan, Morris ve Sun (1999), 1983-1995 dönemine ait üç aylık zaman serisi verilerini kullanarak, Avustralya ve Yeni Zelanda’da göç ve işsizlik arasındaki ilişkiyi VAR analizi yardımıyla incelemişlerdir. Yapılan analizde, göç ve işsizlik arasında hiçbir nedensellik olmadığı tespit edilmiştir. Bunun yerine diğer ekonomik değişkenlerden işsizliğe doğru bir nedensellik olduğu sonuca varılmıştır. Cohen-Goldner ve Paserman (2004), İsrail’in 1989-1999 dönemini kapsayan çalışmalarında, saat ücreti ve göç oranı kullanılarak işgücü piyasasındaki göcün dinamik etkisini araştırmışlardır. Kullandıkları regresyon analizinde, göçmen payındaki bir artışın kısa dönemde ücretleri düşürdüğü yönünde bulgu elde etmişlerdir. Öte yandan,

göçün ne kısa dönemde ne de uzun dönemde istihdam üzerinde hiçbir etkisi olmadığını dakanıtlamışlardır.

ABD'deki göç ve işsizlik arasındaki ilişkiyi analiz etmek üzere Friedburg ve Hunt (1995), 1970-1990 verilere dayalı bir çalışma yapmıştır. İşsizlik oranı ve toplam nüfus içerisinde göçmenlerin payı değişkenleri ile En Küçük Kareler Yöntemini kullandıkları çalışmada göç ve işsizlik arasında negatif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Aynı zamanda, işgücü göçündeki artışların işsizlik oranını azalttığı, vasıfsız göçmenlerin ücretlerini azalttığı sonucu da çalışma bulguları arasındadır. Sareya, Mansud ve Mahmud (2015), 1980-2010 dönemini kapsayan verileri kullanarak Malezya'da göç ve istihdam ilişkisini incelemişlerdir. İstihdam oranı, kişi başına GDP ve göç oranı değişkenlerini kullanarak yaptıkları eşbütünlük analize göre değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki olmasına rağmen, kısa dönemde herhangi bir ilişki yoktur.

Mete (2004), Finlandiya'nın 1981-2001 dönemini kapsayan çalışmasında, GSYİH ve işsizlik üzerindeki göç etkisine bakmak üzere Johansen eşbütünlük analizini kullanmış, uzun dönemde değişkenler arasında bir ilişki olmadığı, kısa dönemde ise göç oranlarındaki artışla birlikte Finlandiya GSYİH'sında bir artışa neden olduğu ancak artan göçle birlikte işsizliğe de neden olduğu bulgusunu elde etmiştir. Gonzalez-Gomez ve Soledad Otero Giraldez (2011), Almanya ve İsviçre'de ekonomik büyüme ve göç arasındaki nedensellik ilişkisini analiz etmek üzere 1970-2005 dönemini kapsayan reel kışı başına GSYİH ve net göçü verilerini kullanmışlardır. Almanya'da değişkenler arasında uzun dönemde bir ilişki söz konusu iken, İsviçre için tersi sonuç elde etmişlerdir. İsviçre için göçün ekonomik büyümeye olan etkisi Almanya'ya göre daha düşük olduğu yine yazarların bulguları arasındadır.

Hercowitz ve Yashiv (2002), 1990-2004 arasındaki İsrail'in işgücü piyasalarına yönelik göçün dinamik etkisini araştırmak amacıyla istihdam oranı ve yerli malların görece fiyatlarını ele almıştır. En Küçük Kareler Yöntemi'ni kullanarak yaptıkları çalışmada göçün istihdamı azalttığı, ancak bu etkinin geçici olduğuna dair çok güçlü bulgular elde etmişlerdir. Aynı şekilde göçün işsizlik üzerindeki etkisinin de geçici olduğu bir diğer bulgu olarak çalışmalarında yer almıştır. Chamunorwa ve Mlambo (2014), 1980-2011 dönemini kapsayan Güney Afrika için yaptıkları

çalışmada göç oranı, GSYİH, enflasyon ve eğitim düzeyi verilerini kullanmışlar, göç ve işsizlik arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilirken, diğer değişkenlerin göç üzerindeki etkisi negatiftir. Bir başka deyişle göç işsizliği artırmakta, eğitim ve büyüme ise işsizliği azaltmaktadır.

Venturini ve Villisio (2004), 1993-1997 dönemine ait üç aylık zaman serisi verilerini kullanarak, İtalya'da göçün işgücü piyasalarına olan etkilerini analiz ettikleri çalışmalarında EKK yöntemini kullanmışlar ve göçün işsizliğin artmasına neden olduğunu tespit etmişlerdir. Bir diğer deyişle yazarlar, göçmen işgücündeki artışın, göçmen olmayanlar için yeni iş fırsatları anlamına gelemeyeceğini hatta yerliler için istihdam olanaklarının azalması anlamına geleceğini belirtmektedir. Borjas (2003), Havuzlanmış Panel Veriler (Pooled Panel Data)'le ele aldığı çalışmasında, 1960-2000 nüfus sayımı verilerine dayalı eğitim ve beceri düzeyi yoluyla göçün işgücü piyasaları üzerine etkisini araştırmıştır. Göç'ün ücretler üzerinde negatif etkiye sahip olduğu sonucunu elde etmiştir. Grossman (1982), toplam işgücü içerisindeki göçmenlerin payı ve istihdam oranı değişkenleri arasındaki uzun dönemli ilişkiyi Mekansal Veri Analizi ile incelemişlerdir. Elde ettikleri bulgulara göre göçün işgücü piyasaları üzerindeki etkisi anlamlı olup oldukça düşüktür.

Card (1990), 1979-1985 dönemi arasında ABD'de vasıfsız göçmenlerin istihdam üzerindeki etkisini incelemiştir. Bu çalışmada, ABD'nin net göçü ve istihdam oranına bakarak ve En Küçük Kareler Yöntemi kullanarak elde ettikleri sonuca göre, göç vasıfsız olan ancak göçmen olmayan ABD'lilerin ücret düzeyleri ve istihdamı üzerinde hiçbir etkisi yoktur. Marr ve Siklos (1994), Kanada'nın 1962-1990 dönemini kapsayan çalışmalarında göç ve işsizlik arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada Granger Nedensellik Analizi kullanmışlardır. Elde ettikleri sonuca göre 1978 yılı öncesi işgücü göçündeki değişim Kanada'nın işsizlik oranlarını etkilememiştir. Ancak 1978 sonrası artan göç ile birlikte işsizlik oranları da değişim göstermiştir.

Jean ve Jimenez (2007), OECD ülkelerin 1984-2003 kapsayan çalışmalarında göçün işsizlik üzerindeki etkisini incelemek üzere GMM Genelleştirilmiş Momentler (GMM- Generalized Method of Moments) yöntemini kullanarak yaptıkları çalışmada

göçün işsizlik üzerinde kalıcı etkisinin olmayacağına ilişkin güçlü bulgular elde etmişlerdir.

3.3. PANEL VERİ ANALİZİ

Panel veri genellikle bireylerin bir dizi zaman serisi gözlemlerini içeren verileri anlatmaktadır. Bu nedenle, panel verilerin gözlemleri, en az iki boyutu içermektedir; yatay kesit boyutu tarafından gösterilen alt simge i , ve bir zaman serisi boyutu tarafından gösterilen alt simge t . Ancak, panel veri analizi daha karmaşık kümeleme veya hiyerarşik bir yapıya sahip olabilmektedir (Hsiao, 2003).

Bir model içinde panel veri, daha fazla değişkenlik ve daha az eşdoğrusallık veri kümesini kullanmaktadır. Ayrıntılı ve daha bilgilendirici verilerle, daha güvenli tahminleri elde edilebilmektedir. Aynı zamanda, daha az kısıtlayıcı varsayımlar ile daha karmaşık davranış modelleri test edilebilmektedir. Panel veri analizi, değişkenler arasındaki bireysel heterojenliğini kontrol etmektedir. Bu analiz, yatay kesit veya zaman serisi verilerindeki algılanamayan etkileri belirleyiş değerlendirmektedir. Özellikle, dinamik davranışının karmaşık konularını incelemek için panel veri setleri daha iyi olduğu kabul edilmektedir (Baltagi, 1995).

Panel verilerin basit fonksiyonel gösterimi (3.1)'de olduğu gibidir:

$$Y_{it} = \beta_0 + \beta_{1it}X_{1it} + \dots + \beta_{kit}X_{kit} + e_{it} \quad (3.1)$$

$i = 1, 2, \dots, N$

$t = 1, 2, \dots, T$

Bu modelde, i yatay kesitleri temsil ederken, t zamanı temsil etmektedir. Modeldeki Y harfi, her bireysel birimin farklı değerlerini aldığından dolayı i ve t kullanılmıştır (Baltagi, 1995).

Panel veri analizinin diğer ekonometrik analiz yöntemlerine göre sahip olduğu üstünlükler aşağıda sıralanmıştır:

- Panel veri analizi, değişkenler arasında bireysel heterojenite olup olmadığını test etmektedir.
- Panel verinin geniş bir veri kümesi vardır.

- Panel veri ile daha güvenilir tahminleri elde edilebilmektedir.
- Bir modelde gözlenmemiş bireysel özel etkileri test etmektedir (Hsiao, 1986).

3.3.1. Statik Panel Veri Analizi

Statik panel veri analizi tanımlayıcı ve yapısal ekonometri için önemli bir araçtır. Ancak, ekonomik verilerden statik panel çoğunlukla nedensel anlamlar verilmesi mümkün değildir. Bunun nedeni ise, bazen açıklayıcı değişkenlerin ve ilgili hatalar arasında bir korelasyonu beklemesidir. Bu analizde, heterojeni temsil etmek için sabit parametreler kullanılmaktadır. Heterojenite için dikkate alan rasgele olmayan miktarları sabit etkiler olarak adlandırılmaktadır. Bu şekilde, modeli temsil fikirleri regresyon analizi kullanılarak tanıtılmaktadır (Beck, 2006).

Statik panel veri modeli (3.2) denklemde olduğu gibi gösterilebilir:

$$Y_{it} = X_{it}\beta + z_i'\alpha + s_t'\gamma + \varepsilon_{it} \quad (3.2)$$

$$i = 1, 2, \dots, N$$

$$t = 1, 2, \dots, N$$

Denklem 3.2'de alt indisteki **i** yatay kesitleri, **t** ise zamanı göstermektedir. Sabit terim kapsamayan X_{it} matrisi **K** tane açıklayıcı değişken kapsamaktadır. Denklemde, $z_i'\alpha$ ve $s_t'\gamma$ gösterildiği gibi değişkenlerin içinde bulunan heterojeniteye işaret etmektedir. Aynı zamanda, $z_i'\alpha$, modeldeki yatay kesitlerin farklarını (yani bireysel etkiler) temsil etmektedir. Modelde yer alan z_i' sabit terim olarak görülmektedir; ve $s_t'\gamma$ ile denklemin zaman serisindeki dönem farklarını gösterilmektedir.

3.3.2. Dinamik Panel Veri Analizi

Dinamik hata bileşenleri regresyon, regresör arasında gecikmeli bağımlı değişkenin varlığı ile karakterizedir. Gecikmeli değerleri ve bozuklukları arasındaki diklik koşulları kullanılarak dinamik panel veri modelinde ek araçlar elde edilebilmektedir (Baltagi, 2005).

Gözlemlerden dinamik modeller zaman içinde tek bir noktada tahmin edilemez. Dinamik panel veri farklı bireyler, hanehalkı ya da firmaların arasındaki

uyum dinamikleri heterojenitesini incelemektedir (Nickell, 1986). Dinamik model, ekonomik geniş bir uygulama aralığında ilgi çekmektedir. Gecikmeli bağımlı değişkenler üzerindeki katsayıları doğrudan bir ilgi taşımadığında dinamik modelleri, diğer parametrelerin tutarlı tahminlerini kurtarmak için önemli olabilmektedir.

GMM tahmincisi dinamik panel analizinin bir türüdür. GMM tahmin yöntemi, modelin ilk farkına dayanmaktadır. GMM tahmincisinin çok daha küçük sonlu örneklem sapması vardır; ve otopregresif parametreleri tahmin edilirken GMM tahmincisi çok duyarlıklı olabilmektedir (Blundell ve Bond, 1998).

Rastgele bireysel etkileri ile karakterize edilen dinamik panel veri modeli aşağıdaki şekilde görülmektedir:

$$Y_{it} = \gamma Y_{i,t-1} + \beta' x_{it} + \rho' z_i + \alpha_i + \varepsilon_{it} \quad (3.3)$$

$i = 1, \dots, N$ ve $t = 1, \dots, T$. α_i gözlemlenmeyen bireysel etkileridir. X_{it} , K_1 zamanla değişmeyen açıklayıcı değişkenlerin vektörüdür. Z_i , K_2 zamanla değişmeyen açıklayıcı değişkenlerin vektörüdür. ε_{it} , hata (idiosenkratik) bir terimdir.

3.4. ARAŞTIRMANIN TEMEL AMACI VE ÖNEMİ

Bu bölümde kurulan tezin temel amacı, uluslararası işgücü göçü, işsizlik ve ekonomik büyüme arasındaki dinamik ilişkileri panel veri yöntem ile OECD ülkelerinde incelemektir. Bu bağlamda, uluslararası göçün, ekonomik büyüme ve işsizlik üzerindeki etkisi ne kadar olduğunu yeni ekonometrik yöntem ile gösterilecektir.

Uluslararası işgücü göçü son yılların en tartışmalı konularından biri olup, göç alan ve veren ülke açısından ele alındığında önemli sosyal ve ekonomik sonuçları olan bir konudur. Göç konusu özellikle 2008 krizi ile birlikte tüm dünyada olduğu gibi OECD ülkelerinde de gündeme gelen işsizlik sorunu ile birlikte ele alındığında aralarındaki uzun ve kısa dönemli dinamik ilişkinin açığa kavuşturulması politika yapıcıları için de son derece önemli olacaktır. Göç olgusunun giderek artan ve iç içe geçen göç türleri ile birlikte yoğun ve karmaşık bir hale gelmesi, hem göçün nedenlerinin anlaşılmasını hem de göç hareketlerinin kontrolü açısından oluşturulacak politikaların yönünün belirlenmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda ele alınan değişkenler arasındaki dinamik ilişkilerin belirlenmesi göç politikalarında

ele alınacak önceliklerin de belirlenmesi açısından gerekli olacaktır. Bu çalışmada mülteciler ve sığınmacılar gibi göçmenler dahil edilmemektedir.

Bu çalışmanın diğer çalışmalara göre en önemli yeniliği, son yıllarda geliştirilen yeni ekonometrik tahmin yöntemlerinin kullanılmasıdır. Günümüz ekonomilerinin birbirine olan bağımlılığının her geçen gün arttığı dikkate alındığında, panelde bulunan yatay kesit bağımlılıklarından çıkan şokun birbirlerini etkileyeceği yaklaşımından hareket edilmiştir. Kullandığımız ekonometrik analizde yatay kesit bağımlılığını açıklayan yapısal kırılmalı eşbütünleşme testleri tercih edilmiştir. Ardından yatay kesit bağımlılığını açıklayan tahmin yöntemlerinden Panel AMG modeli yardımıyla uzun dönem katsayı tahmini yapılarak kısa dönemli analize yer verilmiştir.

3.5. VERİ SETİ VE MODEL

1985-2013 dönemi¹⁷ OECD ülkesini kapsayan çalışmada, işgücü göç oranları (nüfus içerisinde yabancı doğumluların oranı), işsizlik oranları ve ekonomik büyüme (kişi başına GSYİH) olmak üzere toplam üç değişken kullanılmıştır. Tüm veriler Dünya Bankası veri tabanından elde edilmiştir. Analiz için Gauss 9.0 ve Eviews 9 programları ve Gauss programı için yazılmış kodlar kullanılmıştır¹. Her bir serinin doğal logaritmaları alınmıştır.

Bu çalışmada, uluslararası göçün, işsizlik oranları ve kişi başına GSYİH üzerindeki etkisi, çoklu yapısal kırılmalı yöntemleri kullanılarak araştırılmıştır. Test etmeye başlamadan önce modelde ve değişkenler arasında yatay kesit bağımlılığının olup olmadığına bakılmıştır. Yatay kesit bağımlılığı seçilecek birim kök ve eşbütünleşme testleri seçildiğinde önemlidir. Ardından paneldeki yatay kesitlere dayanan eşbütünleşik modelinin eğim katsayılarının homojen olup olmadığını bulabilmek için Peseran ve Yamagata (2008)'nin keşfettiği Swamy testi kullanılmıştır. Swamy (1970) testi kullanıldıktan sonra Westerlund ve Edgerton (2008) ve Basher ve Westerlund (2009)'un geliştirildiği yapısal kırılmalı panel eşbütünleşme testi ve çoklu yapısal kırılmalı panel eşbütünleşme testleri incelenmiştir. Ayrıca değişkenlerin arasında karşılaştırma yapılması için birinci nesil

¹Kodlar için İstanbul Teknik Üniversitesi İktisat Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Bülent GÜLOĞLU ve Pamukkale Üniversitesi Ekonometri Bölümü öğretim üyesi Doç.Dr. Şaban NAZLIOĞLU'na teşekkür ediyoruz.

birim kök testleri yapılmıştır. Dördüncü aşamada Eberhardt-Bond'a (2009) ait olan Panel AMG yöntemine dayanarak uzun dönem bireysel eşbütünleşme katsayılarına bakılmıştır. Son aşamada ise, bir döneme ait gecikmeli değeri alınarak (yanı hata düzeltme terimi) değişkenler arasındaki uzun ve kısa dönem ilişkileri incelenmektedir.

3.6. PANEL BİRİM KÖK TESTLERİ

Levin ve Lin (1993) panel birim kök testlerinin temelleri kurulduğundan beri, birkaç panel birim kök testleri önerilmiştir. Bunlardan, uygulamada en yaygın kullanılan testler Levin-Lin (II), Im-Pesaran-Shin (1997) (IPS) ve Maddala-Wu (1999) (MW) vardır (Baltagi ve Kao, 2000). Im-Pesaran-Shin'in (2003) önerildiği IPS ve Levin-Lin testini karşılaştırmak için panellerde hiçbir kesit korelasyon varsayımı altında Monte-Carlo simülasyonları yapmıştır. Aynı zamanda IPS testi, LL testinden daha güçlü olduğu gösterilmiştir. Maddala-Wu (1999) da üç testi (LL, IPS ve kendi testi MW) karşılaştırmak için simülasyonları yapmıştır. Kullanılan veri yatay kesit korelasyonu ile oluşturulmuştur. Aynı zamanda yatay kesit hata terimlerinin varyans-kovaryans matrisi rasgele bir şekilde oluşturulmuştur. Kesit bağımlılığı altında her üç test boyut bozulması ve düşük güçte sahip olmaktadır. Genellikle MW testi, LL ve IPS testlerinden daha iyi bir performans sergilemektedir.

Bir zaman serisi modelinde boş hipotezi birim kök ise, alternatif sabit bir baskın köküdür. Bununla birlikte, bir panel modelde, alternatif hipotezi tek bir ortak baskın ya da heterojen sabit kök olabilmektedir. Birim kök test prosedürleri, neredeyse eşit bir şekilde bireyler arasındaki kısa vadeli dinamiklerin farklılığı sağlamaktadır. Bu farklılaşma, hem katsayılarda hem de gecikme sayısında bulunmaktadır.

Panel veri analizi hem birim, hem de zaman boyutunu kapsamaktadır. Bu durum analizlerde serbestlik derecesinin yükselmesini ve çoklu doğrusal bağlantı sorununun azalmasını sağlamaktadır. Aynı şekilde, gözlem sayısının aşırı derecede olması, parametre tahminlerinin daha güvenilir olmasını sağlayacaktır. Panel modellerde izlenemeyen heterojenlik ve zaman etkileri de bulunmaktadır.

Panel veri regresyon modeli denklem 3.4'te olduğu gibi görülebilmektedir;

$$Y_{it} = \alpha_i + \beta x_{it} + \epsilon_{it} \quad (3.4)$$

$$i = 1, 2, \dots, N$$

$$t = 1, 2, \dots, T$$

Burada $t=1, \dots, T$ 'ye kadar kapsayan zaman dönemini göstermektedir. i , modeldeki bulunan yatay kesitleri göstermektedir. X_{it} , sabit terim olmayan değişkenleri ifade etmektedir ve burada K tane değişken bulunduğu gösterilmektedir. Denkleminde bulunan α_i , t zaman içerisinde sabit yatay kesit olan değişkenleri ifade etmektedir.

3.6.1. Yatay Kesit Bağımsızlığını Varsayan Birim Kök Testleri

Bir panel modelindeki birim kök testi yaparken, yatay kesit bağımlılığının olup olmadığını da test etmesi gereklidir. Birçok yazar tarafından panel modeller için bir dizi birinci nesil birim kök testleri geliştirilmiştir. Bu tip birinci kök testleri arasında, Levin ve Lin (1992, 1993), Quah (1994), Im vd. (1997), ve Maddala ve Wu (1996) testleri yer almaktadır.

Birinci nesil birim kök testi, bir panel değişkenin durağan ve birim kök olup olmadığını test etmektedir. Birinci nesil birim kök panel testine göre, modelde bulunan her kesitin birimi, birbirinden bağımlı olmadığını kabul edilmektedir. Aynı zamanda, panelden gelen herhangi bir şok, aynı oranda modeldeki tüm kesit birimlerini etkileyecektir.

Bir panel modelde, yatay kesit bağımlılığının ve birim kök varlığını iyi bir şekilde belirlemek amacıyla ikinci nesil birim kök testleri ortaya çıkmıştır. İkinci nesil birim kök testleri, MW testi (2004), Choi testi (2006) ve Pesaran testi (2007) içermektedir. Birinci nesil testleri tüm yatay kesitlerin bağımsız olduğunu kabul ederken, ikinci nesil testleri bu varsayımı reddetmektedir. MW (2004) testi, yatay kesit bağımlılığını modellemek için bir faktör yapısı kullanılmıştır. Pesaran (2007) testinde, genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) regresyonları, gecikmeli düzeylerinin yatay kesit ortalaması ve bireysel zaman serisinin birinci farklılıkları ile artırılmıştır.

3.6.2. Eşbütünleşme Katsayılarının Homojenliğinin Test Edilmesi

Panel data analizinde, kullanılan değişkenlerin birim kök nitelikleri araştırıldığında aynı mertebeden durağan olduğunda etkilenmiş değişkenler arasında eşbütünleşme bir durum olup olmadığı test edilmektedir. Bu çalışmada, çalışmanın altındaki değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin olup olmadığını incelemek için Pedroni (1999) ve Kao adlı panel eşbütünleşme testleri kullanılmıştır. Pedroni eşbütünleşme testinin uygulanması öncelikle aşağıdaki uzun dönemli bir ilişki tahmin edilmesi gerekmektedir (Pedroni, 1999). Eşbütünleşme denklemi bu şekilde gösterilmektedir:

$$Y_{i,t} = a_i + \delta_{it} + \beta_{1ix1i,t} + \beta_{2ix2i,t} + \dots + \beta_{mixmi,t} + \varepsilon_{it} \quad (3.5)$$

Bu denklemde $t = 1, \dots, T$, $i = 1, \dots, N$ ve $m = 1, \dots, M$.

Burada T , zaman içindeki gözlem sayısını ifade eder. N , panelde bireysel üyelerin sayısını ifade eder ve M , regresyon değişkenlerinin sayısını ifade eder. Tahmini rezidüel yapısı şöyledir:

$$\varepsilon_{it} = \Psi_i \varepsilon_{it-1} + v_{it} \quad (3.6)$$

Ψ_i , denklem 3.5'ten ε_{it} otoregresif katsayısının rezidüelidir.

Denklem 3.5'teki gibi bir regresyon modeli için Pedroni hipotezleri şunlardır:

H_0 : Eşbütünleşme ilişkisi yoktur.

H_1 : Eşbütünleşme ilişkisi vardır.

Pedroni yedi panel eşbütünleşme testlerini geliştirmiştir:

$$1) \text{ Panel } v\text{-istatistik: } T^2 N^{3/2} Z_{vN,T}^{\wedge} \equiv T^2 N^{3/2} \left(\sum_{i=1}^N \sum_{t=1}^T L_{11i}^{\wedge -2} e_{i,t-1}^{\wedge 2} \right)^{-1} \quad (3.7)$$

$$2) \text{ Panel } \rho\text{-istatistik: } T \sqrt{N} Z_{pN,T-1}^{\wedge} \equiv T \sqrt{N} \left(\sum_{i=1}^N \sum_{t=1}^T L_{11i}^{\wedge -2} e_{i,t-1}^{\wedge 2} \right)^{-1} \sum_{i=1}^N \sum_{t=1}^T L_{11i}^{\wedge -2} \Delta e_{i,t}^{\wedge} - \hat{\lambda}_i \quad (3.8)$$

$$3) \text{ Panel t-istatistik: } Z_{tN,T} \equiv (\tilde{\sigma}^2 \sum_{i=1}^N \sum_{t=1}^T \hat{L}_{11i}^{-2} \hat{e}_{i,t-1}^2)^{-1/2} \sum_{i=1}^N \sum_{t=1}^T \hat{L}_{11i}^{-2} \hat{e}_{i,t-1} \Delta \hat{e}_{i,t} - \hat{\lambda}_i$$

(3.9)

(parametrik olmayan)

$$4) \text{ Panel t-istatistik: } Z_{tN,T}^* \equiv (\tilde{s}^{*2} \sum_{i=1}^N \sum_{t=1}^T \hat{L}_{11i}^{-2} \hat{e}_{i,t-1}^{*2})^{-1/2} \sum_{i=1}^N \sum_{t=1}^T \hat{L}_{11i}^{-2} \hat{e}_{i,t-1}^* \Delta \hat{e}_{i,t}^*$$

(3.10)

(parametrik)

$$5) \text{ Grup } \rho\text{-istatistik: } TN^{-1/2} \tilde{Z}_{\rho N, T-1} \equiv TN^{-1/2} \sum_{i=1}^N (\sum_{t=1}^T \hat{e}_{i,t-1}^2)^{-1} \sum_{t=1}^T (\hat{e}_{i,t-1} \Delta \hat{e}_{i,t} - \hat{\lambda}_i)$$

(3.11)

$$6) \text{ Grup t-istatistik: } N^{-1/2} \tilde{Z}_{tN,T} \equiv N^{-1/2} \sum_{i=1}^N (\hat{\sigma}_i^2 \sum_{t=1}^T \hat{e}_{i,t-1}^2)^{-1/2} \sum_{t=1}^T (\hat{e}_{i,t-1} \Delta \hat{e}_{i,t} - \hat{\lambda}_i)$$

(3.12)

(parametric olmayan)

$$7) \text{ Grup t-istatistik: } N^{-1/2} \tilde{Z}_{tN,T}^* \equiv N^{-1/2} \sum_{i=1}^N (\sum_{t=1}^T s_i \hat{e}_{i,t-1}^2)^{-1/2} \sum_{t=1}^T \hat{e}_{i,t-1}^* \Delta \hat{e}_{i,t}^*$$

(3.13)

(parametrik)

Kao'nun kalıntı temelli panel eşbütünleşme testi, ülkeler arası homojen eğim katsayısının mevcut olduğu varsayımına dayanmaktadır (Kao, 1999). Panelin zaman boyutu küçük olduğunda, Kao adlı testi Pedroni'nkinden çok daha üstündür (Gutierrez, 2003).

3.6.3. Yapısal Kırılmalı Panel Eşbütünleşme Testleri

Yapısal kırılmanın test edilmesi konusunda geniş bir literatür vardır. Bu literatürde, koşulsuz varyans (Chen ve Gupta, 1997), çok değişkenli modellerin kovaryans yapısı (Aue vd., 2009), ve koşulsuz ortalama (Harchaoui ve Levy Leduc, 2010) yer almaktadır. Ekonometri çalışmalarında da, koşullu modellerdeki yapısal kırılma tespit yöntemleri de yaygın olmuştur. Perron ve Qu (2006), Bai ve Perron

(1998), Andrews (1993), ve Qu ve Perron (2007) gibi iktisatçılar tarafından geliştirilmiştir.

Bir panel modelinde, yapısal kırılmalar savaş, çatışma, grev, mali zorluklar, ekonomik kriz, kıtlık, terörist faaliyetleri, siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar gibi sorunlardan ortaya çıkabilmektedir. Bir panel analizi yapısal kırılmaları hesaba katmadığında, önümüze çıkan analizin sonucu doğru ve güvenli olmayabilmektedir. Bunun neticesinde, durağan olması gereken değişkenler durağan olmayan bir hale dönebilmektedir; aynı zamanda durağan olmayan değişkenler durağan bir hale dönebilmektedir (Perron, 1989).

Bir panel modelinde yapısal kırılmalar ve tarihlerini belirlemek amacıyla, modele kukla değişkenlerin dahil edilmesi gereklidir. Böylece doğru ve daha güvenli bir sonuç elde edilmek mümkündür.

Panel bir modelde, yapısal kırılmaların varlığı incelenmek için Perron tarafından birbirlerinden ayrı üç denklem oluşturmuştur (Andrews ve Zivot, 1992). Oluşturulmuş olan denklemler 3.14, 3.15, ve 3.16'de görüldüğü gibidir.

$$\text{Model A: } y_t = \mu + dD(T_B)_t + y_{t-1} + e_t \quad (3.14)$$

$$\text{Model B: } y_t = \mu + y_{t-1} + (\mu_2 - \mu_1) DU_{t+} + e_t \quad (3.15)$$

$$\text{Model C: } y_t = \mu + dD(T_B)_t + y_{t-1} + (\mu_2 - \mu_1) DU_{t+} + e_t \quad (3.16)$$

$T = T_B + 1$ gösterildiğinde $D(T_B)_t = 1$ göstermektedir. Aksi takdirde $D(T_B)_t$ 'nin 0 olduğu birim kök boş hipotezleri yukarıda olduğu gibi ifade edilmiştir. Birinci modelde, düzey değişkenlerin dışsal kırılmasına izin verilmektedir. İkinci modelde, değişkenlerin büyüme oranında dışsal bir değişikliğe izin verilmektedir. Son olarak, üçüncü modelde, bu değişikliklerin her iki modele izin verilmektedir.

3.6.3.1. Westerlund ve Edgerton (2008) Yapısal Kırılmalı Panel Eşbütünleşme Testi

Bir panel oluşturan değişkenlerin durağan olmadığına, incelenen değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin olup olmadığı test edilmelidir. Yapısal kırılmaların konumunu belirlemek için Westerlund ve Edgerton (2008), Bai ve Perron (1998) stratejini kullanmıştır. Bai ve Perron (1998) tarafından geliştirilen

yaklaşım, hatalarda seri korelasyon ve varyans genel formları, gecikmeli bağımlı değişkenler, trend açıklayıcı değişken yanı sıra, hatalar ve regresörün farklı dağılımlar ve bunun gibi faktörlere kabul etmektedir. Ayrıca, kısmi bir yapısal değişim modeline dikkate alınarak tüm parametreler kaymalara tabi olmadığını sonucuna varmışlardır. Bu yaklaşım doğrultusunda, artıkların kareleri toplamını minimize ederek Westerlund ve Edgerton (2008) her panel üyesi i 'nin kırılma noktasını tek tek tahmin etmiştir.

Westerlund'un (2006) geliştirdiği denklemler 3.17, 3.18, ve 3.19 olduğu gibidir. Bu denklemde Y_{it} ile ifade edilen birim hem zaman serisi hem de yatay kesit boyutunun varlığına anlamına gelmektedir.

$$Y_{it} = Z'_{it}\gamma_{ij} + X'_{it}\beta_i + \varepsilon_{it} \quad (3.17)$$

$$e_{it} = r_{it} + u_{it} \quad (3.18)$$

$$r_{it} = r_{it-1} + \phi_i u_{it} \quad (3.19)$$

Burada, $X_{it} = X_{it-1} + V_{it}K$ boyutlu açıklayıcı değişken vektörü temsil ederken Z_{it} deterministik bileşenler vektörü işaret etmektedir. Denklemde yer alan j var olan yapısal kırılmaları göstermektedir.

Testin boş hipotezi: Tüm yatay kesitlerde eşbütünleşme vardır.

$$H_0 : \phi_i = 0 \text{ (Tüm } i=1, \dots, N \text{ için)}$$

Testin alternatif hipotezi: Bazı kesitlerde eşbütünleşmeyoktur.

$$H_1 : \phi_i \neq 0, i= 1, \dots, N_1 \text{ ve } \phi_i \neq 0, i= N_1 + 1, \dots, N.$$

Paneli oluşturan modelde herhangi bir yatay kesit bağımlılığı görüldüğünde kritik değerler bootstrap kritik değerler tercih edilmektedir.

3.6.3.2. Basher ve Westerlund (2009) Çoklu Yapısal Kırılmalı Panel Eşbütünleşme Testi

Bu teste göre,yatay kesit ve yapısal kırılma analizi gerçekleştirildikten sonra, manel oluşturan modelde durağan olmayan değişkenler birinci fark alınarak durağan hale gelecektir. Bu değişkenlerin durağan olduğu noktada değişkenler arasında

eşbütünleşik bir durum olup olmadığı incelenecektir. Değişkenlerin düzeyde ve birinci fark aldıktan sonra durağan olması gerektiğini belirtmek gerekmektedir.

Basher ve Westerlund'un keşfettiği denklem 3.20'de olduğu gibidir:

$$Z(M) = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N \sum_{j=1}^{M_i+1} \sum_{t=T_{ij-1}+1}^{T_{ij}} \frac{S_{it}^2}{(T_{ij}-T_{ij-1})^2 \partial 2_i} \quad (3.20)$$

(3.20) denklemde $S_{it} = \sum_{s=T_{ij-1}+1}^t \hat{W}_{st}$ 'dir. \hat{W}_{st} tam değiştirilmiş en küçük kare türü bir tahminciden alınan kalıntılar vektörü temsil ederken, $\hat{\partial}_i^2$, \hat{W}_{st} 'ye bağlı olan uzun dönemli bir varyans tahmincisi temsil etmektedir.

Yatay kesit bağımlılığının ortalamasını tahmin ettikten sonra, ortaya çıkan denklem 3.21'deki gibidir:

$$Z(M) = \sum_{t=T_{ij-1}+1}^{T_{ij}} \frac{S_{it}^2}{(T_{ij}-T_{ij-1})^2 \partial 2_i} \sim N(0,1) \quad (3.21)$$

Testin hipotezleri ise şöyle belirtilmektedir:

H0: Seriler arasında eşbütünleşme ilişkisi vardır.

H1: Bazı yatay kesitler için hiçbir eşbütünleşme ilişkisi yoktur.

Bu yöntem kullanıldığında testten ortaya çıkan sonuç hiçbir yatay kesit bağımlılığı olmadığını gösterirse, esas olarak analiz istatistiği, 1.645 kritik değeri ile karşılaştırılacaktır. Öte yandan, 0.05 olasılık değerleriyle karşılaştırılması şarttır. Hesaplanan testin olasılık değeri, 0.05'ten daha büyük olunca, eşbütünleşme ilişkisi var demektir.

3.6.4. Uzun Dönem Panel Eşbütünleşme Katsayılarının Tahmini

Uzun dönem panel eşbütünleşme testin altında birçok test yer almaktadır. Bu testi en çok geliştiren iktisatçı Pesaran olmuştur. Seriler arasındaki uzun dönemli ilişkisine bakmak amacıyla CCE (Pesaran, 2006), MG (Pesaran ve Smith, 1995), ARDL (Pesaran, 1999), PMG (Pesaran, 1999) testleri büyük ölçüde etkin olduğu söylenebilmektedir.

Bu tahmini açıklayan denklem 3.22'de gösterildiği gibidir:

$$Y_{it} = \alpha_i + \theta_i Y_{i,t-1} + \gamma_i X_{it} + \sigma_i Z_t + V_{it} \quad (3.22)$$

$$i = 1, 2, \dots, N$$

$$t = 1, 2, \dots, T$$

Bu denklemde i , X_{it} , $k \times 1$ vektörünü temsil ederken Z_t , ortak bir etki vektörü olduğunu göstermektedir (Pesaran, 1997: 187).

Bu testte uygulanan tahminler panel zaman serilerinin (durağan olmayan panel) önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bu test durağan olmayan değişkenleri, kesit bağımlılığını yanı sıra parametre karmaşıklığını vurgulamaktadır.

3.6.4.1. Panel AMG Modeli

Eberhardt ve Teal (2010) tarafından geliştirilen panel AMG modeli, Pesaran'ın (2006) CCEMG modelin alternatifi olarak ortaya çıkmıştır. AMG prosedürü üç adımda uygulanmaktadır. Birincisi, yıllık kukla ile artırılan toplanmış regresyon modeli, birinci fark EKK ile tahmin edilmektedir ve yıllık kuklalarının katsayıları toplanmaktadır. Bu işlem, ortak dinamik süreci olarak ifade edilmektedir. İkincisi, belirgin bir değişken olarak grup-özel regresyon modeli, zamanla değişmeyen sabit etkilerin süreci ile artırılmaktadır. Üçüncü ise panel boyunca grup-özel model parametrelerinin ortalaması alınmaktadır (Eberhardt ve Teal, 2011).

3.7. ANALİZ SONUÇLARI

İşsizlik ve ekonomik büyümenin uluslararası işgücü göçü üzerindeki etkisini incelemek için panel eşbütünleşme analizi ile test edilmiştir. Bu analizde, kullanılan değişkenlerin gerek birinci gerekse ikinci nesil birim kök testleri yapılmaktadır. Ardından, incelenen ülkeler arasında paneli oluşturan yatay kesit bağımlılığının varlığı test edilmiştir. Yatay kesit bağımlılığının varlığını test ettikten sonra serilerin durağanlığı belirlenmek için Pesaran'ın (2007) geliştirildiği CADF testi kullanılmıştır. Panel modelinde eşbütünleşme katsayılarının homojenliği test edilmek amacıyla Pesaran ve Yamagata'nın (2008) geliştirildiği eğim homojen testi kullanılmıştır. Modeldeki değişkenler arasında eşbütünleşik bir durumun varlığı test edilmek için Basher ve Westerlund'un (2009) geliştirildiği yatay kesit yapısal kırılmalarını ve bağımlılığını açıklayan yapısal kırılmalı panel eşbütünleşme analizi kullanılmıştır. Eberhardt ve Bond'un (2009) geliştirildiği yatay kesit bağımlılığını açıklayan panel AMG testi ile uzun dönemde gerek birey gerekse panelin geneli için

eşbütünleşme katsayıları incelenmiştir. Analizin son aşamasında, kısa dönem ve hata düzeltme modelinin testi yapılmıştır.

3.7.1. Panel Birim Kök Testi Sonuçları

Panel data analizinde, her değişkenlerin birim kök özellikleri önemli bir role sahip olmaktadır. Bu çalışmada, panel birim kök test etmek amacıyla Maddala ve Wu (1999), Levin, Lin ve Chu (2002), ve Im, Pesaran ve Shin'in (2003) geliştirildiği testleri (PP ve ADF Fisher testleri) kullanılmıştır.

Bu çalışmada, model 3.23'e dayalı tahmin yürütmektedir:

$$\ln(IMM_{it}) = a_i + \delta_{it} + \beta_{1i}\ln(UNEMP_{it}) + \beta_{2i}\ln(GDP_{it}) + \varepsilon_{it} \quad (3.23)$$

Burada a_i ülkeye özel sabit etkiler, δ_{it} ise ülkeye özgü zaman eğilimler zamanı göstermektedir. Bu, herhangi bir ülkeye özel atlanmış faktörleri kontrol etmek için dahildir. Bu faktörler ya zamanla nispeten istikrarlı ya da zamanla sorunsuz ortaya çıkmıştır. $\ln(IMM_{it})$ göçün logaritması, $\ln(UNEMP_{it})$ işsizliğin logaritması ve $\ln(GDP_{it})$ kişi başına GSYİH logaritması olarak belirlenmiştir.

Bu testini analiz etmeden önce değişkenlerin logaritmaları alınmıştır. Değişkenlerin düzeyindeki sabit terim ve trend değerlerini ortaya koymak için birinci nesil birim kök testleri uygulanmıştır. Panel birim kök testlerinin sonuçları Tablo 10'da gösterilmiştir. Bu tablo panel serisinin birim kök testlerini özetlemektedir ve seri oluşturan tüm değişkenlerin durağan olmadıklarını göstermektedir. Aynı anda düzeyde birim kök sahiptir (0.05 anlamlılık düzeyinden daha fazla). Yani birim kök ve durağan olmayan null hipotezi kabul edilmektedir. Entegrasyon sırasını test etmek için birinci derecede panel birim kök testleri uygulanmıştır.

Tablo 10. Düzeyde Panel Birim Kök Testleri

Değişken	LLC		IPS		ADF-Fisher		PP-Fisher	
	Sabit	Sabit ve Trend	Sabit	Sabit ve Trend	Sabit Trend	Sabit ve Trend	Sabit Trend	Sabit ve Trend
lnIMM	0.33387 (0.6368)	-1.38106 (0.0836)	0.87512 (0.8092)	-0.06420 (0.4744)	8.88445 (0.8384)	12.4156 (0.5730)	8.62106 (0.8545)	12.5237 (0.5643)
lnUNEMP	0.58727 (0.7215)	-0.73267 (0.2319)	2.26700 (0.9883)	-1.13604 (0.1280)	6.35161 (0.9568)	21.9788 (0.0791)	6.96953 (0.9359)	20.8412 (0.1058)
lnGDP	0.08466 (0.5337)	0.85615 (0.8040)	2.11951 (0.9830)	1.75404 (0.9603)	12.9831 (0.5279)	11.1298 (0.6758)	18.5217 (0.1840)	10.7411 (0.7062)
Δ lnIMM	-7.89946 (0.0000)	-6.62947 (0.0000)	-6.18622 (0.0000)	-4.56559 (0.0000)	61.9089 (0.0000)	45.2343 (0.0000)	91.4012 (0.0000)	72.3575 (0.0000)
Δ lnUNEM	-7.65766 (0.0000)	-7.92183 (0.0000)	-7.58756 (0.0000)	-7.59582 (0.0000)	79.1585 (0.0000)	70.8622 (0.0000)	82.8228 (0.0000)	69.0092 (0.0000)
Δ lnGDP	-6.68537 (0.0000)	-8.60529 (0.0000)	-6.60711 (0.0000)	-7.93572 (0.0000)	69.7118 (0.0000)	72.0364 (0.0000)	212.565 (0.0000)	75.3060 (0.0000)

Not: Parantez içindeki değerler hiçbir birim kök hipotezini reddetme olasılıklarıdır. Newey-West otomatik bant genişliği seçimi (Newey-West automatic bandwidth selection) gecikme uzunluklarını seçmek için kullanılmıştır. ADF-Fisher testi kesit bağımsızlığını varsaymaktadır. Ama, IPS testi kesit bağımlılığı sağlamaktadır.

Bu panel birim kök testlerinden, tüm değişkenler I (1) mertebesinde entegre olduğu sonucuna varılmıştır. Bu nedenle, boş hipotez 0.05 seviyesinde reddedilebilmektedir. Panel serisi aynı dereceden entegre olduğu için modeldeki değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin olup olmadığını araştırmak için eşbütünleşme testleri uygulanabilmektedir.

3.7.2. Eşbütünleşme Test Sonuçları

Panel serisi aynı dereceden entegre olduğu için çalışmanın altındaki değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin olup olmadığını incelemek için eşbütünleşme testleri uygulanmaktadır.

İlk dört istatistik boyut-içindeki istatistiktir. Bunlar, tahmin edilen kalıntıların üzerinde birim kök testleri içindeki otoregresif katsayıları birleştirilmesi ile elde edilmiştir. Bu dört istatistik şunlardır: Panel v-istatistik, panel rho-istatistik, panel PP-istatistik ve panel-ADF-istatistik. Boyut içinde istatistikleri eşbütünleşmenin olmadığını ifade eden hipotezini (no cointegration) test etmektedir. $H_0 : \Psi_i = 1$ (tüm i için) ve $H_A: \Psi_i = \Psi < 1$ (tüm i için). Sonraki üç test boyut-arası istatistiktir ve her bir ülkenin ayrı ayrı tahmin edilen katsayı ortalamaları alınarak sonuca varılmıştır.

Tablo 11. Pedroni'nin Kalıntı Temelli Panel Eşbütünleşme Testi

Panel Eşbütünleşme İstatistiği (Boyut-İçinde)				
	Bireysel Intercept		Intercept/Trend	
Test İstatistikleri	İstatistiksel Değerleri	Prob.	İstatistiksel Değeri	Prob.
Panel v-istatistik	-2.972349	0.0016 ^b	-1.882004	0.0286 ^c
Panel ρ-istatistik	0.851907	0.6508	0.289269	0.7809
Panel PP-istatistik	-1.063963	0.0406 ^c	-1.642677	0.0216 ^c
Panel ADF-istatistik	-2.681455	0.0037 ^b	-2.263379	0.0118 ^c
Grup Ortalama Panel Eşbütünleşme İstatistikleri (Boyut Arasında)				
Grup ρ –istatistik	0.298664	0.6174	1.130268	0.8708
Grup PP-istatistik	-2.147684	0.0008 ^a	-1.921076	0.0241 ^c
Grup ADF-istatistik	-3.485154	0.0003 ^a	-2.301341	0.0051 ^b

Not: İstatistiksel anlamlılık
^ap<0.001 , ^bp<0.01 , ^cp<0.05 ile belirtilir.

Üç istatistik: grup rho-istatistik, grup PP-istatistik ve grup ADF-istatistik. Boyut-arası istatistiklerin boş hipotezi böyle belirlenmiştir: $H_0 : \Psi_i = 1$ (tüm i için) ve alternatif hipotezi $H_a: \Psi < i = 1$ (tüm i için). Pedroni (1999), panel v-istatistik tek taraflı testi olduğunu göstermektedir. Burada, büyük pozitif değerler seriler arasında eşbütünleşmenin olmadığını ifade eden (no cointegration) H_0 hipotezini reddetmektedir ve seriler arasında eşbütünleşmenin olduğunu ifade eden alternatif hipotezi H_1 kabul edilmiştir. Sonuçlar Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 12. Kao Panel Eşbütünleşme Testi

	BOŞ HİPOTEZİ	T-İSTATİSTİĞİ	PROB.
ADF	Hiçbir Eşbütünleşme	-2.524021	0.0003

Not: Tablo 11 değişkenler için Kao rezidüel eşbütünleşme testi sunmaktadır. Boş Hipotezi: Eşbütünleşme yoktur, Kao'nun eğilim varsayımı: Bireysel Intercept ve hiçbir deterministik trendi, Kao ADF: 1 maksimum gecikme sayısı ile SIC'e dayalı otomatik gecikme uzunluğu seçimi.

Tablo 12 Kao (1999) panel eşbütünleşme testinin sonuçları sağlamaktadır. t istatistiğinin hesaplanan değeri kritik değerinden daha büyüktür. Değişkenlerin arasında eşbütünleşme mevcut olduğu için eşbütünleşmenin olmadığı H_0 hipotezinin

reddedildiğini göstermektedir. Bu nedenle, değişkenlerin arasında uzun dönemli bir ilişki olduğu sonucuna varılabilir.

3.7.3. Yapısal Kırılmalı Panel Eşbütünleşme Tahmini

Eşbütünleşme analizinden sonra yapısal kırılmalı panel eşbütünleşme testi yapılmıştır. Bu testi, model 3.24'e dayalı tahmin yürütmektedir:

$$\ln(IMM_{it}) = a_i + \delta_{it} + \beta_{1i}\ln(UNEMP_{it}) + \beta_{2i}\ln(GDP_{it}) + \varepsilon_{it} \quad (3.24)$$

Burada a_i ülkeye özel sabit etkiler, δ_{it} ise ülkeye özgü zaman eğilimler zamanı göstermektedir. Bu, herhangi bir ülkeye özel atlanmış faktörleri kontrol etmek için dahildir. Bu faktörler ya zamanla nispeten istikrarlı ya da zamanla sorunsuz ortaya çıkmıştır. $\ln(IMM_{it})$ göçün logaritması, $\ln(UNEMP_{it})$ işsizliğin logaritması ve $\ln(GDP_{it})$ kişi başına GSYİH logaritması olarak belirlenmiştir. Verilerin tanımlayıcı istatistikler Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13. Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Gözlem sayısı	Ortalama	Standart sapması	Min	Max
Lnimm	493	1.670575	0.4067331	0.051027	2.56659
Lngdp	493	10.49301	0.298017	9.65138	11.3825
Lnunp	493	1.756953	0.6108226	0.336472	3.26194

3.7.4. Yatay Kesit Bağımlılığı Testi Sonuçları

Bu çalışmada, paneli oluşturan değişkenler arasında yatay kesit bir durum olup olmadığını test etmek için yatay kesit bağımlılığı analizi yapılmıştır. Ortaya çıkan sonuç tablo 14'te olduğu gibi görülebilmektedir.

Pesaran belirlediği gibi bu analizin hipotezleri şunlardır (Pesaran, vd. 2008):

H_0 : Yatay kesit bağımlılığı yoktur.

H_1 : Yatay kesit bağımlılığı vardır.

Analiz sonucunda ortaya çıkan olasılık değeri 0.05 anlamlılık değerinden küçük ise, %5 anlamlılık düzeyinde, yukarıda verilen boş hipotezi reddedilecektir.

Böylece modelde ve değişken arasında yatay kesit bağımlılığı bulunduğuna karar verilecektir (Pesaran vd., 2008).

Tablo 14. CD Testi Sonuçları (Intercept ve Trend)

Değişkenler	Lnimm	Lngdp	Lnunp	Eşbütünleşme Denklemi
	Test istatistiği ve Olasılık Değerleri			
LM	241.276 (0.000)	302.969 (0.000)	321.637 (0.000)	618.909 (0.000)
CD	6.383 (0.000)	10.124 (0.000)	11.256 (0.000)	29.281 (0.000)
LM _{adj}	4.677 (0.000)	0.361 (0.359)	4.166 (0.000)	37.579 (0.000)

Tablo 14’te elde edilen sonuçlara bakıldığında olasılık değerleri 0.05’ten küçüktür. Böylece boş hipotezi reddedilmektedir ve paneli oluşturan değişkenler arasında yatay kesit bağımlılığı olduğuna kabul edilmektedir. Bu sonuçlara göre rahatça modeldeki tüm ülkede yatay kesit bağımlılığı bulunduğu söylenebilmektedir. Ülkelerden çıkan bir şok, diğerlerini etkilediğini de denebilmektedir.

3.7.5. İkinci Nesil Birim Kök Testi Sonuçları

Bu çalışmada analiz edilen değişkenler için ülkeler arasında yatay kesit bağımlılığı görüldüğü için serilerin durağanlığı yatay kesit bağımlılığı olduğunda uygulanabilen ikinci nesil birim kök testlerinden CADF testi (Pesaran, 2006, 2007) kullanılarak analiz edilmiştir. Paneli oluşturan serilerdeki her bir yatay kesit biriminde, CADF testi ve birim kök testi yapılacaktır. Aynı zamanda her yatay kesit birim ve genel paneli için serilerin durağanlığı, ayrı olarak hesaplanacaktır.

CADF testi, modeldeki ülkelerin zaman etkilerinden farklı etkilendiğini varsayarak mekansal otokorelasyonu kullanmaktadır. Her ülkenin durağan olup olmadığını test etmek için bu test istatistiği değerini, Pesaran (2006)’ın CADF kritik tablo değerleri ile karşılaştırmaktadır. CADF istatistiği değeri, CADF kritik tablo değerinden küçükse modeldeki boş hipotez reddedilecektir. Böyle bir durumda, sadece o tek ülkenin serisinin durağan olduğu kabul edilecektir. CADF test istatistiği denklemi şöyle gösterilmektedir:

$$Y_{i,t} = (1 - \theta_i)\mu_i + \theta_i Y_{i,t-1} + u_{i,t} \quad i = 1, 2, \dots, N \text{ ve } t = 1, 2, \dots, T \quad (3.25)$$

$$U_{it} = \gamma_i f_t + \varepsilon_{it} \quad (3.26)$$

Bu denklemde, her bir ülkenin gözlenmeyen ortak etkisi f_t ile gösterirken, ε_{it} ile bireysel spesifik hata ifade edilmektedir. Denklem 3.25 ve 3.26'daki hipotezleri 3.27'de olduğu gibi dönüştürülebilmektedir:

$$\Delta Y_{i,t} = \alpha_i + \beta_i \gamma_{i,t-1} + \gamma_{it} f_t + \varepsilon_{it} \quad i = 1, 2, \dots, N \text{ ve } t = 1, 2, \dots, T \quad (3.27)$$

H0: $\beta_i = 0$ tüm i 'ler için (Seri Durağan Değildir.)

H1: $\beta_i < 0$ $i=1, 2, \dots, N_1$, $\beta_i = 0$ $i=N_1+1, N_1+2, \dots, N$. (Seri Durağandır.)

Ayrıca her bir yatay kesite (ülkelere) ait birim kök test istatistiklerinin ortalaması alınarak panelin geneli için birim kök test istatistiği olan CIPS (Cross-Sectionally Augmented IPS) elde edilebilir (Pesaran, 2006). CIPS istatistiği şu şekilde ifade edilebilir:

$$CIPS = N^{-1} \sum_{i=1}^N CADF_i \quad (3.28)$$

CADF Test ist > Tablo değeri: Seri durağan değil, birim kök var demektir.

CIPS için de aynı kural geçerlidir.

Tablo 15. CADF Testi Sonuçları (Sabitli Model)

Ülke	Lnimm		Lngdp		Lnunp	
	P	CADF İst.	P	CADF İst.	P	CADF İst.
AVUSTRALYA	1	-2.419	1	-1.393	1	-0.968
BELÇİKA	1	-3.237*	1	-3.443**	1	-0.967
KANADA	1	-4.135***	1	-1.914	1	-0.807
DANİMARKA	1	-2.673	1	-3.044*	1	-1.578
FİNLANDIYA	1	-2.548	1	-2.032	1	-1.986
FRANSA	1	-3.547**	1	-2.927	1	-1.721
ALMANYA	1	-1.204	1	-2.697	1	-0.742
ITALYA	1	-2.781	1	0.171	1	-2.175
JAPONYA	1	-2.171	1	-3.522**	1	-0.832
LÜKSEMBURG	1	-2.185	1	-2.185	1	-1.114
HOLLANDA	1	-1.124	1	-3.189*	1	-2.571
NORVEÇ	1	-2.300	1	-2.512	1	-3.882**
İSPANYA	1	0.278	1	-0.851	1	-1.823
İSVEÇ	1	-2.627	1	-1.525	1	-1.976
İSVİÇRE	1	0.791	1	0.818	1	-0.994
B. KRALLIK	1	-1.455	1	-3.981**	1	-2.346
ABD	1	-2.418	1	-2.213	1	-2.123
Panel CIPS-Stat.	1	-2.103	1	-2.143*	1	-1.683

Not: ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyini serilerin durağan olduğunu göstermektedir. CADF istatistiği kritik değerleri sabitli modelde -4,12(%1), -3,36(%5), -2,98(%10) (Pesaran 2007, Table 1-b, p275). Panel istatistiği (CIPS) kritik değerleri sabitli modelde - 2,45(%1), - 2,25(%5), -2,14(%10) (Pesaran 2007, Table 2-b, p280). p, optimum gecikme uzunluğudur.

Tablo 15’te modelde yer alan her ülkenin CADF birim kök istatistiği ve panelin geneli gösteren CIPS test istatistiği görülebilmektedir. Tablodan yorum yapılırsa, panelin geneli için, düzeyde seriler durağan değildir. Ama birinci farkı aldıktan sonra durağan olduğunu görebilmektedir. Sonucun böyle çıkmasından dolayı modeldeki değişkenler arasındaki eşbütünlüşme ilişkisinin bakılması mümkündür.

Sabitli ve trendli modelinde serilerin durağan olup olmadığını test etmek üzere ortaya çıkan test istatistiklerinin Pesaran (2007) tablo değerleriyle karşılaştırıldığında Tablo 16’da olduğu gibi, çoğu serinin hiç birisinin durağan olmadığı görülmektedir. Böyle bir durumda, bu serilerin arasındaki eşbütünlüşme ilişkisi analiz edilmek gerekmektedir.

Tablo 16. CADF Testi Sonuçları (Sabitli ve Trendli Model)

Ülke	Lnimm		Lngdp		Lnunp	
	p	CADF İst.	P	CADF İst.	P	CADF İst.
AVUSTRALYA	1	-1.781	1	-2.843	1	-3.216
BELÇİKA	1	-2.358	1	-2.716	1	-2.926
KANADA	1	-6.206***	1	-2.149	1	-3.647*
DANİMARKA	1	-3.032	1	-4.041**	1	-1.958
FİNLANDIYA	1	-2.059	1	-1.968	1	-1.473
FRANSA	1	-4.535**	1	-2.646	1	-3.406
ALMANYA	1	-1.091	1	-2.555	1	0.285
İTALYA	1	-1.108	1	-1.715	1	-1.706
JAPONYA	1	-1.602	1	-3.470	1	-0.446
LÜKSEMBURG	1	-2.222	1	-2.752	1	-2.418
HOLLANDA	1	-1.022	1	-3.189	1	-1.423
NORVEÇ	1	-2.604	1	-2.470	1	-4.013**
İSPANYA	1	0.085	1	-4.154**	1	-1.196
İSVEÇ	1	-2.763	1	-1.542	1	-1.448
İSVİÇRE	1	0.127	1	0.632	1	-1.026
B. KRALLIK	1	-1.883	1	-3.472	1	-1.553
ABD	1	-3.872	1	-2.051	1	-2.484
Panel CIPS-İst.	1	-2.231	1	-2.535	1	-2.003

Not: ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir. CADF istatistiği kritik değerleri sabitli ve trendli modelde -4.67(%1), -3.88(%5), -3.49(%10) (Pesaran 2007, Table 1-c, p276). Panel istatistiği (CIPS) kritik değerleri sabitli ve trendli modelde -2.96(%1), -2.76(55), -2.66(%10) (Pesaran 2007, Table II-c, p.281).

Tablo 15 ve 16’ya bakıldığında, ortaya çıkan sonuçlara göre, değişkenlerin çoğunun t istatistik değeri, Pesaran (2007) kritik tablo değerleriyle karşılaştırdığımız zaman modelin boş hipotezini kabul edebilmektedir çünkü seriler anlamlıdır (yani %5 önemlilik düzeyinde). Aynı zamanda, tablonun hesaplanan panel CIPS değeri,

Pesaran (2007) kritik değer tablosunagöre daha büyüktür. Böylece boş hipotezin kabul edileceğini işaret etmektedir (Pesaran, 2007: 281).

3.7.6. Homojenlik Testi

Eşbütünleşme modelinde eğim parametrelerinin homojen olup olmadığını tespit etmek için ilk Swamy (1970) çalışmasında yapılmıştır. Swamy'nin kullandığı örnek eşbütünleşme modelinde β_i katsayılarının yatay kesit birimleri arasında homojen olup olmadığını delta testiyle sınanmaktadır.

$$Y_{it} = \alpha + \beta_i X_t + \varepsilon_{it} \quad (3.29)$$

Büyük örneklem ve küçük örneklem için, Pesaran ve Yamagata (2008) geçerli iki delta istatistiği geliştirmişlerdir ve denklem (3.30) ve (3.31) şeklindedir.

$$\hat{\Delta} = \sqrt{N} \left(\frac{N^{-1} \hat{S} - K}{2K} \right) \sim X^2_k \quad (3.30)$$

$$\hat{\Delta}_{adj} = \sqrt{N} \left(\frac{N^{-1} \hat{S} - K}{V(T,K)} \right) \sim N(0, 1) \quad (3.31)$$

Modeldeki hipotezleri şu şekilde gösterilmektedir:

H_0 : Eğim katsayıları homojendir.

H_1 : Eğim katsayıları homojen değildir.

Denklemden yer alan N, yatay kesit sayısını gösterirken, S ise Swamy test istatistiği gösterilmektedir. Açıklayıcı değişken sayısı ve standart hata K ile gösterilmektedir.

Tablo 17'de homojenlik testi sonuçları görülebilmektedir.

Tablo 17. Homojenlik Testi Sonuçları

	Test İstatistiği	Olasılık Değeri
$\hat{\Delta}Testi$	18.748	0.000
$\hat{\Delta}_{adj}Testi$	20.138	0.000

Tablo 17'de hesaplanan testlerin olasılık değerleri 0.05'ten küçük olduğu için, alternatif hipotezi kabul edilmektedir. Panel eşbütünleşme modelinde, sabit terimin katsayılarının homojen değil heterojen olduğu kabul edilmektedir. Modelin heterojen

olduğu halde, değişkenler arasındaki ilişkilerin test etme için panel olarak bakılmıyorsa grup istatistiklerinin kullanılacağına karar alınmıştır. Böyle bir durumda, verilecek eşbütünlük karar modeldeki ülkelerin hepsi için büyük ölçüde güvenilebilmektedir (Pesaran and Yamagata, 2008).

3.7.7. Çoklu Yapısal Kırılmalı Panel Eşbütünlük Testi

Çoklu yapısal kırılmalı panel eşbütünlük testinden bahsedilmek gerekirse Basher ve Westerlund (2009) tarafından geliştirilmiştir. Bu test, yatay kesit bağımlılığının olduğunda yapısal kırılmaları göz önünde bulundurmaktadır. Ardından, birinci farkı aldıktan sonra durağan hale gelen durağan olmayan serilerin eşbütünlük bir ilişkisi olup olmadığını incelenmektedir. Bu testin altında gerek sabit gerekse trend teriminde yapısal kırılmaların varlığı araştırılmaktadır.

Bu test 3.32 denkleme dayanmaktadır:

$$Z(M) = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N \sum_{j=1}^{M_{i+1}} \sum_{t=T_{ij-1}+1}^{T_{ij}} \frac{S_{it}^2}{(T_{ij}-T_{ij-1})^2 \sigma_i^2} \quad (3.32)$$

Burada $S_{it} = \sum_{s=T_{ij-1}+1}^t \hat{W}_{st}$ 'dir. Tam değiştirilmiş en küçük kare vektörünü açıklayan simge \hat{W}_{st} olurken, σ_i^2 ve \hat{W}_{st} 'ye bağlayan uzun dönem varyans tahmincisi olmuştur.

Yatay kesit ortalamaları alındıktan sonra $Z(M)$ denklem 3.33'te olduğu gibi dönüştürülmektedir:

$$Z(M) = \sum_{t=T_{ij-1}+1}^{T_{ij}} \frac{S_{it}^2}{(T_{ij}-T_{ij-1})^2 \sigma_i^2} \sim N(0,1) \quad (3.33)$$

Bu testin dayandığı hipotezleri şunlardır:

H_0 : Tüm seriler arasında eşbütünlük vardır.

H_1 : Bazı yatay kesitler için, hiçbir seriler arasında eşbütünlük yoktur.

Tablo 18. Çoklu Yapısal Kırılmalı Panel Eşbütünleşme Testi

	LM Test İst.	Asimtotik prob.	Karar
Kırılmalar Dikkate Alınmazsa			
Sabitte	30.176	0.000	Eşbütünleşme yoktur
Sabitte ve Trendde	12.391	0.000	Eşbütünleşme yoktur
Kırılmalar Dikkate Alınırsa			
	LM Test İst.	Bootsrap prob.	Karar
Sabitte	-195.414	0.938	Eşbütünleşme vardır
Sabitte ve Trendde	-2602.827	0.985	Eşbütünleşme vardır

Not: Bootstrap olasılık değerleri 1.000 tekrarlı dağılımdan elde edilmiştir. Asimtotik olasılık değerleri, standart normal dağılımdan elde edilmiştir. Maksimum kırılma sayısı 4 olarak alınmıştır. Sıfır hipotezi, eş-bütünleşme vardır.

Hesaplanan testin olasılık değeri, 0.05'ten büyük olduğu zaman, tüm seriler arasında eşbütünleşme olduğu kabul edilmektedir. Yani boş hipotezi hiç reddedemeyecektir. Bu analizde, serilerin arasındaki kırılmaları varlığını tespit etmek için dört çeşit (gerek trend gerekse sabit terimde) test yapılmıştır. Bu analizde anlamlılık düzeyine bakılarak karar verilecektir. Tabloya bakıldığında bootstap değeri 0.05'ten daha büyük olduğu için ondan yorum yapılacaktır ve karar almak üzere serilerin arasındaki sabit ve trend terimde eşbütünleşme olduğuna karar alınmaktadır (bootstrap olasılık değerinden yorum yapılmıştır). Yapılan birim kök analizinde serilere ait kırılma tarihleri her ülke için açık bir şekilde verilmektedir. Tablo 19'da olduğu gibi belirlenen kırılma tarihleri görülebilmektedir.

Tablo 19. Eşbütünleşme Denkleminde 17 OECD Ülkesinin Yapısal Kırılma Sayıları ve Tarihleri

Ülkeler	Kırılma Sayısı	Kırılma Tarihleri			
AVUSTRALYA	2	1989	1994	-	-
BELÇİKA	3	1989	1998	2007	-
KANADA	3	1989	1997	2004	-
DANİMARKA	3	1994	1999	2006	-
FİNLANDIYA	2	1990	1995	-	-
FRANSA	3	1989	1994	1999	-
ALMANYA	3	1992	1998	2008	-
ITALYA	2	1991	2002	-	-
JAPONYA	3	1992	1999	2008	-
LÜKSEMBURG	3	1992	2001	2008	-
HOLLANDA	2	1993	2007	-	-
NORVEÇ	4	1989	1995	2000	2008
İSPANYA	2	1999	2006	-	-
İSVEÇ	4	1989	1994	1999	2005
İSVİÇRE	3	1992	1998	2006	-
B. KRALLIK	2	1991	2003	-	-
ABD	1	1991	-	-	-

Not: Olasılık değerleri, Bootstrap kullanılarak 1000 döngü (replication) ile elde edilmiştir. Maksimum kırılma sayısı 4 alınmıştır. Model olarak, sabitte ve trendde kırılmaya izin veren model seçilmiştir.

Tablo 19’da görüldüğü gibi ülkelere ait kırılma tarihleri yer almaktadır. Bahsedilen tarihler ve ülkelerde ortaya çıkan kırılmanın önemli nedenleri verilmektedir. Bütün dünyaya yayılan büyük krizlerden biri kara pazartesi ekonomik krizdir. Bu kriz 1987 ve 1990 yılları arasında gerçekleşmiştir. Bu dünya borsalarından kaynaklanan kriz çok kısa bir zaman içerisinde dünyanın her yerine yayılmıştır ve hem ekonomik hem de sosyal açıdan büyük bir hasar yaratmıştır.

Başka bir kriz Tayland finans piyasasından kaynaklanmıştır. Bu 1997 yılında gerçekleşmiş kriz sadece ülke değil ama Asya kıtasının çoğu ülkelerde etkisini hissetmiştir. Bu kriz başladığında finansal dengesizliği gibi ülkelerarası etkisiyle başlamıştır ama hiç beklenmeyen hızla tüm dünyayı olumsuz bir şekilde etkilemiştir.

Kriz hızlı bir şekilde yayılan bir ekonomik sorunlardan biridir. Negatif etki yaratan krizlerden bahsedilmek gerekirse 2007-2008 yılları arasındaki kriz hafife alamamaktadır. Bu dönemde, gıda ürünlerin fiyatında az artış ile başlamıştır. Sonra bu artış önlenemez ve katlanılmaz bir hale gelmiştir. Bununla birlikte, petrolün fiyatında da kayda değer bir artış kaydedilmiştir. Tez vakitte, bu ekonomik sorun krize dönüştürülmüştür.

Bütün ülkeye ve ekonomik faktörlere olumsuz bir şekilde etkileyen kriz ABD’de gerçekleşen Mortgage kriz olmuştur. Bu krizin sürecinde neredeyse tüm ekonomik piyasalar, kuruluşlar, şirketler ve kurumlar batmıştır. Bütün dünyada nakit kıtlığı sorun olmasına neden olmuştur. Bu süreçte hem dolar hem de diğer para biriminin değeri kaybolmuştur. Mortgage kriz yüzünden hala bazı insanlar, ülke, şirketler hatta devletler getirdiği ekonomik, sosyal ve politika istikrarsızlık ile savaşımaktadır.

3.7.8. Uzun Dönem Panel Eşbütünleşme Katsayılarının Tahmini

Uzun dönemli ilişkisine bakmak amacıyla CCE (Pesaran, 2006), MG (Pesaran ve Smith, 1995), ARDL (Pesaran, 1999), PMG (Pesaran, 1999) testleri yaygın olarak kullanılmaktadır. Seriler arasındaki uzun dönem eşbütünleşik durumu incelenmek için Eberhardt ve Bond’un (2009) geliştirildiği yöntemi kullanılmaktadır. Panel AMG yöntemi, genel panelin değerleri hesaplanarak ortak bir sonuç çıkarmaktadır. Bu sonuçtan panelin geneli için yorum yapabilmektedir. Bu yöntem, hata terim bulunmasıyla ve MG, AMG ve CCEMB testlerini birleştirerek

yorumlanmaktadır. Eberhardt ve Bond'e göre bu alt testlerden AMG testi daha güvenli ve geçerlidir (Eberhardt ve Bond, 2009).

Tablo 20. Uzun Dönem Eşbütünleşme Tahmin Panel Sonuçları (MG, AMG ve CCEMG)

Tahmin Yöntemi	MG	AMG	CCEMG
Değişkenler	Lnimm		
Lngdp	1.020036 *** [0.270] (0.000)	0.0210806 [0.325] (0.948)	0.2235214 [0.468] (0.633)
Lnunp	-0.0694921 [0.044] (0.115)	-0.1053315*** [0.036] (0.003)	-0.1324871*** [0.051] (0.010)
Ortak Dinamik Süreci	-	1.004775 *** [0.198] (0.000)	-
Sabit	-8.756184*** [2.723] (0.001)	1.476862 [3.298] (0.654)	0.2413254 [4.364] (0.956)
Kök Kare Hatası (sigma)	0.0975	0.0761	0.0628
Gözlemler Panelleri	493	493	493
Paneller	17	17	17

NOT: Köşeli parantez ve parantez içindeki değerler sırasıyla standart hata ve olasılık değerlerini göstermektedir. *** p<0.01, **p<0.05, * p<0.1.

Uzun dönemdeki eşbütünleşme panel analizi grup olarak yapılmıştır. Bu test, değişkenlerin heterojen olduğu için yapılmıştır ve yöntemler arasında en doğru model panel AMG model seçilmiştir. Tablo 20'ye bakıldığında, GSYİH kişi başına ve uluslararası işgücü göçün arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. Yani kişi başına yükseldiğinde işçiler o yüksek gelire sahip olan ülkelere göç ediyor. Aynı zamanda işsizlik ve uluslararası göçün arasındaki ilişkisi incelenirken işsizliğin katsayısı -0.1053315'dir ve olasılık değeri anlamlı çıkmıştır. Bu sonuçlara göre işsizlik artarsa göçün üzerinde negatif bir etkisi oluşturduğu görülebilmektedir. Aslında, bu durum normal ve beklenen bir durumdur.

Tablo 21: Uzun Dönem Eşbütünleşme Katsayıları: PANEL AMG MODELİ

Ülkeler	Lngdp	t-ist	Lnunp	t-ist	Cdp	t-ist	Cons	t-ist
AVUSTRALYA	-0.762** (0.028)	0.345	-0.406** (0.028)	0.098	0.810** (0.018)	0.343	10.211*** (0.004)	3.568
BELÇİKA	-0.206 (0.279)	0.190	-0.059 (0.448)	0.078	1.036*** (0.000)	0.078	3.661* (0.060)	1.94
KANADA	-1.354*** (0.000)	0.321	-0.142 (0.220)	0.116	1.366*** (0.000)	0.218	15.763*** (0.000)	3.440
DANİMARKA	0.641 (0.250)	0.557	0.082 (0.450)	0.109	0.220 (0.553)	0.370	-5.435 (0.365)	5.994
FİNLANDIYA	-0.883*** (0.000)	0.139	0.058*** (0.002)	0.019	2.615*** (0.000)	0.174	9.521*** (0.000)	1.415
FRANSA	-0.652 (0.212)	0.522	0.041 (0.783)	0.147	1.711*** (0.000)	0.451	7.336 (0.157)	5.182
ALMANYA	0.826 (0.151)	0.575	-0.306*** (0.000)	0.078	-0.487 (0.318)	0.488	-5.881 (0.308)	5.773
ITALYA	1.493*** (0.001)	0.454	-0.163 (0.264)	0.146	1.715*** (0.000)	0.323	-14.127*** (0.002)	4.613
JAPONYA	0.484** (0.038)	0.233	0.091* (0.061)	0.049	0.094 (0.604)	0.181	-3.846 (0.106)	2.379
LÜKSEMBURG	-0.144* (0.061)	0.077	0.017 (0.334)	0.017	0.709*** (0.000)	0.129	3.781*** (0.000)	0.817
HOLLANDA	-0.626** (0.041)	0.306	-0.053 (0.295)	0.050	0.973*** (0.001)	0.285	8.071** (0.011)	3.185
NORVEÇ	0.010 (0.959)	0.196	-0.238*** (0.000)	0.041	1.190*** (0.000)	0.219	1.636 (0.434)	2.090
İSPANYA	3.759*** (0.000)	0.681	-0.269** (0.032)	0.125	0.364 (0.607)	0.708	-35.683*** (0.000)	6.830
İSVEÇ	-0.373 (0.291)	0.353	-0.084** (0.034)	0.039	1.252*** (0.001)	0.394	5.447 (0.132)	3.620
İSVİÇRE	-0.597 (0.262)	0.532	-0.103** (0.016)	0.043	0.972*** (0.003)	0.326	8.446 (0.138)	5.691
B. KRALLIK	1.062*** (0.000)	0.287	-0.003 (0.964)	0.075	0.153 (0.577)	0.274	-9.510*** (0.002)	3.011
ABD	-2.319*** (0.000)	0.350	-0.252*** (0.000)	0.071	2.388*** (0.000)	0.342	25.714*** (0.000)	3.670
WALD istatistiği	8.56 (0.0139)							

Not: Wald istatistiği tablo değerinden büyük ise sıfır hipotezi reddedilir ve eğim parametresinin istatistikî olarak anlamlı olduğuna karar verilir. Parantez içindekiler p-olasılık değerlerini göstermektedir. *** p<0.01, **p<0.05, * p<0.1 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Tablo 21, panel AMG kullanılarak uzun dönem eşbütünleşme katsayılarının sonuçlarını göstermektedir. GSYİH kişi başının uluslararası işgücü göçü üzerindeki etkisini gözlemleyerek 9 ülkenin istatistikî anlamlı çıkmıştır. Bu ülkeler Avustralya, Kanada, Finlandiya, İtalya, Japonya, Hollanda, İspanya, Birleşik Krallık ve ABD olarak belirlenmiştir. İncelenen ülkelerden 8 ülkenin istatistikî anlamsız olarak çıkmıştır. Anlamlı istatistiğine sahip olan ülkeler yorumlanacaktır. Avustralya, Kanada, Finlandiya, Hollanda ve ABD’de kişi başına artsa bile göçün üzerinde negatif ve olumsuz bir etki bulunmaktadır. Yani kişi başına düşen gelirden bir artış olsa bile, işçiler göç edemez. Çünkü bu yüksek kişi başına gelire sahip olan ülkeler onların geliri korumak amacıyla göç yolunda kısıtlayıcı politikaları ve kararı verebilmektedirler.

GSYIH kişi başınının uluslararası işgücü göçü üzerindeki pozitif etkisine sahip olan ülkeler şunlardır; İtalya, Japonya, İspanya ve Birleşik Krallık. Bu 4 ülkede doğal olarak kışı başına artığında işçiler bu yüksek gelire sahip olan ülkelere göç etmektedir. Böyle bir durumda kişi başına işgücü göçün üzerinde pozitif ve olumlu bir etki yaratmaktadır.

Ülkeler bazında incelediğimizde, anlamlı çıkan 7 ülkede işsizliğin göçün üzerinde beklendiği gibi negatif etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu ülkeler, Avustralya, Almanya, Norveç, İspanya, İsveç, İsviçre, ve ABD. İşsizlik oranların göç üzerindeki en etkisinin yüksek olduğu ülkeler; Kanada, Danimarka, Fransa, İtalya ve İspanya. Kanada, İtalya, ve İspanya için işsizlikteki %1'lük artış göçü sırasıyla %0.14, %0.16, ve %0.27 oranında azaltacaktır. Danimarka ve Fransa için işsizlikteki %1'lük artışı göçü %0.08 ve %0.04 oranında arttıracaktır.

3.7.9. Kısa Dönem Analizi: Hata Düzeltme Modeli

Uzun dönemdeki eşbütünlük varlığı incelendikten sonra modeldeki kısa dönem ilişkilerle bakılmıştır. Bu yöntem, hem birinci farkı alınmış olan (yani birinci farkı aldıktan sonra durağan hale gelen seriler) hem de uzun dönem eşbütünlük testlerinden alınan hata düzeltme terimi bir araya getirmektedir.

Bu modelin kullanıldığı denklemi 3.34'te olduğu gibidir:

$$\Delta \ln IMM_{it} = \alpha_{1i} + \alpha_{2i} \Delta \ln GDP_{it} + \alpha_{3i} \Delta \ln UNP_{it} + \alpha_{4i} ECT_{1,t-1} + \varepsilon_{it} \quad (3.34)$$

Bu modelin sonuçları Tablo 22'de gösterilmiştir.

Tablo 22. Kısa Dönem Hata Düzeltme Modeli Sonuçları

	Katsayı	Standart Hata	t-istatistiği (p olasılık değeri)
EC _{t-1}	-0.581192***	0.052937	-10.97891 (0.0000)
Kısa Dönem			
Δlngdp(-1)	0.489087***	0.186395	2.623928 (0.0090)
Δlnunp(-1)	-0.059275**	0.026003	-2.279518 (0.0231)
C	0.010800**	0.004612	2.341932 (0.0196)

Not: *** ve ** sırasıyla; %1 ve %5 düzeylerinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Panel AMG yöntemi kullanılarak kısa dönem testi yapılmıştır. Analiz yapılırken 1 gecikme sayısı alınmıştır. Böylece hata düzeltme modeli kurulmuş bir hale gelmiştir. Tablo 22’den çıkan sonuçlara bakıldığında hata düzeltme katsayısı negatiftir (-0.581192). Tablodaki olasılık değeri (0.0000, 0.0090, 0.0231, ve 0.0196) anlamlı olarak çıkmıştır. Yani hepsi 0.05’ten daha küçüktür. Bu sonuçlardan, uzun dönemden gelen sapmalar kısa dönemde kaldırılacaktır.

GENEL DEĞERLENDİRME

Bu çalışmanın amacı temel olarak uluslararası işgücü göçü, işsizlik ve ekonomik büyüme ile olan dinamik ilişkilerin OECD ülkeleri için panel veri analiziyle çalışmaktır. Buna göre söz konusu analizde makro ekonomik değişken olarak bilinen ekonomik büyüme ile işsizliğin uluslararası işgücü göçü üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışmanın yapılma gerekçesi OECD ülkelerinde göçü başlatan faktörlerdir. Bu çalışma için diğer ekonometri yöntemlerine göre panel veri analizinin en güvenilir sonuçlar üretebilmesi nedeniyle kullanılmıştır.

Çalışmada kullanılan veri seti 17 ülkeye ait 1985-2013 dönemleri arasındaki yıllık verilerden oluşmaktadır. İlk önce yatay kesit bağımsızlığını varsayan birim kök testleri incelenmiştir. Ortaya çıkan sonuca göre serilerde yatay kesit bağımlılığı vardır. Değişkenler arasında yatay kesit bağımlılığının varlığı tespit edildikten sonra Pesaran’ın (2006, 2007) geliştirildiği CADF ikinci nesil birim kök testi ile birim kökün varlığı incelenmiştir. Çıkan sonuçlar incelendiğinde, çoğu serinin hiç birisinin ülkeler düzeyinde seviyesinde durağan olmadığı görülmektedir.

Birim kök testi yapıldıktan sonra veriler üzerinde uygun eşbütünleşme katsayılarının homojenliğinin test edilmiştir. Serilerde katsayılarının homojen olmadığına karar verilmiştir ve analiz sırasında her bir ülke için elde edilecek bulguların ayrı ayrı değerlendirilmesine karar verilmiştir.

Westerlund ve Edgerton’e (2008) ait olan yapısal kırılmalı panel eşbütünleşme testinde her ülke için en az 1 kırılma ve en fazla olan 4 kırılma tarihleri bulunmaktadır. Çoğu ülke için 1989 yılında kırılma çıkmıştır. Bunun nedeni olarak 1987-1990 yılları arasında “Kara Pazartesi” olarak bilinen ekonomik krizdir. Dünya borsalarından kaynaklanan 1987 krizi çok kısa bir zaman içerisinde dünyanın her yerine yayılmıştır ve hem ekonomik hem de sosyal açıdan büyük bir hasar

yaratmıştır. Analizin başka yaygın kırılma tarihi 2007 ve 2008'dir. Bu dönemde kriz, gıda ürünlerin fiyatında artış ile başlamıştır. Sonra bu artış önlenemez ve katlanılmaz bir hale gelmiştir. Bununla birlikte, petrolun fiyatında da kayda değer bir artış kaydedilmiştir. 2008'de ABD'de gerçekleşen Mortgage kriz küresel bir krize dönüşüştür. Bu kriz sürecinde neredeyse tüm ekonomik piyasalar, kuruluşlar, şirketler ve kurumlar batmıştır. Bu durum, bütün dünyada nakit kıtlığı sorununun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu süreçte hem dolar hem de diğer para birimleri değer kaybetmiştir.

Panel AMG yöntemi ile grup olarak uzun dönem panel eşbütünlüme sonuçları değerlendirildiğinde beklendiği gibi, işsizlik göçün üzerinde negatif bir etkisi oluşturduğu görülebilmektedir ve kişi başına gelir ve uluslararası işgücü göçü arasında pozitif bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Kişi başına GSYİH'nın uluslararası işgücü göçü üzerindeki etkisini ülke bazında incelendiğinde 9 ülke için bu etki istatistiki olarak anlamlı çıkarken (Avustralya, Kanada, Finlandiya, İtalya, Japonya, Hollanda, İspanya, Birleşik Krallık ve ABD), 8 ülke için istatistiki olarak anlamsız çıkmıştır (Belçika, Danimarka, Fransa, Almanya, Lüksemburg, Norveç, İsveç ve İsviçre). Anlamlı istatistiğe ait ülkelerden 5 ülkenin (Avustralya, Kanada, Finlandiya, Hollanda ve ABD) kişi başına gelir değeri negatif olarak çıkmıştır. Bir başka deyişle bu 5 ülkede, kişi başına düşen gelir ve göç arasında negatif bir ilişki vardır. Kişi başına gelirden bir artış göç üzerinde hiçbir olumlu etkisi yoktur. Kişi başına gelirden büyük bir artış olsa bile, işçiler göç edemeyeceği anlamına gelmektedir. Bunun nedeni şunlar olabilir; bu ülkelerin geliri korumak için göç yolunda kısıtlayıcı politikaları ve kararı verebilmektedir. Aynı zamanda, aşırı göçmen akımı azalan ücretler ve artan işsizliğe yol açabildiği için bu yüksek gelire sahip olan ülkeler göçmen akışını azaltabilir. Başka bir bakış açısı ile bakıldığında, bu ülkelerde göçmenlerin ülkeye gelebilmesi ve eğitim düzeyini ölçmek için okuma yazma testi yapılmaktadır (özellikle Kanada'da vasıfsız ve eğitimsiz göçmenler için bu test yapılmaktadır). Ülkeler bazında incelediğimizde, anlamlı çıkan 7 ülkede (Avustralya, Almanya, Norveç, İspanya, İsveç, İsviçre ve ABD) işsizliğin göç üzerinde beklendiği gibi negatif etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Çalışmanın son aşamasında, değişkenler arasındaki yer alan kısa dönem ilişkisi incelenmek amacıyla Hata Düzeltme Modeli kullanılmıştır. Hata Düzeltme teriminin negatif değeri modelinin anlamlılığını göstermektedir.

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

İnsanların bir ülkeden farklı bir ülkeye hareket etmesinin pek çok nedeni vardır. Ekonomik faktörler, en temel ve en genel faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir. Örneğin, göçmenler daha iyi bir yaşam düzeyine kavuşmak, işçiler daha iyi iş bulabilmek, insanlar daha yüksek refah düzeyini elde edip yaşam kalitesini geliştirmek için göç etmektedir. Az gelişmiş ülkelerde yoğun olarak insanlar tarım işleriyle uğraşmaktadır ve artan sanayileşme bölgelerinde bu imkanlardan yararlanmak amacıyla nerede olursa olsun hareket etmektedirler. Ama maalesef ki uluslararası göç, bu yüksek refah seviyesine sahip ülkelerde bazen ayrımcılık sorunu ile karşılaşabilmektedir. Böylece işçiler arasında yabancı ve yerel konusunda düşmanlık içeren bir ortam da oluşturabilmektedir.

OECD ülkelerine hareket eden işgücü göçü büyük bir miktarda Afrika, Asya, Orta Doğu, Orta ve Latin Amerika ülkelerinden olmuştur. Örneğin, Ukrayna, Romanya, Brezilya, Cape Verde, Arjantin, Nijerya, Meksika, Senegal, Filipinler, Ekvator, Güney Afrika ve Çin'den büyük bir ölçüde işgücü göçü hareketleri görülmüştür. Ülkelerin, bu durumu iyi bir şekilde düzeltebilmesi için eğitim sektörünü geliştirilmesi önemli ve gerekli olmaktadır. Aynı zamanda, araştırma ve gelişme gibi programlara daha fazla yatırım yapılması gereklidir. Yapılan uluslararası işgücü göçünü önlemek için işgücünün kalitesi yüksek bir şekilde arttırılmaya çalışılmaktadır.

Bu tezde işsizlik ve kişi başına gelirin uluslararası işgücü göçü üzerine etkisi incelenmiş ve ilgili değişkenler arasındaki dinamik ilişkiler araştırılmıştır. Ampirik analizle ilgili olarak, veri bulunabilirliği çerçevesinde 1985-2013 dönemini kapsayan bu çalışmada 17 OECD ülkesi için yatay kesit bağımlılığını açıklayan panel veri analizi yöntemi kullanılmıştır.

Çalışmada öncelikle Pesaran vd. (2008)'nin geliştirildiği CDLM yöntemiyle seçilen ülkeler arasında yatay kesit bağımlılığının olup olmadığı incelenmiştir. Alınan sonuca göre modeldeki ülkeler arasında yatay kesit bağımlılığının varlığı tespit edilmiştir. Bir başka deyişle herhangi ülkede ortaya çıkan bir ekonomik şok diğerlerine de yansıtacaktır. Ancak, bu ülkelerin politikaları (hem sosyal, kültürel hem de ekonomik) tahmin edildiğinde bu şokların etkisini de göz önünde

bulundurmaları gerektiği anlaşılmıştır. Serilerin durağanlığı karşılaştırma yapmak amacıyla gerek birinci gerekse de ikinci nesil birim kök testleriyle analiz edilmiştir. Testlerin sonucunda değişkenlerin düzey değerlerinde durağan olmadığı belirlenmiştir. Dolayısıyla ilgili ülkelere gelen şokların kalıcı olduğu, serilerin istikrarlı olmadığı sonucuna varılmıştır.

Birinci Nesil Panel Birim Kök testlerinden Maddala ve Wu (1999), Levin, Lin ve Chu (2002), Im, Pesaran ve Shin'in (2003) genişleştirilmiş testleri (ADF Fisher ve PP Fisher testleri) kullanılarak panel birim kök testi yapılmıştır. Sonuç olarak, paneli oluşturan tüm değişkenlerin durağan olmadıkları ve birim kök taşıdıkları ortaya çıkmıştır. Bu panel birim kök testlerinden, değişkenler arasında eşbütünleşme olup olmadığını test etmek için Pedroni ve Kao'nun kalıntı temelli eşbütünleşme testleri kullanılmıştır ve tüm değişkenlerin eşbütünleşik oldukları anlaşılmıştır.

Pesaran ve Yamagata'nın (2008) geliştirildiği yöntemi kullanılarak eşbütünleşme katsayılarının homojenliği test edilmiştir. Ortaya çıkan test sonucu incelendiğinde modeldeki eğim katsayılarının homojen olmadığı, heterojen olduğu tespit edilmiştir. Bundan dolayı genel panel için yorum yapmaktansa modelde yer alan tüm ülke için tek tek yorumlanması gerektiği bulgusuna varılmıştır. Serilerin homojenlik testi yapıldıktan sonra Basher ve Westerlund'un (2009) geliştirildiği çoklu yapısal kırılmalı panel eşbütünleşme yöntemiyle değişkenler arasında eşbütünleşme olup olmadığı incelenmiştir. Bu test, yatay kesit bağımlılığı olduğunda yapısal kırılmaları göz önünde bulundurmaktadır. Test sonuçları serilerin uzun dönemde beraber hareket etmekte olduğu ve uluslararası işgücü göçünün elde edilen diğer değişkenlerle ilişki içerisinde olduğu anlaşılmıştır.

Yapısal kırılmalı eşbütünleşme analizi ile ayrıca kırılma tarihleri de belirlenmiştir. Her ülke için en az 1 kırılma ve en fazla olan 4 kırılma tarihi belirlenmiştir. Çoğu ülke için kırılma tarihi 1989 olduğu anlaşılmıştır. Bunun sebebinden bahsetmek gerekirse 1987-1990 yılları arasında "Kara Pazartesi" ekonomik kriz gerçekleşmiştir. Dünya borsalarından kaynaklanan kriz, çok kısa bir zaman içerisinde dünyanın her yerine yayılmıştır ve hem ekonomik hem de sosyal açılarından dünyaya büyük bir zarar yaratmıştır. Analizin başka yaygın kırılma tarihi 2007 ve 2008'dir. Bu dönemde, gıda ürünlerininve petrol fiyatlarında görülen artışla

birlikte ABD’de başlayan Mortgage krizinin tüm dünyaya yayılması etkili olmuştur. Bu kriz sürecinde neredeyse tüm ekonomik piyasalar, kuruluşlar, şirketler ve kurumlar yaygın iflaslarla karşı karşıya gelmiştir. Bütün dünyada nakit kıtlığı sorunu ortaya çıkmıştır. Bu süreçte hem dolar hem de diğer para birimleri değer kaybetmiştir.

Uzun dönem eşbütünleşme katsayılarını tahmin etmek üzere Eberhardt ve Bond (2009) tarafından geliştirilen Panel AMG yöntemi kullanılmıştır. Panel AMG yöntemi ile grup olarak uzun dönem panel eşbütünleşme sonuçları değerlendirildiğinde, kişi başına ve uluslararası işgücü göçü arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu durumda, kişi başına gelir arttığında insanlar göç etmektedir. Beklendiği gibi, işsizliğin göç üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Ülkelere tek tek bakıldığında, kişi başına gelirin uluslararası işgücü göçü üzerindeki etkisi 9 ülke (Avustralya, Kanada, Finlandiya, İtalya, Japonya, Hollanda, İspanya, Birleşik Krallık ve ABD) için istatistiki olarak anlamlı çıkmıştır. İncelenen ülkelerden 8 ülkeden (Belçika, Danimarka, Fransa, Almanya, Luksemburg, Norveç, İsveç, ve İsviçre) elde edilen katsayıların istatistiki olarak anlamsız oldukları tespit edilmiştir. Anlamlı istatistiğe sahip olan ülkelerden 5 ülkenin (Avustralya, Kanada, Finlandiya, Hollanda ve ABD) kişi başına gelir değeri ile işgücü göçü arasındaki ilişki istatistiki olarak negatif çıkmıştır. Kişi başına gelirdeki bir artış göç üzerinde hiçbir etkisi yoktur. Kişi başına gelirden büyük bir artış olsa bile, işçilerin göç edemeyeceği anlamına gelmektedir. Bunun nedeni şunlar olabilir: yüksek gelirli ülkeler gelir düzeylerini korumak için göç yolunda kısıtlayıcı politikaları ve kararı verebilmektedir. Aynı zamanda, aşırı göçmen akımı, ücretlerin düşmesine ve işsizliğin artmasına yol açabileceği için bu yüksek gelire sahip olan ülkeler göçmen akışını azaltabilir. Bir başka açıdan değerlendirilmek gerekirse, bu ülkelerde göçmenlerin ülkeye gelebilmesi ve eğitim düzeylerinin ölçülmesi için okuma yazma testi yapılması, işgücü göçmenleri ile ilgili son derece seçici politikaların uygulandığı anlamına gelmektedir. Ülkeler bazında incelediğimizde, anlamlı çıkan 7 ülkede (Avustralya, Almanya, Norveç, İspanya, İsveç, İsviçre, ve ABD) işsizliğin göç üzerinde beklendiği gibi negatif etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Son olarak seriler arasındaki kısa dönem ilişkiler, uzun dönem eşbütünlük ilişkisinin belirlenmesinden sonra Panel AMG yöntemi kullanılması ile elde edilen hata terimleri ile kısa döneme ait olan hata düzeltme modeli tahmin edilmiştir. Çıkan sonuçlardan hata düzeltme terimlerinin katsayılarının negatif ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bir başka deyişle kısa vadede denge değerinden sapmalar uzun vadede düzeleceği ve dengeye yakınsayacağı bir durum anlamına gelmektedir.

Çalışmada birçok OECD ülkesinin işgücü göçünün nasıl işlediğine ve kabul yöntemlerine bakılmıştır. Bu çalışmadan elde edilen bulgulara dayanarak göç etme başvuruları artmasına rağmen, OECD ülkeleri bazında bazı önemli ekonomik olayların oluşmasıyla veya yaşanan ekonomik krizlerin bir sonucu olarak göçmenlerin hareketindeki azalma, göç eğiliminde belirgin bir düşüş görülebilmektedir. Bazı OECD ülkelerinin kişi başına gelirindeki artışla işgücü göçü o ülkelere göç edebiliyor ancak bazı OECD ülkelerinde son derece bulunan seçici ve kısıtlayıcı politikalar konulduğu için yüksek kişi başına bulunmasına rağmen göç edemiyor.

İşgücü göçünü tersine çevirmek ve ekonomik büyümeyi artırmak için, her hükümetin istihdam olanakları sağlayacak ve yoksulluğu azaltacak elverişli bir ortam yaratması gerekmektedir. Az gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler iyi bir kurumsal çerçeve oluşturmalı, yolsuzluğa sıfır tolerans gösterilmelidir; büyüme ve memnuniyeti için gerekli ihtiyaç duyulan altyapıyı (istihdam olanakları, ekonomik ve işlevsel eğitim, iyi sağlık bakım sistemi, güvenlik, iyi yollar ve ulaşım sistemleri) sağlamalıdır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerindeki hükümetlerin ve politika yapıcılarının ve iş veren kurumların daha iyi bir şekilde sosyal ve ekonomik fırsatlar oluşturmalı ve ekonomik fırsatların tüm insanlara daha adil dağıtımını sağlamalıdır.

KAYNAKÇA

ADLER, S. (1981). **A Turkish Conundrum: Emigration, Politics and Development**, 1961-1980. Geneva: ILO.

AFANI, A. (2013). **ECOWAS and migration**. The Encyclopaedia of Global Human Migration.

BAI, J. ve PERRON, P. (1998). "Estimating and Testing Linear Models with Multiple Structural Changes", **Econometrica** 66(1), 47-78.

BAKER, P., GABRIELATOS, C., KHOSRAVINIK, M., KRZYZANOWSKI, M., McENER, T., ve WODAK, R., (2008). "A Useful Methodological Synergy? Combining Critical Discourse Analysis and Corpus Linguistics to Examine Discourses of Refugees and Asylum Seekers in the UK" **Discourse & Society** 19 (2008): 273-306.

BAKIRTAŞ, T. (2012). "Küresel Gelişme Modelinde Uluslararası Göç Olgusu ve Yansımaları", **Alternatif Politika**, Cilt: 4, Sayı:2, s: 232–261.

BALDWIN, G. B. (1970). "Brain Drain or Overflow". **Foreign Affairs** 48(2): 358-372.

BALTAGI, B., (2005). **Econometric Analysis of Panel Data**, Third Edition, England: John Wiley & Sons Ltd.

BARNET R. J. ve CAVANAGH J. (1994). "Global Dreams: Imperial Corporations and the New World Order", New York: Simon And Schuster.

BARTEL, A.P. (1989). "Where Do the New US Immigrants Live?" **Journal of Labor Economics** 7(4): 371-391.

BASHER, S. ve WESTERLUND, J. (2009). "Panel Cointegration And The Monetary Exchange Rate Model", **Economic Modelling**, 26 (2): 506-513

BAŞÇERI, E. Y. (1998). **Uluslararası Göç, Uluslararası Politikada Yeni Alanlar Yeni Bakışlar**, Der Yayınları, İstanbul.

BECK, N. ve JONATHAN N. K. (2006). “Random Coefficient Models for Time-Series Cross-Section Data: Monte Carlo Experiments”. **Political Analysis**. N.d.

BHAGWATI, J. ve HAMADA, K. (1974). “The Brain Drain, International Integration of Markets for Professionals and Unemployment. A Theoretical Analysis”. **Journal of Development Economics** 1: 19-42.

BHAGWATI, J. (1976). “The Brain Drain”, **International Social Science Journal**, 27 (4): 691-729.

BHAGWATI, J.N., PANAGARIYA A., ve SRINIVASAN T. N. (1998). **Lectures on International Trade**, MIT Press, London.

BLANCHFLOWER, D.G. ve SHADFORTH, C. (2009). “Fear, Unemployment and Migration”, **National Bureau of Economic Research Working Paper Series**, No: 13506, 1-52.

BLUNDELL, R.W. ve BOND, S.R. (1998). “Initial Conditions and Moment Restrictions in Dynamic Panel Data Models”, **Journal of Econometrics**, 87 (1): 115-143.

BLUNDELL, R.W ve BOND, S. R (2000). “GMM Estimation with Persistent Panel Data: An Application to Production Functions”, **Econometric Reviews**, 19, 321-340.

BONIN, H. (2005). “Wage and Employment Effects of Immigration to Germany: Evidence from a Skill Group Approach”, **IZA Discussion Paper**, No. 1875.

BORJAS, G. (1990). **Friends Or Strangers: The Impact of Immigrants on the U.S. Economy**, New York: Basic Books.

BORJAS, G. J., FREEMAN, R.B. ve KATZ, L.V. (1992). “On the Labor Market Effects of Immigration and Trade”, Chicago: University of Chicago Press, 213-244.

BORJAS, G., STEPHEN, B., ve STEPHEN, T. (1992). “Self-Selection and Internal Migration in the United States”, **Journal of Urban Economics**, 32(2): 159-85.

BORJAS, G.(1995). “The Economic Benefits from Immigration”. **Journal of Economic Perspectives** 9 (2), 3-22.

BORJAS, G. J., FREEMAN, R. B. ve KATZ L. F. (1996). “Searching for the Effect of Immigration on the Labor Market”, **American Economic Review**, 86(2): 246-251.

BORJAS, G. J., FREEMAN, R. B. ve KATZ L. F. (1997). “How Much Do Immigration and Trade Affect Labor Market Outcomes?”, **Brookings Papers on Economics Activity**: 161-226.

BORJAS, G. J. (2003). “The Labor Demand Curve is Downward Sloping: Reexamining the Labor Market”, **Quarterly Journal of Economics**, 118(4): 1335-1374.

BORJAS, G. J. (2008). **Labor Economics**. Fourth Edition. McGraw-Hill International/Irwin.

BOUBTANE, E., COULIBALY, D., ve RAULT, C. (2011). “Immigration, Unemployment and Growth in the Host Country: Bootstrap Panel Granger Causality Analysis on OECD Countries”, **Discussion Paper** No. 5853, IZA, Germany.

BOUCHER, S., STARK, O., ve TAYLOR, J. E. (2005). “A Gain with a Drain? Evidence from Rural Mexico on the New Economics of the Brain Drain”, **Paper 05-005**, Department of Agricultural and Resource Economics, UCD.

BOUNDLESS (2016). “Impact of Immigration on the Host and Home Country Economies.” Boundless Economics. Boundless, 26 May. 2016. Retrieved 13 Jul. 2016 from <https://www.boundless.com/economics/textbooks/boundless-economics-textbook/immigration-economics-38/introduction-to-immigration-economics-138/impact-of-immigration-on-the-host-and-home-country-economies-546-12643/>

CARD, D. (1990). “The Impact of the Mariel Boatlift on the Miami Labor Market”, **Industrial and Labor Relations Review**, 43(2): 245-257.

CASTLES, S. ve MILLER M. J. (2003). *The Age of Migration*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire and London: MacMillan Press Ltd

CASTLES, S. (2008). “Migration and the Global Financial Crisis: Invitation to a Virtual Symposium”, International Migration Institute, Oxford University.

CASTLES, S. ve MILLER M. J. (2008). “Immigrant Workers and Class Structure in Western Europe”. London: Oxford University Press.

CASTLES, S. ve VEZZOLI S. (2009). “The Global Economic Crisis and Migration: Temporary Interruption or Structural Change?” **Paradigms**, (2): 68–75.

CHAMUNORWA, W., ve MLAMBO, C. (2014). “The Unemployment Impact of Immigration in South Africa”, **Mediterranean Journal of Social Sciences**, MCSER Publishing, Rome, Italy.

CHEN, J. ve GUPTA, A. (1997). “Testing and Locating Variance Changepoints with Application to Stock Prices”, **Journal of the American Statistical Association** 92(438), 739-747.

CHLETOS, M., ve ROUPAKIAS, S. (2012). “Immigration, Unemployment and Growth: Empirical Evidence from Greece”, **Munich Personal RePEc Archive** No. 39927.

CHOI, I. (2006). “Unit Root Tests for Panel Data”, **Journal of International Money and Finance**, 20(2): 249-272.

COHEN-GOLDNER, S. ve PASERMAN, M. D. (2004). “The Dynamic Impact of Immigration on Natives’ Labor Market Outcomes: Evidence from Israel”, **IZA Discussion Papers**, No. 1315.

COJOCARU, N., ve SINTOV, R.(2013). “Assessment of Links Between Education, Training and Labour Migration in Moldova”. (ILO DWT/CO-Budapest).

COMMISSION ON HUMAN RIGHTS (1998). Measures to Improve the Situation and Ensure The Human Rights and Dignity of all Migrant Workers. Commission on Human Rights resolution 1997/15.

CREEDY, J. (1974). “Inter-regional Mobility: A Cross-Section Analysis”, **Scottish Journal of Political Economy**, 21(1): 41-53.

CRISP, J. (2006). “Policy Challenges of the New Diasporas: Migrant Networks and Their Impact on Asylum Flows and Regimes”, www.jstor.org.

ÇETINTAŞ, H. ve BARIŞIK, S. (2002). “Küreselleşme ve Beyin Göçü”, http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=229.

DANIS, D. (2014). “Nüfus Müdahalelerine Sosyolojik Bir Bakış”: Göçler, Galatasaray Üniversitesi.

DE HAAS, H. (2007). “North-African Migration Systems: Evolution, Transformations and Development Linkages”, International Migration Institute, University of Oxford , Oxford.

DE HAAS, H. (2008). “Migration and Development. A Theoretical Perspective,” **International Migration Institute Working Paper No.9**. University of Oxford.

DEPARTMENT OF TRADE AND INDUSTRY (1983). “Regional Industrial Development”, **The Royal Geographical Society (with the Institute of British Geographers)**, 16(4): 281-289.

DEVAN, J. ve TEWARI, P.S. (2001). “Brains Abroad,” **McKinsey Quarterly** No. 4.

DUNLEVY, J. A. (1991). “On the Settlement Patterns of Recent Caribbean and Latin Immigrants to the United States”. **Growth and Change**, 22(1): 54-67.

DUSTMANN, CHRISTIAN, CASANOVA, M., vd. (2003). “The Impact of EU Enlargement on Migration Flows”, The Immigration and Nationality Directorate of the UK Home Office. **Home Office Online Report 25/03**.

EBERHARDT, M., ve BOND, S. (2009). “Cross-Section Dependence in Nonstationary Panel Models: A Novel Estimator”. **MPRA Paper 17692**, University Library of Munich. <http://mpra.ub.unimuenchen.de/17692.pdf>.

EBERHARDT, M., ve TEAL, F. (2010). “Productivity Analysis in Global Manufacturing Production”. **Discussion Paper 515**, Department of Economics, University of Oxford.

EBERHARDT, M., ve TEAL, F. (2011). “Econometrics For Grumblers: A New Look At The Literature On Crosscountry Growth Empirics”. **Journal of Economic Surveys** 25(1): 109-155.

EUROSTAT (2006). “Non-national Populations in the EU Member States” **Statistics in Focus** 8. Luxembourg, Eurostat.

FAIST, T. (2000). **The Volumes and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces**, Oxford: Oxford University Press.

FARGUES P. (2006). “Policy Responses in MENA Countries of Transit for Migrants : An Analytical Framework for Policy Making”, in NYBERG SORENSEN N., **Mediterranean Transit Migration**, DIIS, Danish Institute for International Studies.

FAWCETT, J. T. (1989). “Networks, Linkages, and Migration Systems”, **International Migration Review** 23(3): 671-680.

FERIDUN, M. (2004). “Immigration, Income and Unemployment: An Application of the Bounds Testing Approach To Cointegration”, **Project MUSE Scholarly Journals Online**, Loughborough University, U.K.

FICHTER, J. (1971). **Sociology**, University Of Chicago Press, 2 Edition, USA.

FINDLAY, A. M., LOWELL, B. L. (2002). “Migration of Highly Skilled Persons from Developing Countries: Impact and Policy Responses”, **Synthesis Report, International Migration Papers** No. 44 (Geneva, ILO).

FUEST, C., THUM, M. (2000). “Welfare Effects of Immigration in a Dual Labor Market”. **Regional Science and Urban Economics** 30 (5), 551-563.

GHOSH, B. (2010). “The Global Economic Crisis and Migration: Where Do we go from Here?”, Geneva, The Hague: IOM, The Hague Process on Refugees and Migration.

GILLES, Saint-Paul (2016). **Dual Labor Markets, A Macro Economic Perspective**, The MIT Press.

GLOBAL COMMISSION ON INTERNATIONAL MIGRATION (2005). “Migration in an Interconnected World: New Directions for Action,” Geneva: Switzerland.

GONZALEZ-GOMEZ, M. ve SOLEDAD OTERO GIRALDEZ, M. (2011). “The Causality Between Economic Growth and Immigration in Germany and Switzerland”, **The Economic and Social Review**, 42(3): 271–287.

GORDON, I. (1985). “The Cyclical Interaction Between Regional Migration, Employment and Unemployment: A Time Series Analysis for Scotland”, **Scottish Journal of Political Economy**, 32(2): 135-58.

GOTTLIEB, P. (1987). **Making Their Own Way: Southern Blacks Migration to Pittsburgh**, 191630. Urbana: University of Illinois Press.

GREENWOOD, M.J. (1971). “A Regression Analysis of Migration to Urban Areas of a Less Developed Country: The Case of India”, **Journal of Regional Science**, 11(2): 253-262.

GUJARATI (1999). **Essentials of Economics**, London, McGraw Hill.

GURAK, D. T, CACES, F. (1992). “Migration Networks and the Shaping of International Migration Systems”. In *International Migration Systems: A Global Approach*, Ed. MM Kritz, LL Lim, H Zlotnik, pp. 150-76. Oxford: Clarendon Press

GUTIERREZ, L. (2003). “On The Power Of Panel Cointegration Tests: A Monte Carlo Comparison”, **Economics Letters** 80 (1): 105-111

HAMMERTON, S. (2010). “International Migration: The Search For Decent Work”, **Solidarity Report**.

HARRIS, J. R. ve TODARO, M. P. (1970). “Migration, Unemployment, and Development: A Two-Sector Analysis”, **American Economic Review** 60(1): 126-142.

HEAD, K.,RIES, J. (1998). “Immigration and Trade Creation: Econometric Evidence from Canada”, **Canadian Journal of Economics**, pp. 47-62.

HEIKKILA, E. (2005). “Mobile Vulnerabilities: Perspectives on the Vulnerabilities of Immigrants in the Finnish Labour Market”. **Population Space and Place**, Vol.11, pp. 485-497.

HERCOWITZ, Z. ve YASHIV, E. (2002). “A Macroeconomic Experiment in Mass Immigration”, **IZA Discussion Papers**, No. 475.

HICKS, J.R. (1932). **The Theory of Wages**. London: Macmillan.

HODGE, R. W.(1970). “Social Integration, Psychological Well-being, and their Socioeconomic Correlates”, **Sociological Inquiry**, 40 (2), pp.182-206.

HSIAO, C., (2003). **Analysis of Panel Data**, Cambridge, NewYork, 366, P: 18.

HUGHES, G. ve MCCORMICK, B. (1981). “Do Council Housing Policies Reduce Migration Between Regions?”, **Economic Journal**, 91(364): 919-37.

ILO(2009). **Global Employment Trends Report**.

ILO (2014). “Global Employment Trends 2012: Preventing A Deeper Jobs Crisis”, ILO, Geneva.

IOM (International Organization for Migration) (2013). **World Migration Report 2013: Migrant Well-being and Development**, IOM, Geneva.

IOM (2015). **World Migration Report 2015: Migrants and Cities: New Partnerships to Manage Mobility**, IOM, Geneva.

ISLAM, F., KHAN, S., ve RASHID, S. (2003). “Immigration and Economic Growth: Further Evidence”, **Utah Valley State College, School of Business Finance and Economics Department Working Paper 03-07**.

JAEGER, D. A. (2000). “Local Labor Markets, Admission Categories, and Immigrant Location Choice”. **Hunter College and Graduate School CUNY Working Paper**.

JEAN, S. ve JIMENEZ, M. (2007). “The Unemployment Impact of Immigration in OECD Countries”, **OECD Economics Department Working Paper**, No. 563.

JOHN, R. H ve TODARO M. H. (1970). “Migration, Unemployment and Development: A Two –Sector Analysis”, **American Economic Review**, 60(1): 126-142.

KAO, C. (2000). “Spurious Regression and Residual-Based Tests for Cointegration in Panel Data”, **Journal of Econometrics**, 90(1): 1-44.

KATSELI, T. L., LUCAS, R. E. B., ve XENOGIANI, T. (2006). “Effects of Migration on Sending Countries: What Do We Know?”, International Symposium on International Migration and Development, Italy.

KEELY, C. ve TRAN, B. N. (1989). “Remittances from Labor Migration: Evaluations, Performance, and Implications”. **International Migration Review** 23(3): 500-525.

KRITZ, M. M., LIM, L. L., ZLOTNIK, H., (1992). **International Migration System: A Global Approach**. Oxford: Clarendon Press.

LEE, S. L. (1966). “A Theory of Migration”, **Demography**, 3(1): 47-57.

LEON-LEDESMA, M. ve PIRACHA, M. (2004). “International Migration and the Role of Remittances in Eastern Europe”, **Economics**, 42(4).

LEVIN, A. ve LIN, C. F., (1992). “Unit Root Tests in Panel Data: Asymptotic and Finite Sample Properties”, **Discussion Paper** 92-93, University of California at San Diego.

LEVIN, A. ve LIN, C. F., (2002). “Unit Root Tests in Panel Data: Asymptotic and Finite Sample Properties”, **Journal of Econometrics**, 108(1) 1-24.

LEWIS, W. A. (1954). “Economic Development with Unlimited Supplies of Labor”. **The Manchester School of Economic and Social Studies** 22(2): 139-191.

LEWIS, J. R. (1986). “International Labour Migration and Uneven Regional Development in Labour Exporting Countries”. **Tijdschrift Voor Economische En Sociale Geografie** 77(1): 27-41.

LIPTON, M. (1980). “Migration from the Rural Areas of Poor Countries: The Impact on Rural Productivity and Income Distribution”. **World Development** 8:1-24.

LUTZ, V. (1961). “Some Structural Aspects of the Southern Problem: The Complementarity of Emigration and Industrialization”, **Banca Nazionale del Lavoro, Quarterly Review**, 14(1): 367-402.

- MABOGUNJE, A. L. (1970). "Systems Approach to a Theory of Rural-Urban Migration". **Geographical Analysis** 2:1-18
- MADDALA, G. S. ve WU, S. (1999). "A Comparative Study of Unit Root Tests with Panel Data and a New Simple Test", **Oxford Bulletin of Economics and Statistics**, 61(Special Issue Nov): 631-652.
- MARR, W.L ve SIKLOS, P.L. (1994). "The Link between Immigration and Unemployment in Canada", **Journal of Policy Modeling**, 16(1): 1-26.
- MASSEY, D. S., ARANGO, J., HUGO, G., KOUAOUICI, A., PELLEGRINO, A., TAYLOR, J. E. (1993). "Theories of International Migration: A Review and Appraisal", **Population and Development Review**, 19 (3): 431-466.
- MASSEY, D. S., ARANGO, J., HUGO, G., KOUAOUICI, A., PELLEGRINO, A., ve TAYLOR, J.E. (1998). **Worlds in Motion. Understanding International Migration at the End of the Millennium**. Clarendon Press Oxford.
- McCONNELL, CAMPBELL R. ve BRUE, S. L. (1989). **Contemporary Labor Economics**, Singapore: Mcgraw Hill Book Co.
- MIGRATION Drc (2009). "Migration and the Financial Crisis: How Will the Economic Downturn Affect Migrants?", Development Research Centre on Migration, G.P. Briefing (Birghton, U.K.: Sussex Centre For Migration Research). [http:// www.migrationdrc](http://www.migrationdrc).
- MUNCK, R. (1988). **The New International Labour Studies: An Introduction**, London: Zed Books.
- NICKELL, S. J. (1986). "Dynamic Models of Labor Demand", in O. Ashenfelter and R. Layard (eds), **Handbook of Labor Economics**, Vol. 1, North-Holland.
- OECD (2003). **Trends in International Migration**.
- OECD (2008). **OECD Employment Outlook**, OECD, Paris.
- OECD (2009). "International Migration: The Human Face Of Globalisation".

- OECD (2009a). “International Migration: Charting a Course Through the Crisis”, Policy Brief, June 2009, Organization For Economic Co-operation and Development.
- OECD (2009b). “International Migration and the Economic Crisis: Understanding the Links and Shaping Policy Responses”. International Migration Outlook.
- OGILVY, A. A. (1979). “Migration-The Influence of Economic Change”, **Futures**, 11(5): 383-94.
- OLIVER, F.R. (1964). “Inter-Regional Migration and Unemployment”, **Journal Of The Royal Statistical Society**, 1951-1961. Series A (General), 127(1): 42-75.
- ÖBERG, S. (1995). **Theories on Interregional Migration: An Overview**, 95(47): 1-23.
- ÖZDEN, C., PARSONS, C., SCHIFF, M., ve WALMSLEY, T. (2011). “Where On Earth is Everybody? The Evolution Of Global Bilateral Migration: 1960-2000”, **World Bank Economic Review** 25(1):12-56.
- PAPADEMETRIOU, D. G. (1985). “Illusions and Reality in International Migration: Migration and Development in Post World War II Greece”. **International Migration**, XXIII(2): 211-223.
- PAPADOPOULOU A. (2009). **Transit Migration : The Missing Link Between Emigration and Settlement**, Palgrave Macmillan
- PEDRONI, P. (1999). “Critical Values for Cointegration Tests in Heterogeneous Panels with Multiple Regressors”, **Oxford Bulletin of Economics and Statistics** 61(Special Issue Nov.): 653–670.
- PERRON, P. (1989). “The Great Crash, the Oil Price Shock, and the Unit RootHypothesis”, **Econometrica**, 57(6): 1361-1401.
- PERRON, P. (1998). “Further Evidence on Breaking Trend Functions inMacroeconomic Variables”, **Journal of Econometrics**, 80(2): 355-385.
- PERRON, P. ve QU, Z. (2006). “Estimating Restricted Structural Change Models”, **Journal of Econometrics**, 134(2), 373-399.

- PESARAN, H. M., SHIN, Y., SMITH, R. (1999). “Pooled Mean Group Estimation of Dynamic Heterogenous Panels”, **Journal of the American Statistical Association** 94(446): 621-634.
- PESARAN, H. M. (2003). “A Simple Panel Unit Root Test in the Presence of Cross Section Dependence”, **Mimeo**, University of Southern California.
- PESARAN, H. M. (2007). “A Simple Panel Unit Root Test in the Presence of Cross Section Dependency”, **Cambridge Working Papers in Economics**, 0346.
- PESARAN, H. M., ULLAH, A., ve YAMAGATA, T. (2008). “A Bias-Adjusted LM Test of Error Cross-Section Independence”, **Econometrics Journal** 11(1): 105-127.
- PIORE, M. J. (1979). **Birds of Passage: Migrant Labor in Industrial Societies**, Cambridge University Press, Cambridge.
- PISSARIDES, C. A. ve WADSWORTH, J. (1989). “Unemployment and the Inter-Regional Mobility of Labour”, **The Economic Journal**, 99(397): 739-755.
- PISSARIDES, C. A. ve MCMASTER, I. (1990). “Regional Migration, Wages and Unemployment: Empirical Evidence and Implications for Policy”, **Oxford Economic Papers**, New Series, 42,(4): 812-831.
- QUAH, D. (1994). “Exploiting Cross-Section Variation for Unit Root Inference in Dynamic Data”, **Economics Letters**, 44(1): 9-19.
- QU, Z. ve PERRON, P. (2007). “Estimating and Testing Structural Changes in Multivariate Regressions”, **Econometrica** 75(2), 459-502.
- RANIS, G. ve FEI J. C. H. (1961). “A Theory of Economic Development”, **American Economic Review** 51(4): 533-565.
- RATHA, D. (2007). “Leveraging Remittances for Development” in Policy Brief. Program on Migrants, Migration and Development, June 2007 (Migration Policy Institute).
- REICH M., GORDON D. M, ve EDWARDS R. C. (1973). “Dual Labor Markets: A Theory of Labor Market Segmentation”, Economics Department Faculty Publications, University of Nebraska-Lincoln.

ROTTE R. ve VOGLER M. (1999). “The Effects of Development on Migration: Theoretical Issues and New Empirical Evidence”, **Discussion Paper** No. 46.

SAREYA, B., MANSUD, K., ve MAHMUD, R. (2015). “Immigration and Employment Rate: A Case Study in Oil Palm Sabah Plantation Sector”, **Malaysian Journal of Business and Economics** 2(1): 49-61.

SCHAPENDONK, J. (2009). “Moving and Mediating : A Mobile View on Sub-Saharan African Migration Towards Europe”, in FERNANDEZ-ARDEVOL MI. & ROS HIJAR A. (eds.), **Communication Technologies in Latin America and Africa : A Multidisciplinary Perspective**, pp. 293-318, IN3, Barcelona.

SCHAPENDONK, J. (2010a). “Staying Put in Moving Sands. The Stepwise Migration Process of Sub-Saharan African Migrants Heading North”, in ENGEL U., NUGENT P. (eds.), 2010, **Respacing Africa**, Leiden : Brill.

SCHAPENDONK J. (2010b). “Stuck Between the Desert and the Sea : The Immobility of Sub-Saharan African Transit Migrants in Morocco”, in : RITTERSBERGER-TILIÇ H., ERDEMİR A., ERGUN A., KAHVECI, H. **Rethinking Global Migration : Practices, Policies and Discourses in the European Neighbourhood**, KORA, METU & Zeplin İletişim Hizm, Ankara.

SCHIFF, M. (1994). “How Trade, Aid, and Remittances Affect International Migration”. Washington: World Bank, International Economics Department.

SCHMIDT, M., STILZ, A., ve ZIMMERMANN, K. F. (1994). “Mass Migration Unions, and Government Intervention”. **Journal of Public Economics** 55: 185-201.

SHAN, J., MORRIS, A., ve SUN, F. (1999). “Immigration and Unemployment: New Evidence from Australia and New Zealand”. **International Review of Applied Economics**, 13(2): 253-260.

SKELDON, R. (1997). **Migration and Development: A Global Perspective**. Essex: Longman.

STARK, O. (1978). “Economic Demographic Interactions in Agricultural Development: The Case of Rural-to-Urban Migration”. Rome: FAO

STARK, O. (1980). "On the Role of Urban-to-Rural Remittances in Rural Development". **Journal of Development Studies** 16:369-74

STARK, O., LEVHARI D. (1982). "On Migration and Risk in LDCs". **Economic Development and Cultural Change**:191-6

STARK, O., BLOOM D. E. (1985). "The New Economics of Labor Migration", **American Economics Review**, 75:173-8.

SWARMY, P. A. V. B. (1970). "Efficient Inference in a Random Coefficient Regression Model", **Econometrica** 38(2): 311-323.

TAYLOR, J. E. (1986). "Differential Migration, Networks, Information and Risk. In Migration Theory, Human Capital and Development", Ed. Oe Stark, pp. 147-71. Greenwich, Conn.: JAI Press.

TAYLOR, J. E, WYATT, T. J. (1996). "The Shadow Value of Migrant Remittances, Income and Inequality in a Household Farm Economy". **Journal of Development Studies** 32: 899-912.

TAYLOR, J. E. (1999). "The New Economics of Labor Migration and the Role of Remittances in the Migration Process". **International Migration** 37:63-88

TERRAZAS, A. (2011). "Migration and Development: Policy Perspective from the United States", Washington, DC: Migration Policy Institute.

TINKER, H. (1993). **A New System of Slavery: The Export of Indian Labor Overseas 1830-1920** , Hansib, London.

TINKER, H. (1995). **The British Colonies of Settlements**, in Cohen, R (ed.), The Cambridge Surve of World Migration, Cambridge University Press, Cambridge.

TODARO, M. P. (1969). "A Model Of Labor Migration and Urban Unemployment in Less Developed Countries". **The American Economic Review**, 59(1): 138-148.

TODARO, M. P, MARUSZKO, L. (1987). "Illegal Migration and US Immigration Reform: A Conceptual Framework". **Population and Development Review** 13:101-

14

TODARO, M. P. ve SMITH, S. (2006). **Economic Development**, Boston: Addison Wesley.

TOURAINÉ, M. (1997). **Altüst Olan Dünya**, Ümit Yayıncılık, Ankara.

UNITED NATIONS (1998). **World Population Monitoring 1997: Issues of International Migration and Development**, New York.

UN (2011). “International Migration in a Globalizing World: The Role of Youth, and Population”. **Division Technical Paper** No. 2011 (1), New York.

UN DESA (United Nations Department of Economic and Social Affairs) (2013). **International Migration Report 2013**, UN, New York.

VENTURINI, A. ve VILLOSIO, C. (2004). “Labour Market Effects of Immigration: An Empirical Analysis based on Italian Data”, **International Labor Review** 145(1-2): 91-118.

VERTOVEC, S. (1999). “Conceiving and Researching Transnationalism”. **Ethnic and Racial Studies** 22:445-62

WEINER, M. (1995). “The Global Migration Crisis: Challenge To States and Human Rights”, Harper Collins College Publishers, New York.

WESTERLUND, J. (2006). “Testing for Panel Cointegration with Multiple Structural Breaks”, **Oxford Bulletin of Economics and Statistics** 68(1): 101-132.

WESTERLUND, J. (2007). “Testing for Error Correction in Panel Data”, **Oxford Bulletin of Economics and Statistics** 69(6): 709-748.

WESTERLUND, J. (2008). “Panel Cointegration Tests of the Fisher Effect”. **Journal of Applied Econometrics** 23(2): 193-223.

WINTERS, P., JANVRY, A., ve SADOULET, E. (2001). “Family and Community Networks in Mexico-U.S. Migration”. **Journal of Human Resources** 36: 159-184.

WINTERS, L. A. ve WALMSLEY, T. L. (2003). “Liberalizing Temporary Movement of Natural Persons: An Agenda for the Development Round”, **The World Economy**, 26.

WORLD BANK (1995). **World Development Report**, New York.

WORLD BANK (2013). Brief on the Impact of Migration and Development in the MDGs, Washington DC.

YALÇIN, C. (2004). **Göç Sosyolojisi**, Anı Yayıncılık: Ankara.

YILMAZ, M. (2008). “Gelişmekte Olan Ülkelerde Doğrudan Yabancı Yatırımlar-Ekonomik Büyüme İlişkisi Panel Veri Analizi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 148.

ZAHNİSER, S. S. (1999). “Mexican Migration to the United States: The Role of Migration Networks and Human Capital Accumulation”. New York, N.Y: Garland Publishing, Inc.

ZIVOT, E. ve ANDREWS, D. W. K. (1992), “Further Evidence On The Great Crash, The Oilprice Shock and The Unit-Root Hypothesis”, **Journal Of Business and Economic Statistics** 10(3): 251-270.